

TAPIOLAN OSTOSKESKUS OY

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

Helsinki 3.4.2023

LEPPANEN

Tapiolan Ostoskeskus Oy - Rakennushistoriaselvitys

Työn tilaaja:

Tapiolan Ostoskeskus Oy

Työn tekijät:

Kari Leppänen, Arkkitehti SAFA
Liisa Isotupa, Arkkitehti

Leppänen Arkkitehdit Oy
Kiviaidankatu 2 B
00210 Helsinki

Johdanto

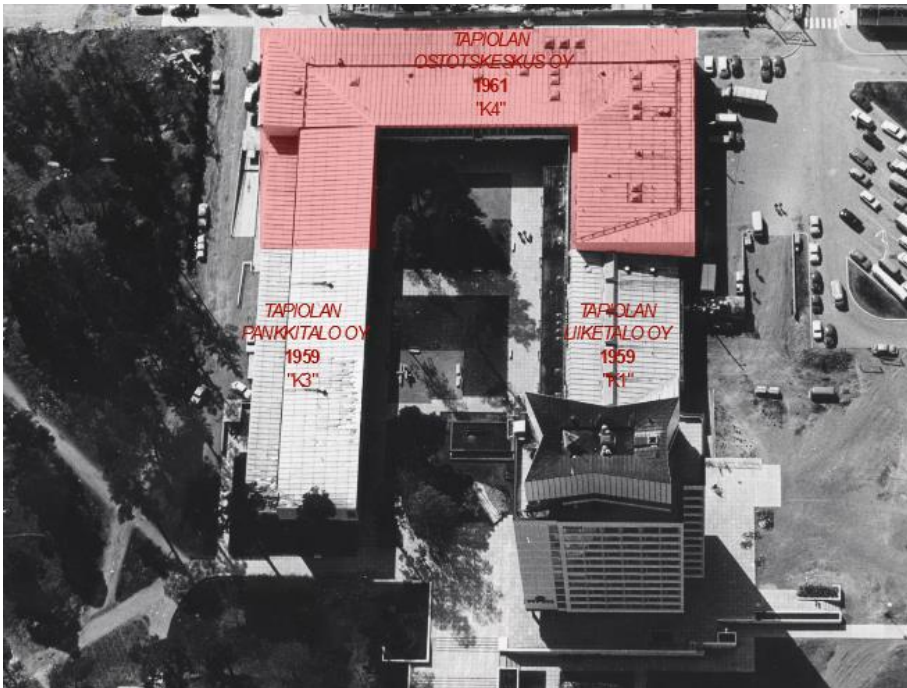
Tämä suppea rakennushistoriaselvitys koskee Aarne Evin suunnittelemaa, vuosinen 1959-1961 aikana valmistunutta Tapiontorin liikekeskusta, tarkemmin sen viimeisenä valmistunutta osaa Tapiolan Ostoskeskus Oy:tä. Selvityksessä tarkastellaan kiinteistön historiaa, vuosikymmenien aikana tehtyjä muutoksia sekä kaupunkikuvallista merkitystä. Selvitys toimii ohjaavana tausta-aineistona kiinteistöön tehtäviä muutoksia varten.

Rakennushistoriaselvityksessä tutkitaan arkisto- ja kenttätöiden avulla kohteen historiaa, suunnittelu- ja muutosvaiheita sekä nykytilaa. Arkistotiedot valottavat kohteen rakennus- ja muutoshistoriaa ja kohteessa tehtävä tarkastelu täydentää kokonaiskuvaa nykytilan osalta. Rakennusta ja sen ympäristöä tutkittaessa tutustutaan lyhyesti myös Tapiolan rakentumisen historiaan sekä Ervin muihin töihin.

Rakennus oli oleellinen osa kilpailuvoittona toteutettua suunnitelmaa "Don Hertenin kylä". Tapiolan keskuskilpailussa haettiin ratkaisua modernin puutarhakaupungin keskukselle. Selvityksessä pyritään tuomaan esiin seikkoja, joilla rakennus linkittyy kiinteäksi osaksi kokonaissuunnitelmaa, ja tuo esiin puutarhakaupungin periaatteita.

Arvokasta tausta- ja aikalaistietoa saimme taustahaastatteluista. Arkkitehti Gunnar Kolinen kertoi Aarne Ervin toimistossa työskentelystä 1960-luvun alkupuolella. Aikalaiskokemuksia kertoi myös Lauri Terisalo, jolla on kokemusta yrittäjänä toimimisesta liikekeskuksessa, sen valmistumisesta lähtien aina vuoteen 2021. Lisäksi haastattelimme taloustieteen tohtori Mika Pantzaria, joka sosiologian viitekehyksen osalta on perehtynyt Tapiolan suunnitteluperiaatteisiin.

Kolmesta eri yhtiöstä muodostuvaa kokonaisuutta käsitellään tässä selvityksessä nimityksellä Tapiontorin liikekeskus. Keskuksen rakentumista tarkastellaan kokonaisuutena, mutta tarkempi inventointi keskittyy Tapiolan Ostoskeskus Oy:n rakennusosaan. Ervin toimistossa, eri osat oli suunnitteluvaiheessa eroteltu piirustuksissa koodein K1, K3 ja K4. K2 koodilla kulki toteuttamatta jäänyt kioskirakennus.

SISÄLTÖ

Johdanto	3
1. Perustiedot	5
1.1. Perustietoja, Tapiolan ostoskeskus Oy	5
2. Tapiola	6
2.1. Ympäristön rakentumisen historia	6
2.2. Kaavoituksen lähtökohdat, asemakaava, toteutuminen ja nykytilanne	13
3. 1950-1960 luvun kauppakeskukset	17
4. Rakennus	18
4.1. Arkkitehti Aarne Ervi	18
4.2. Esimerkkejä arkkitehdin töistä	19
4.3. Suunnittelu- ja rakentamisvaiheet, rakennus osana Ervin kilpailuvoittoa	21
4.4. Rakennuksen ulkoarkkitehtuuri ja julkisivumateriaalit, rakenneperiaate ja piha-alue	29
4.5. Pohjaratkaisu	44
4.6. Esimerkkejä tehdyistä muutoksista ja suunnitelmista	46
4.7. Ajantasaiset piirustukset	53
4.8. Tulevat muutokset	56
4.9. Yhtäläisyyksiä muihin rakennuksiin	57
4.10. Lähiympäristö	60
5. Nykytilan inventointi	63
5.1. Julkisivujen nykytila	63
5.2. Piha-alueen nykytila	73
5.3. Sisätilojen nykytila	76
5.4. Säilyneisyyskaaviot	83
6. Yhteenveto	86
7. Lähteet	87

1. Perustiedot

1.1. Perustietoja, Tapiolan ostoskeskus Oy

Osoite:	Tapiontori 3, 02100 Espoo
Kaupunki:	Espoo
Kaupunginosa:	12 Tapiola
Kortteli:	2
Tontti:	13
Arkkitehtisuunnittelu:	Arkkitehti Aarne Ervi
Arkkitehtisuunnittelu:	Insinööritoimisto P. Silmula
Valmistunut:	1961
Kiinteistötunnus:	49-12-2-13
Kerroksia:	3, sisältäen kellarikerroksen
Hissi:	2 (rakennettu jälkikäteen)
Rakennusaine:	teräsbetoni
Julkisivun materiaali:	emaloitu alumiini, puupanelointi
Rakentamistapa:	paikalla
Rakennuksen paloluokka:	P1

Tiedot: Espoon karttapalvelusta ja alkuperäisistä rakenne- ja arkkitehtikuvista

2. Tapiola

2.1. Ympäristön rakentumisen historia

Vuonna 1920 Espoo oli alle 9000 asukkaan maalaiskunta, joka alkoi kasvaa voimakkaasti 1940– ja 50-luvuilla. Maatalousvaltainen maalaiskunta kehittyi nopeasti monipuoliseksi kauppa- palvelu- teollisuus- ja korkeakoulukaupungiksi. Espoo sai kauppalaioikeudet vuonna 1963, ja kaupunki siitä tuli 1972. Vuosina 1950– 2009 Espoon väkiluku kasvoi 22 000:sta noin 240 000. Espoon suuralueita ovat Leppävaara, Tapiola, Matinkylä Olari, Espoonlahti, Kauklahti, Etelä- ja Pohjois-Espoo, hallinnollinen keskus Muurla ja Kalajärvi. (Ilonen, 2009 s. 185)

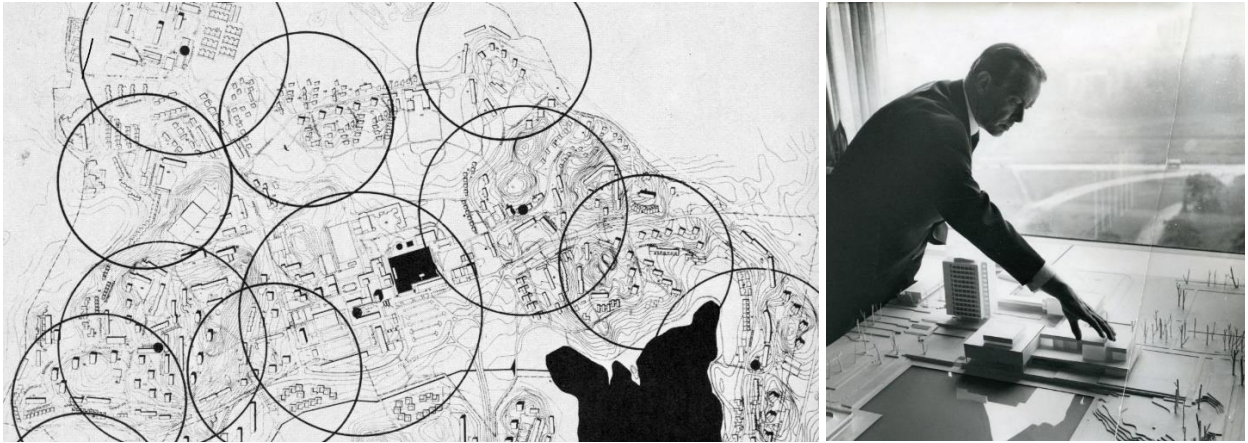
Tapiola rakentaminen liittyy sodanjälkeisen kaupungistuvan Suomen lähiörakentamisen kauteen, mutta Tapiola erottuu näistä lähiöistä tavoitteiltaan poikkeuksellisen puutarhakaupunkimaisena sovelluksena ja kansainvälisestäkin arvostettuna yhdyskuntasuunnittelun mallitoteutuksena. (Ilonen, 2009 s. 185)

Eliel Saarinen oli 1918 julkaistussa Suur-Helsinki suunnitelmassaan tuonut ensimmäisen kerran esille ns. lähiöperiaatteen. Suunnitelma sisälsi useita pääkaupunkiin liittyviä itsenäisiä asumakuntia. Yksi niistä oli sijoitettu nykyisen Tapiola-Otaniemen tienoille. Idea Tapiolasta, sosiaaliseen asuntotuotantoon perustuvasta itsenäisestä puutarhakaupungista kehitettiin 1940-luvulla Väestöliitossa. Luonnonläheisen asumisen ihannointia ja suoranaista kaupunkivihamielisyyttä on luettavissa väestöliiton toiminnan johtajan Heikki von Hertzenin pamfletissa *koti vaiko kasarmi lapsille* vuodelta 1946. Lähiörakentamisen ajatus oli voimakkaasti esillä myös yhdyskuntasuunnittelun opettajan Otto-I. Meurmanin asemakaavaopissa vuodelta 1947. (Ilonen, 2009 s. 185)

Väestöliiton ja viiden muun kansalaisjärjestön perustama Asuntosäätiö osti 1951 Haglundin kartanon maista 240 hehtaarin laajuisen alueen, jonne oli tarkoitus rakentaa lähes 20 000 asukkaan malliyhdyskunta. Asuntosäätiö ja sen keskeinen hahmo Heikki von Hertzen onnistuivat tuottamaan korkealaatuisia arkkitehtuuria koko Tapiolan alueelle, menestyksekkäitä arkkitehtejä käyttäen. Samaan pyrittiin järjestämällä kilpailuja tärkeistä kohteista. (Ilonen, 2009 ss. 185-186)

Tapiolan toteutumisessa panostettiin alusta lähtien puisto- ja viheralue-suunnitteluun, joka lomittui vuorovaikutteisesti kaavan ja rakennussuunnittelun kanssa. Rakennuskihermät liittyivät eheästi pienimuotoiseen maisemaan, sen metsäkumpareisiin ja niittyihin. Tapiolan arvostus asuinympäristönä perustuukin juuri rakennusten ja luonnon väliseen harkittuun suhteeseen. Teoreettisella tutkimuksella ja koerakentamisella pyrittiin rakentamiseen rationalisointiin, jonka avulla uskottiin selvittävän mittavasta rakennustehtävistä. (Ilonen, 2009 s. 186) Tapiolan aluerakennetta kuvastaa soluidea, jossa jokaisessa asumasolussa on maksimissaan 400 metrin matka kauppaan ja 400 metriä kouluun. Idea tuli Meurmanin asemakaavaopista 1953. (Panzar, 2023)

Tapiola jakautuu kolmeen lähiöön ja keskustaan. Tapiolan kultakaudella 1950- ja 60-luvuilla rakennettujen itäisen ja läntisen lähiön sekä keskustan suunnittelusta vastasivat keskustakilpailussa menestyneet arkkitehdit Anne Ervi, Viljo Revell, Kaija ja Heikki Siren, Veikko Malmio, Jorma Järvi ja Osmo Sipari sekä Aulis Lundqvist, Markus Taivio ja Aarno Ruusuvoori. Alkuvaiheen Tapiolaa voi syystä kutsua puutarhakaupungiksi. Lähiöistä viimeisenä rakennetun pohjoisen lähiön suunnittelu pohjautui paljolti kritiikille, jota esitettiin aikaisempien vaiheen avointa tilarakennetta sekä liiallisena koettaa väljyyttä ja metsäkaupunkimaisuutta kohtaan. Rakentamisen ja luonnon välinen suhde haluttiin nyt ratkaista kontrastina aikaisemman suoran vuorovaikutuksen sijaan. (Ilonen, 2009 s. 186)

Kuva 1

Tapiolan myymäläverkko ja kävelyetäisyydet.

Kuva 2

Heikki von Hertzen esittelee teatteritalon pienoismallia Asuntosäätiön toimitiloissa

Julkaistu Tapiola tänään 36/1964 -lehdessä. "Varatuomari Heikki von Hertzen esittelee teatteritalon pienoismallia, joka toistaiseksi on vasta raakamalli."

Heikki von Hertzen kritisoi voimakkaasti suurkaupunkeja ja niiden vaikutusta ihmisiin, puutarhakaupungin taas tukien ihmisyksilön hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. Hän kuvailee Tapiolan lähtökohdaksi muodostunutta suunnittelunäkemyistä:

"Nykyiset suurkaupungit ovat suuria ihmismateriaalin tuhoajia. Magneetin tavoin ne vetävät puoleensa usein aktiivisinta ja kehityskelpoisinta väestöainesta tuhotakseen sen sitten lyhyessä ajassa. Tilastot näet osoittavat, että suuremmissa keskuksista asuvasta väestöstä tuhoutuu neljässä sukupolvessa lähes 75 %. Suvut sammuvat. Ne eivät kestä kaupunkielämän painetta. Vain maaltamuuton antama ihmistäydennys tuo pelastuksen. Tämä todistaa, että nykyinen kaupunkimiljö, terrorisoivan liikenteen, jatkuvan hermojännityksen, pakokaasujen, noen ja pölyn kyllästävä, on biologiseltakin kannalta katsottuna kelvoton elinympäristö ihmiselle. Sen tilalle on luotava uusi, ja tätä inhimillistä miljöötä luotaessa on nykyaikaisella asuntotuotannolla avainasema. Käsitykseni mukaan on tämän päivän ja huomispäivän kaupunkisuunnittelun tärkein tavoite on miljöön luominen- sosiaalisesti ja ennen kaikkea biologisesti oikean elämyksellisen ympäristön luominen ihmiselle, kaiken inhimillisen toiminnan subjektille ja objektille. Tämä on peruspyrkimys, jonka on alistettava alleen kaikki muu" (von Hertzen, 1960)

Von Hertzenin lausunnoissa luonnon arvostus perustavana elementtinä kaupunkirakenteessa nousee esiin:

"Luonnon kauneusarvot, puusto sekä maiseman alkuperäiset muodot on kaikin keinoin pyrittävä säilyttämään. Päinvastoin kuin kaupunkimiljöössä yleensä on Tapiolassa luonto vallitseva, rakennukset ovat vasta toissijainen tekijä. Katuverkosto on pyritty supistamaan vähimpään mahdolliseen ja se noudattelee kuuliaisesti maaston antamia viitteitä. Puutarhakaupungin asukkaille pyritään luomaan edellytyksiä ulkoilmassa oleskeluun ja askarteluun sekä liikuntaan" (von Hertzen, 1960)

Tapiola oli alun perin vapaa-ajankaupunki, jossa aktiivisuus ja toiminnalliset ajatukset olivat keskeisiä. Ajateltiin myös luontoyhteyden tukevan ihmisen fyysisistä ja psyykkistä hyvinvointia. Puutarhakaupunki-ideologian toteutumiseen liittyi kuitenkin tiettyjä paradokseja. Alun perin idea oli antikaupallinen, harrastuksiin painottuva, kuitenkin alueelle tärkeitä painopisteitä olivat kauppakeskukset (Tapiontori ja myöhemmin Heikintori). Heikki von Hertzen oli myös tarkka, mitä puita alueella kaadetaan, mutta samalla hänen mielestään esimerkiksi alueelle sijoittuva suuri liikenneympyrä oli tärkeä osa brändin rakentamista. (Panzar, 2023)

Tapiola oli kansainvälisesti palkittu asuinalue, joka rakentui poliittisesti epästabiililla ajanjaksolla ja historiankirjoitus on osin kaunisteltua. Alueen suunnittelussa oli alun perin mukana paljon sosiologeja. Kokeileva koulujärjestelmä ja modernit ajatukset, joissa lapsille ja perheille rakennettu alue luontoyhteyksineen estäisi lapsia tylsistymästä eivät kuitenkaan aina käytännössä toteutuneet. Esimerkiksi Amerikassa Tapiola palkittiin asuinalueena, jossa ei ole nuoriso-ongelmaa, vaikka käytännössä aivan näin ei ollutkaan. (Panzar, 2023)

Kylmän sodan hengessä Tapiolassa vierailivat myös useat Neuvosto-johtajat, joille Heikki von Hertzen esitteli aluetta. Kuvaava esimerkki ajankuvasta on toteamus, jonka Hrutzev totesi Hertzenille vierailunsa yhteydessä: "Meillä on Neuvostoliitossa korkeammat asunnot". (Panzar, 2023)

Tapiolan vanhan keskustan eteläpuolelle rakennettiin 1970– 90 luvuilla aiemmasta mittakaavasta täysin poikkeava liikekeskus, johon kuuluu myös asuintornitaloja. Puutarhakaupungille vieras massiivinen kaupallinen keskus toi uuden ilmeen Tapiolan aikanaan avariin ja vehmaisiin piirteisiin. (Ilonen, 2009 s. 186) Maa-alue oli alueella alun perin halpaa, mutta maan arvon nousun, ja tätä kautta suuremmat neliöhinnat johtivat tiiviimpään ja korkeampaan rakentamiseen. (Panzar, 2023)

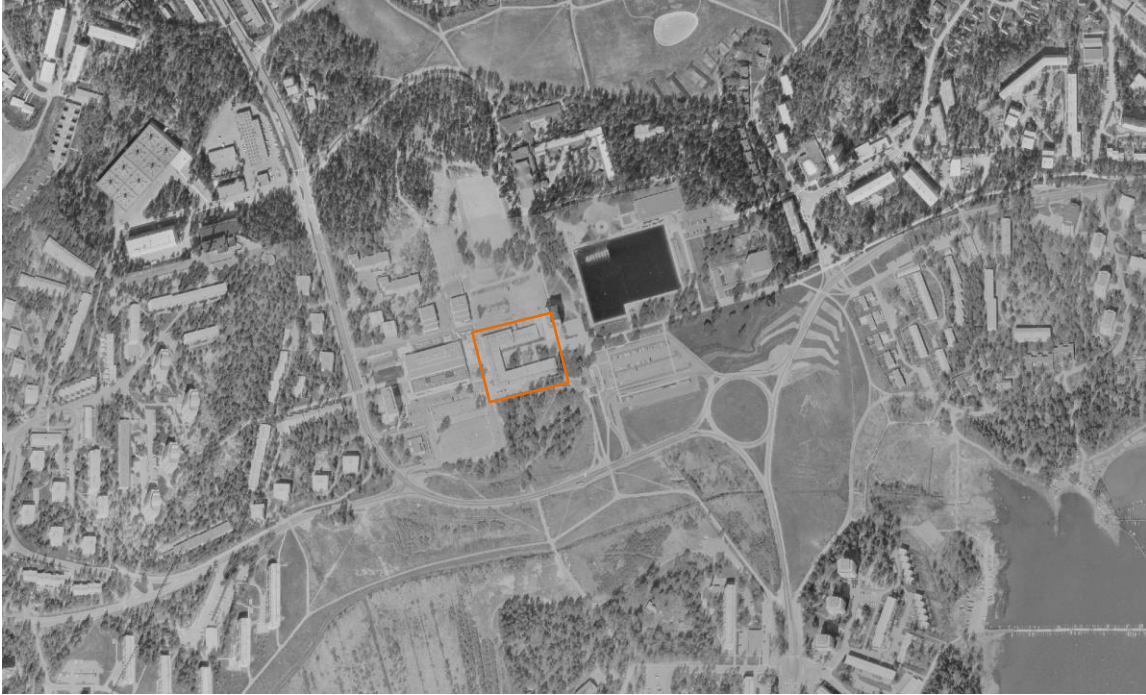

Kuva 3

Neuvostoliiton presidentti Vorošilov Tapiolassa Urho Kekkosen kanssa. Heikki von Hertzen esitteli Tapiolaa vierailulla keskustornissa. Vorošilov totesi pitävänsä Tapiolan ideasta, mutta osa rakennuksista oli hänen mielestään liian karuja.

Kuva 4

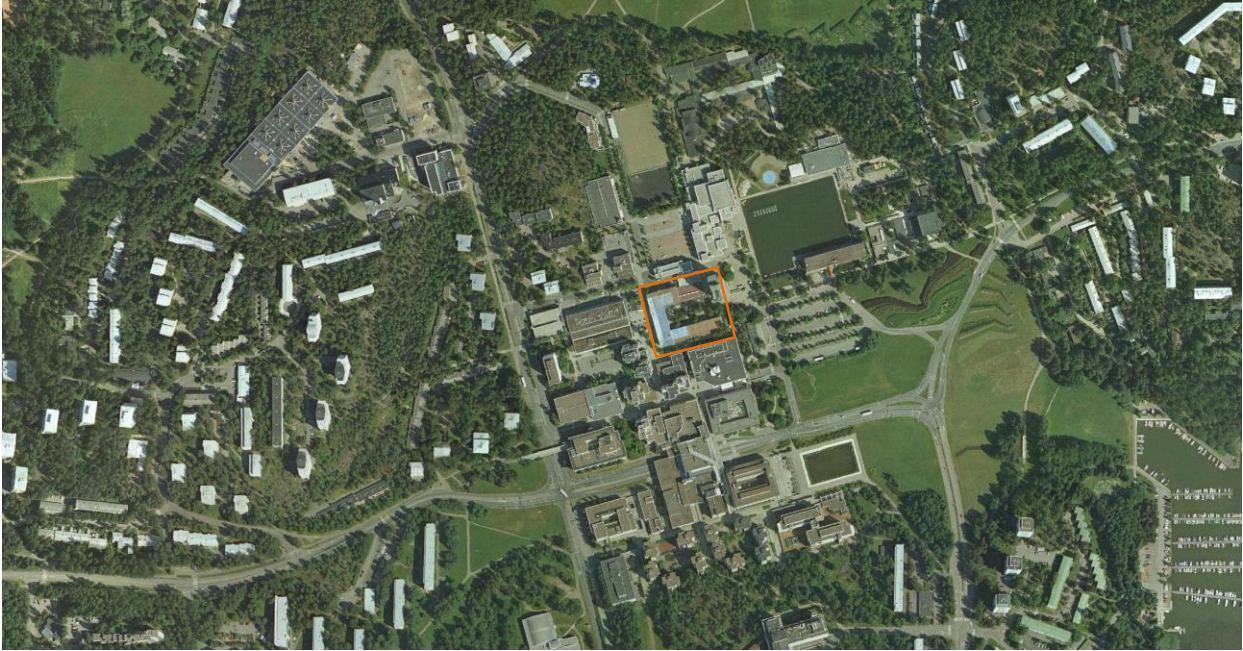
Rakentuvaa Tapiolaa 1960-luvun alkupuolelta, kuvassa vastavalmistuneet Keskustorni ja Tapiontorin liikekeskus, taustalla Taskumattitalot. Etualalla istutuksia ja parkkiaukio.

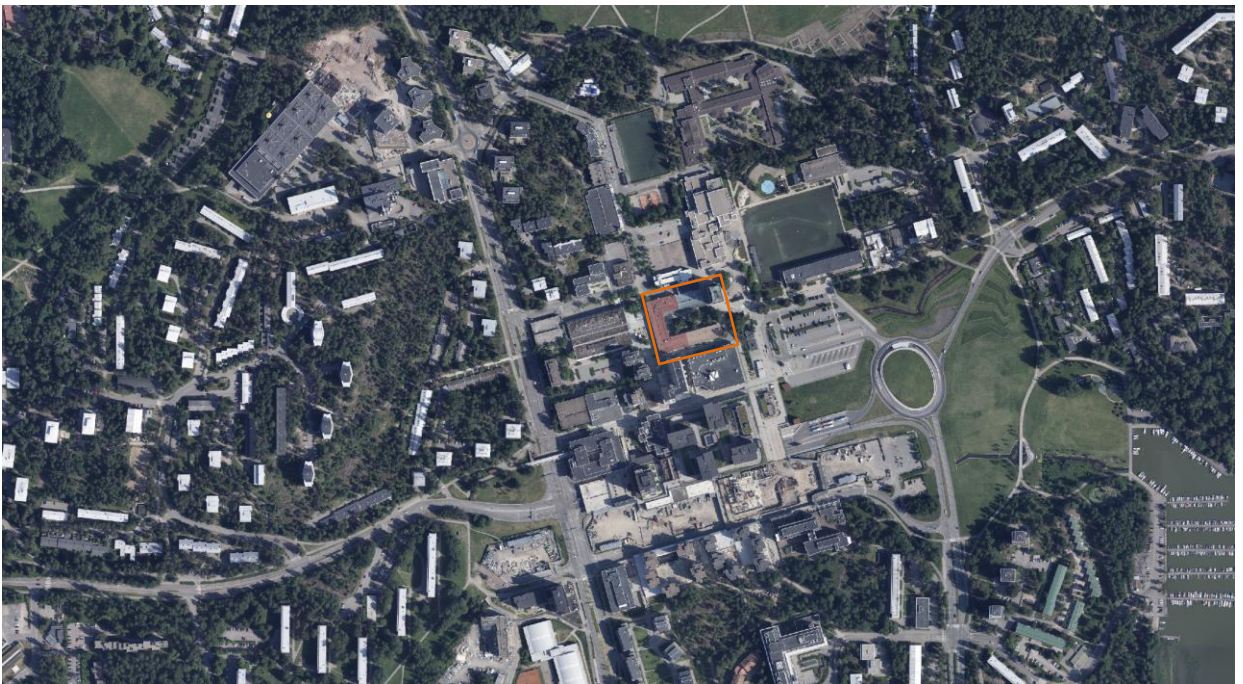
*Kuva 5
Ortokuva vuodelta 1969*

*Kuva 6
Ortokuva vuodelta 1976, Tapiolan keskustan eteläpuoli on alkanut rakentua*

Kuva 7
Ortokuva vuodelta 2005

Kuva 8
Ortokuva vuodelta 2019, liikenneympyrä on palautettu ja kauppakeskus Ainoa rakentunut vanhan keskusta-alueen eteläpuolelle

Tapiolan keskuskilpailu

Tapiolan keskus on laaja julkisten rakennusten ja liikerakennusten kokonaisuus, jonka suunnittelusta järjestettiin yleinen arkkitehtuurikilpailu 1954. Aarne Ervin voittaneessa ehdotuksessa keskeisenä aiheena oli sorakuopan paikalle ehdotettu keskusallas. Kilpailuehdotuksen mukaisesti altaan reunalle rakennettiin uimahalli, kirkko ja hotelli sekä viimeisenä kulttuurikeskus 1989. (Ilonen, 2009 s. 186)

Tapiolan keskustakilpailun tulokset julkistettiin kesäkuussa 1954. Kilpailuun osallistui 17 ehdotusta. Aarne Ervi voitti kilpailun ehdotuksella "Don Hertenin kylä". Palkintolautakunta esimerkiksi totesi pöytäkirjassaan "Don Hertenin kylän" arkkitehtonisesta järjestelystä: "Keskusta on puutarhakaupungin luoteeseen hyvin sopeutuva ja avautuu hallitsevana kaikille suunnille. Rakennusten sijoitus ja ryhmittely eriluontoisten ja eri tarkoitusta palvelevien aukoiden ja lammikon äärelle on onnistunut." (Lahti, 2023)

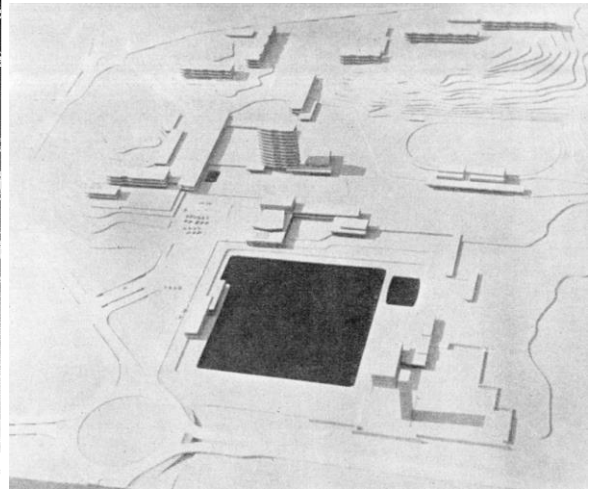
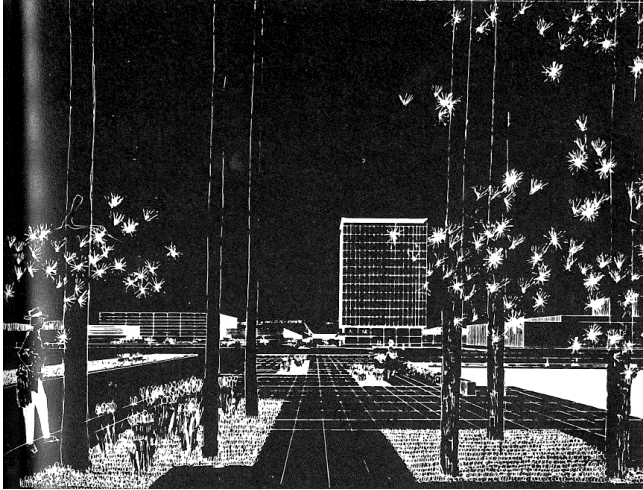
Tapiolan keskustalle on ominaista sama pyrkimys väljyyteen ja kontaktin säilyttäminen luontoon, joka vallitsee puutarhakaupungin lähiöissäkin. Toinen oleellinen piirre on keskustakorttelin rauhoittaminen ajoneuvoliikenteeltä. Melko kaukana toisistaan olevia itäistä ja läntistä lähiötä yhdistää keskustan halkaiseva jalankulkuakseli Tapionraitti. (Ilonen, 2009 s. 186) Raitti kulkee myymäläaukion kautta ostoskeskuksen läpi. Ervi perusteli keskustan rakentamisen mitoitusta 1960-luvun alussa:

"Tapiolan puutarhakaupungin keskustan väljyys on ehkä outo yleisesti tavoiteltuun tiheään city-ratkaisuun verrattuna. Tällä periaatteella pyritään kuitenkin paitsi eräänlaiseen viihtyisyyteen ja puutarhakaupunkimaisuuteen, myös varaamaan tuleville tarpeille suurempaa suunnittelunvapautta" (Tuomi, 1992 s. 55)

Ervi kuvaa tarkemmin keskustasuunnitelman periaatteita Arkkitehti-lehdessä vuodelta 1961:

"Tapiolan puutarhakaupunki on kasvanut vuosi vuodelta. Asukkaita on nyt yli 10 000 henkeä ja kun rakennustyöt pohjoisessa asumalähiössä valmistuvat, tulee Tapiolan asukasmäärä olemaan 16 000 henkeä... Samanaikaisesti asumalähiöiden kanssa on kehitetty keskustan suunnitelmia. Jo vuonna 1954 Asuntosäätiö toimeenpani kaukonäköisesti laaditun ohjelman puitteissa Tapiolan citystä yleisen arkkitehtuurikilpailun, jonka perusteella suunnitelmia on vähin erin viiden vuoden aikana täydennetty. Jo kilpailussa muodosti alueen keskustassa oleva laaja, ruma sorakuoppa esteettisiä vaikeuksia, jotka nyt kuitenkin ovat väistymässä, kun suunnitelmaan kuulunut suuri vesiallas on saatu rakenteille niin että keskustan eräs arkkitehtoninen elementti, vesi, jo ensi kesänä on osallistumassa kokonaiskuvaan.

Tapiolan keskustan rakennukset jakautuvat lähinnä julkisiin ja liikerakennuksiin ja Asuntosäätiön eräänä pyrkimyksenä onkin ollut saada puutarhakaupungilleen sydän, jossa ostoskeskuksen rinnalla on kulttuurirakennuksia muodostamassa nykyajan ihmistä palvelevan monipuolisen elämänmiljöön, missä autoaikamme vaatimukset on pyritty ottamaan huomioon. Kuitenkaan ei liikenteestä ole haluttu tehdä ahdistavaa osaa keskustan elämässä, vaan sitä myötäilevä, sivuava osatekijä. Niinpä paikoitusalueelle tullaan keskustaa kiertävältä autoväylältä pistokatuja pitkin siten, etteivät autot tule hallitsemaan näkymiä, eikä ajoneuvoliikenne halkaise jalankulkuväyliä". (Ervi, 1961/12)

Kuva 9

Aarne Ervi, Tapiolan keskustasuunnitelma. Rakentamisen aloittamisen aikaan julkaistu piirros (Asuntopolitiikka 4/1958)

Kuva 10

Aarne Ervi, Tapiolan keskustasuunnitelma. Pienoismalli, joka julkaistiin Arkkitehti-lehdessä v. 1960

Kuva 11

Aluetta hallitsee Ervin suunnittelema 13-kerroksinen keskustorni vuodelta 1961. Sen juurella on samana vuonna valmistunut U-muotoon Tapiontorin ympärille sommiteltu kaksikerroksinen liikekeskus. Liikekeskuksen takana, pienen torin erottamana, sijaitsee Ervin suunnittelema kauppiastavaratalo Heikintori vuodelta 1968. (Ilonen, 2009 s. 186)

2.2. Kaavoituksen lähtökohdat, asemakaava, toteutuminen ja nykytilanne

Aarne Ervi kirjoitti Tapiolan rakentamista käsittelevässä Arkkitehti-lehden teemanumerossa (1960) pääkaupunkiseudun kaavoituksesta:

"Helsingin väkiluku osoittaa nykyisin yli 10 000 hengen vuosikasvua. On varsin luonnollista, että suhteellisen tiheästi asuttavaksi suunnitellut kaupunginosat eivät läheskään voi tyydyttää kaikkia kaupunkiin muuttajia ja melkoinen osa kantahelsingiläisiä pyrkii luonnollisempää miljööseen. Tytärkaupunkien syntymiselle on näin ollen olemassa varsin terveet edellytykset. Esikaupunkeihin siirtyminen on meillä viimevuosiin asti ollut suhteellisen hajanaista ja vain omatoimisuuteen perustuvaa, mutta sotien jälkeen on kaupungin kasvu muodostunut niin pakottavaksi, että yhteiskunnan on ollut tartuttava laajakantoisiin järjestelyihin, joista Helsingin läntisillä lähialueilla mainittakoon Teknillisen korkeakoulun suunnittelu Otaniemeen ja Tapiolan puutarhakaupungin muodostuminen sen naapuruuteen vajaan peninkulman päähän emäkaupungin sydäimestä.

Tytärkaupunkiaatteen voidaan katsoa syntyneen jo maamme itsenäisyyden kynnyksellä, kun arkkitehti Eliel Saarinen v. 1918 laati Suur-Helsinki suunnitelmansa, joka monessa suhteessa oli aikaansa edellä ja vielä nykyäänkin vaikuttaa ratkaisultaan selväpiirteiseltä ja kaukonäköiseltä. Tässä suunnitelmassa on Helsinkiä ympäröimässä useita itsenäisiä asumakuntia, jotka orgaanisesti liittyvät pääkaupunkiin ja toisiinsa. Vain autoliikenteen valtavaa kasvua ei ole riittävästi huomioitu. Liikenne ratkaisu perustuu näet suurelta osalta kiskoilla kulkeviin ajoneuvoihin ja liikenne johdetaan nykyisen käsityksen mukaan liiksi asumakuntien halki" (Ervi, 1960)

Hagalundin kartanolla oli 1930-luvun lopulla vahvistettu rakennussuunnitelma Westendissä. Alueen rakentaminen pääsi täyteen vauhtiin vasta sodan päätyttyä. Kartano joutui luovuttamaan oman osuutensa asutustoimintaa varten, ja lääninhallituksen antama kaavoitusehdotus oli voimassa. Suomen Höyrylaiva Oy osti kantatilasta Jorvaksentien pohjoispuolelta 56 hehtaarin laajuisen alueen (myöh. MTK:n alue). Ehdotuksen sen rakennussuunnitelmaksi laati arkkitehti Ragnar Gustafsson. Kantatilan pääosan rakennussuunnitelman laati professori Otto-livari Meurman vuonna 1945. Tähän Hagalundin pientaloalueen rakennussuunnitelmaan liitettiin myös edellinen. Kaavoituskokonaisuus vahvistettiin vuonna 1947. (Ilonen, 2009 ss. 185-186) (Maisala, 2008 s. 45)

Väestöliitossa oli toiminnajohtaja Heikki von Hertzenin johdolla pohdittu paljon asunto-ongelmaa ja tuotu voimakkaasti esiin uusia ajatuksia. Ajatus aktiivisesta osallistumisesta asuntokysymyksen hoitamiseen kypsyi, kun muutosta asuntomarkkinoilla ei tuntunut syntyvän. Haglundin rakennuskaava-alueen (240 ha) tultua myyntiin von Hertzen esitti sen ostamista. Väestöliitto teki kaupan vuonna 1951 lainarahalla ja organisoi Asuntosäätiön vastaamaan siitä ja sen rakentamisesta.

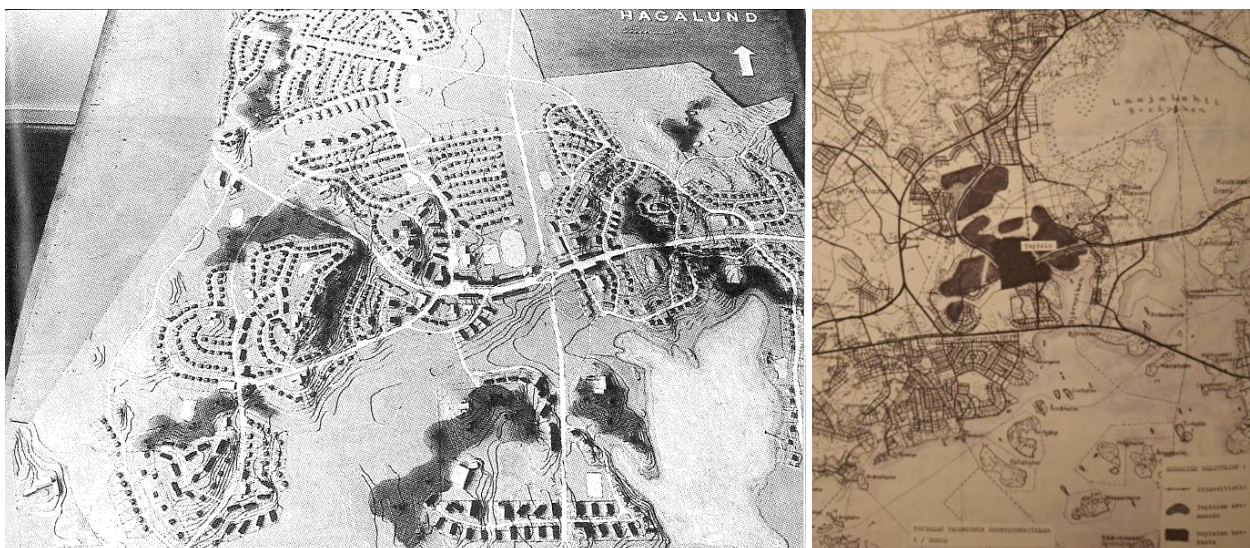
Säätiön tehtäväksi määriteltiin työskentely asuntopulan poistamiseksi, sosiaalisen asuntorakentamisen kehittäminen ja pyrkimys luoda nykyaikaisesti kaavoitettuja puisto- ja puutarhavaltaisia asuinalueita. (Maisala, 2008 s. 46)

Rakentaminen pyrittiin käynnistämään nopeasti, sillä lainakorot juoksivat. Kaavaa haluttiin kuitenkin tarkistaa olennaisella tavalla. Pientalotontteja päästiin myymään nopeammin, mutta rakennusoikeuden määrää, eli käytännössä kerros- ja rivitaloasutusta oli lisättävä, jotta hankkeesta tuli taloudellisesti mahdollinen. Eri talotyyppejä sijoitettiin asumassaoluihin rinnakkain. Asuntosäätiö koordinoi tiukasti suunnittelua, johon kiinnitettiin arkkitehdit Aulis Blomstedt, Aarne Ervi, Viljo Revell ja Markus Tavio. Tarvittavat itäisen lähiön, eli Itäkartanon ja Otsolahden kaavamutokset laati heidän kanssaan yhteistyössä Meurman avustajanaan arkkitehti Inkeri Siltavuori. Meurman ei pitänyt kaikista muutostoiveista. Hän vastusti mm. korkeiden kerrostalojen sijoittamista alueelle. Useimmat rakennussuunnitelman muutoksista laatikin tämän jälkeen arkkitehti Tapani Nironen. (Maisala, 2008 s. 46)

Tapiolan keskusta-alueesta järjestetyn suunnittelukilpailun pohjalta laaditussa keskustan kaavamuutoksessa eteläpuolisesta katua ja risteysaluetta siirrettiin hieman kauemmas keskustasta ja pohjois- eteläsuuntainen pääkatu poistettiin keskustan ja itäisen lähiön välistä. Korvaavaksi liikenneväyläksi kaavoitettiin 1960-luvun alussa tielinjaus Tapiolan itäpuolelle (nykyinen Kehä I). Monien tarkistusten seurauksena Tapiolan kokonaisuus syntyi 3:n vihervyöhykkeen erottamaan asumalähiöön uudeksi kokonaisuudeksi, josta Meurmanin alkuperäistä suunnittelu panosta on enää vaikea erottaa. (Maisala, 2008 s. 46)

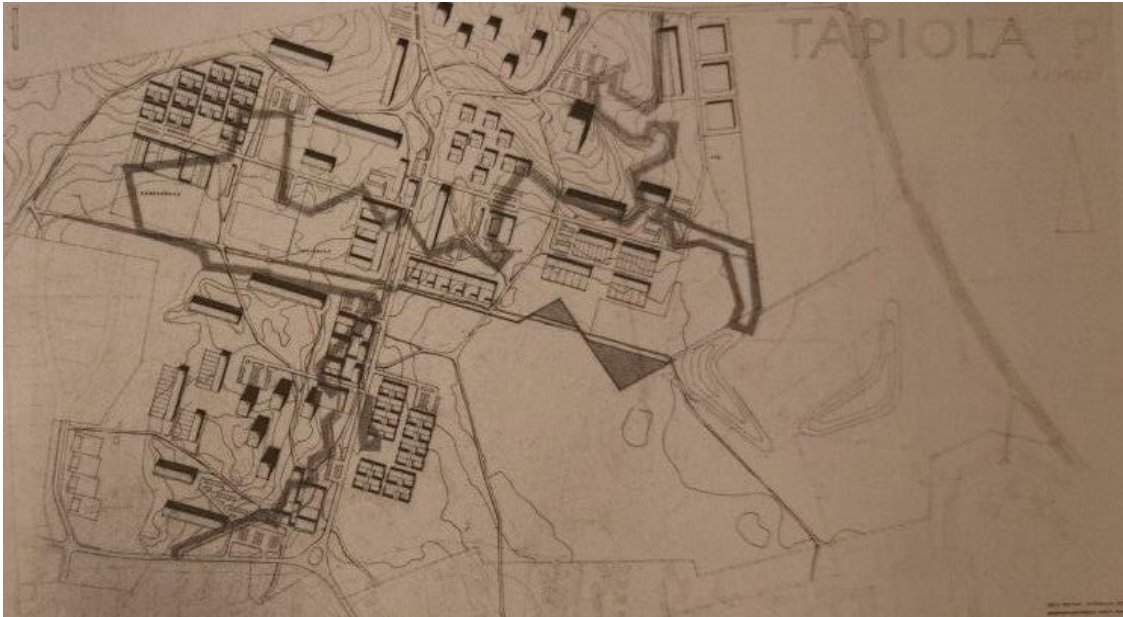
Rakentaminen käynnistyi vuonna 1953. Tavoitteena oli monipuolisesti palvelukykyinen yhdyskunta. Toinen keskeinen tavoite oli maaston ja viherympäristön määrätietoinen rakentaminen osana puutarhakaupunkia. Asuntosäätiö edisti aktiivisesti julkisten palvelujen ja työpaikkojen rakentamista sekä asukkaiden kotouttamista uudelle alueelle tukemalla monipuolisesti asukkaiden erilaista yhteistoimintaa. (Maisala, 2008 s. 49)

Tapiolan pohjoisen lähiön kutsukilpailun voitti arkkitehti Pentti Ahola vuonna 1958. Rakennusten ja teiden sommittelu perustui Tapiolan aiemmista lähiöistä poiketen suorakulmaiseen koordinaatistoon ja liikenteellä ja pysäköinnillä oli aiempaa korostuneempi merkitys. (Maisala, 2008 s. 49)

Kuva 12
Otto I-Meurmanin Hagalundin rakennussuunnitelma vuodelta 1945.

Kuva 13
Tapiolan ympäristö, seutusuunnitteluluonnos (Aluesuunnitteluliitto, 1950-luvun puoliväli). Meurmanin laatiman rakennussuunnitelman pohjalta etsitään paikkaa Kehä I:tä vastaavalle päätielle.

Kuva 14

Tapiolan pohjoinen lähiö, kilpailuehdotus (arkkitehti Pentti Ahola, 1958) Suorakulmainen koordinaatisto, mutta avoin rakennustapa ja avoimet katutilat. Eri rakennustyyppit on sijoitettu harkitusti suhteessa toisiinsa ja metsän reunaan.

Espoon kunta oppi luottamaan Tapiolan toteuttajiin ja antoi usein helposti myönteiset lausunnot esitetyistä lupahakemuksista ja suunnitelmista. Hieman myöhemmin alkoi kuitenkin esiintyä mustasukkaisuutta hyväosaisten Tapiolaa kohtaan. Opposition kannanotto esiintyi kuntamuodon muutoksen jälkeen. Erityisesti monia vasemmistolaisia päättäjiä kiusasi Asuntosäätiön itsenäisyys ja vahvuus toimijana kaavoitusmonopolin saaneessa kauppalassa. (Maisala, 2008 s. 49)

Espoon kauppalan yleiskaavaryhmän mielestä Tapiolasta piti kehittää voimakas alakeskus Espooseen. Rakentamisen mitoituksista todettiin vuonna 1968, että lähinnä Helsinkiä sijaitsevat yhdyskuntayksiköt tulisivat olemaan kerrostalovaltaisempia, kuin siitä etäämpänä sijaitsevat yksiköt. Kauppala tilasi arkkitehteiltä Erkki Juutilainen, Kirmo Mikkola, Erkki Kairamo ja Juhani Pallasmaa kaavaluonnoksen Kaakkois-Espoon aluekeskusta varten. Asemakaavaluonnos julkistettiin vuonna 1967. Se oli Suomeen sovellettu versio 1960-luvun alussa ajankohtaisesta megastruktuurista, josta esimerkkinä on esimerkiksi Cumbernauldin uusi kaupunkikeskus. (Tuomi, 1992 s. 50)

Ehdotuksessa asuminen haluttiin sekoittaa liikekeskustan muiden toimintojen sekaan. Uuden ja vanhan rakentamisen suhteesta todettiin seuraavaa kaavaselostuksessa: "Kaupunkikuvallisten tavoitteiden lähtökohdan muodostaa pyrkimys säilyttää Tapiolan rakennustaiteelliset arvot luomalla keskustarakenne, jossa uudet osat voidaan ratkaista oman aikansa muotokielellä niin, että eri aikakausina luodut osat ovat kaupunkirakenteesta luettavissa. Tämä pyrkimys ei kuitenkaan saa muodostaa toiminnallisia katkoja. Erityisen vaikean lähtötilanteen muodostaa Aarne Ervin suunnitteleman, CIAM:n suunnitteluperiaatteita noudattavan nykyisen keskuksen ja uuden, luonteeltaan kompaktimman järjestelmän liittäminen toisiinsa. Suunnittelun tavoitteeksi on tässä suhteessa otettu vanhan keskustan keskeisen tilakomposition ja keskustornin dominoivan vaikutuksen säilyttäminen". (Tuomi, 1992 s. 51)

Useat olivat sitä mieltä, että kookas ja suoraviivainen suunnitelma muuttaisi ratkaisevasti 1950-luvun puutarhakaupunkiperiaatteen mukaan toteutetun Tapiolan. Pentti Aholan asemakaava Pohjois-Tapiolaan oli jo tuonut Tapiolaan suorakulmaiseen ruudukkoon perustuvan kaavaratkaisun, mutta sitä ei kuitenkaan oltu rakennettu niin tehokkaasti kuin keskustalaaajennuksessa ehdotettiin tehtäväksi. Lasilla katetut julkiset

tilat, joista myöhemmin toteutui etelä-pohjoissuunnassa kulkeva pääjalankulkuväylä, olivat laajoina alueina mukana ohjelmassa. (Tuomi, 1992 s. 51)

1970-luvun alussa perustettiin erillinen Tapiolan keskustan yhteistyöryhmä, jossa oli myös Asuntosäätiön edustus. Edelleen perustettiin talosuunnitteluryhmä, jonka tehtävänä oli korttelikohtainen massoittelu ja talotyyppiä suunnittelu. Talosuunnitteluryhmän jäseneksi tuli Timo Penttilä. (Tuomi, 1992 s. 53)

Penttilä esitteli alustavan keskustan rakennuskannan massoittelusuunnitelman syksyllä 1970. Valittu versio merkitsi alkuperäisen asemakaavaluonnoksen edellyttämän keskustastruktuurin huomattavaa arkkitehtonista, rakenteellista ja liikenteellistä keventymistä. Suunnitelman selkärankana ollut katettu kävelykatu sekä kolmikerroksisuus noudattivat samoja periaatteita. Käytännön syistä kokonaisuus oli jaettu 12-14 markkinoitavaan yksikköön. Penttilän kaavaluonnos valmistui vuonna 1972 ja kaava vahvistettiin vuonna 1974. (Tuomi, 1992 s. 53)

Seuraavana vuonna perustettiin Tapiolan keskustan suunnittelun ja rakentamisen koordinoinnin johtoryhmä, jonka asiantuntijajäseninä olivat aluksi professorit Reima Pietilä ja Heikki Siren. Reima Pietilä kiteytti useita keskustan suunnitteluun liittyviä entisestä poikkeavia pyrkimyksiä: asuintaloissa haluttiin korostaa keskustamaisuutta, eikä luontoon liittyvää rakentamisajattelua yritettykään jatkaa. Uuden keskustan piti kuitenkin sopia Tapiolan henkeen eikä muodostua tulevaisuuden kaupungiksi, jollaiseen Pietilä näki suunnittelun helposti johtavan. (Tuomi, 1992 s. 54)

Vastakohtaiset suunnittelunäkemykset leimasivat pitkään keskustan suunnitteluprosessia. Toisaalta tiiviisti rakennettavaan kokonaisuuteen piti istuttaa kookkaita liikerakennusten massoja ja toisaalta asuintorneja. Ehkä jonkinlainen analogia koko Suomen sotien jälkeiseen kehitykseen on, että viimeinen suuri rakennusvaihe Tapiolassa oli sen aiemmasta mittakaavasta täysin poikkeava liikekeskus (Tuomi, 1992 s. 57) Suurimittakaavaisen liikekeskustan rakentuminen vanhan keskustan kupeeseen on jatkunut 2000-luvun ajan.

Korttelin 12002 tontilla n:o 4 on voimassa 12.6. 1994 vahvistettu asemakaavanmuutos, Tapiolan keskus muutos osa 12002/1 ja 4 siihen sisältyvä tonttijaon muutos. Kaavamuutoksen tavoitteena oli mahdollistaa tonttijaon muutos siten, että voimassa oleva maa-omistus tulee paremmin huomioitua. Alue sijaitsee Tapiolan aluekeskuksessa ja on osa sisäasiainministeriön 17.12.1974 vahvistamaa Tapiolan keskuksen asemakaava-aluetta. Tontin käyttötarkoitus on asemakaavassa KL liikerakennusten korttelialueeksi.

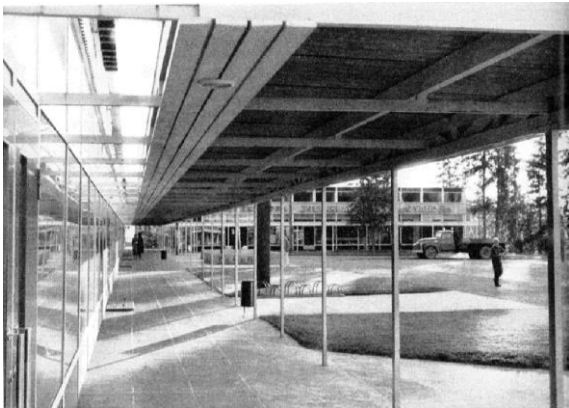
Kuva 15. Ajantasa-asemakaava alueelta

3. 1950-1960 luvun kauppakeskukset

Suomi 1950-luvulla oli maatalousvaltainen runsaan neljän miljoonan ihmisen yhtenäiskulttuuri, joka kaupungistui, vaurastui ja teollistui ripeää tahtia. Toisen maailmansodan jälkeinen jälleenrakennus muutti Suomen ilmettä merkittävästi. Elintarvikkeiden ja kulutustavaroiden säännöstelystä vastannut kansanhuoltoministeriö lakkautettiin 1949 ja ennen talvisotaa vallinnut elintaso saavutettiin 1940-luvun lopussa. Kulutustavaramarkkinat laajenivat ennennäkemätöntä vauhtia, ja kansalaisista tuli "kuluttajia". (Wikipedia, 2022)

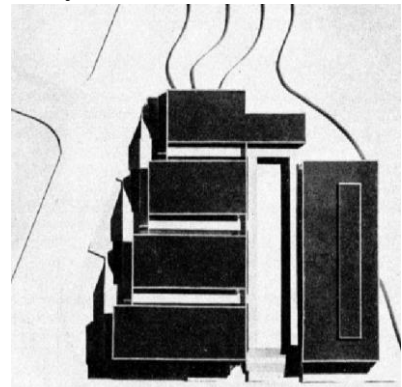
Kauppakeskuksia rakentuikin 1950-luvulla ja 1950-60-luvun taitteessa runsaasti ja monia niitä yhdisti 1950-luvun keveä ja rakennustyyli usein vaaleine julkisivuineen ja avarine näyteikkunoineen. Arkkitehtilehden 1960/12 numerossa esiteltiin edeltävän vuosikymmenen aikana valmistuneita kauppakeskuksia, joista useat valmistuivat samoihin aikoihin rakentuneiden lähiöiden keskustoihin, ohessa muutama kuvaava esimerkki:

Kannelmäen keskustan vanha osa oli 1950-luvun lähiökeskusten tyyliin matalasti ja väljästi rakennettu. Arkkitehti Erkki Karvisen suunnittelema Kannelmäen ostoskeskus valmistui vuonna 1959 Kantelettarentielle, kaupungin tarkoitukseen varaamalle tontille toriaukion kupeeseen rinnemaastoon. Toinen Erkki Karvisen työ on Kulosaaren ostoskeskus, joka valmistui vuonna 1960. Rakennus sijoitettiin ahtaahkolle tontille Kulosaaren uudelle alueelle. Alkujaan tontti oli tarkoitettu pienempää myymäläryhmää varten ja autopaikkoja saatiin tontille sopimaan alun perin vain 20, nekin erikoisjärjestyisin. (Karvinen, 1960)

Kuvat 16-17

Kannelmäen Ostoskeskus Erkki Kairamo, katoskäytävä ja osa länsijulkisivua. Kuvat julkaistu Arkkitehti-lehdessä 1960

Kuva 18

Kulosaaren ostoskeskus lounaasta nähtyä. Kuva julkaistu Arkkitehti-lehdessä 1960

Kuva 19

Valokuva pienoismallista, Kulosaaren Ostoskeskus. Tontin korkeuserot vaikuttivat arkkitehtuuriin ja myymälätiloja oli neljässä kauppakujan toisistaan erottamissa rungoissa. Kuvat julkaistu Arkkitehti-lehdessä 1960

4. Rakennus

4.1. Arkkitehti Aarne Ervi

Kuva 20

Aarne Ervi 19.05.1910, Forssa - 26.09.1977, Helsinki

Kuva: Kuva: Arkkitehtuurimuseo

Aarne Adrian Ervi (ent. Elers) kirjoitti ylioppilaaksi vuonna 1930 ja valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta 1935. Hän työskenteli heti valmistuttuaan Alvar Aallon arkkitehtitoimistossa avustajana mm. Viipurin kirjaston suunnittelutyössä. Sitten hän siirtyi Toivo Paatelan toimistoon, ja oman toimiston hän perusti 1938. Vuosina 1965–69 hän työskenteli Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastossa virastopäällikkönä. (Arkkitehtuurimuseo, 2022)

1937–38 Ervi toimi Taideteollisuuskeskuskoulun (nyk. Taideteollinen korkeakoulu) erikoisopettajana ja 1935 Teknillisen korkeakoulun asemakaavaopin assistenttina. Rakennusoppia hän opetti vuosina 1944–45. Erville myönnettiin professorin arvonimi 1967. Ervi matkusti paljon. Hän teki opintomatkan mm. Amerikkaan ja vuonna 1959 hän kävi kulttuurivaltuuskunnan mukana Kiinassa. (Arkkitehtuurimuseo, 2022)

Ervin valmistuessa arkkitehdiksi funktionalismi oli jo vakiinnuttanut asemansa Suomessa. Hänen ensimmäisiä töitään oli Heinolan keskusta suunniteltu (nyk. purettu) Heinolan Liike Oy:n rakennus, jossa oli mm. elokuvateatteri, ravintola ja myymälöitä. Tähän kauteen kuuluivat myös lukuisat Shellin bensiniasemat, joita autoistumisen myötä rakennettiin eri puolille Suomea. (Arkkitehtuurimuseo, 2022)

Funkiskauteen kuuluu myös juuri ennen sotaa valmistunut asuinkerrostalo Lauttasaarentie 9 (nyk. 7). Se on parhaita esimerkkejä kehityksestä, jonka sota katkaisi pitkäksi aikaa. Vapaampaan suunnitteluun Ervi oli tutustunut työskennellessään Aallon toimistossa. Hän oli myös mukana standardisoimistyössä. Hän oli Aallon tapaan sitä mieltä, että rakennusten osat ovat standardisoitavissa mutta itse rakennus on suunniteltava yksilönä. Samalla tavalla Ervi ajatteli elementtirakentamisesta ja kävi intensiivistä taistelua elementtien puolesta. Helsingin yliopiston instituuttirakennus Porthania oli ensimmäinen suuri kohde, jossa elementtejä meillä käytettiin. (Arkkitehtuurimuseo, 2022)

”Ervi edustaa sodanjälkeisen Suomen optimismia ja tulevaisuuden uskoa. Hän on hyvä esimerkki niistä virtauksista, jotka loivat toisen maailmansodan jälkeisen suomalaisen arkkitehtuurin maineen”, kuvailee Arkkitehtuurimuseon emeritusmuseonjohtaja Severi Blomstedt. (Koskinen, 2012)

Haastattelimme arkkitehti Gunnar Kolista työskentelystä Ervin toimistossa 1960-luvun alkupuolella. Toimisto sijaitsi tuolloin Helsingin Kuusisaarella ja Kolinen oli NS-kurssilainen nuori suunnittelija. Toimistossa hän osallistui pääosin Heikintorin kauppakeskuksen suunnitteluun.

”Toimistossa istuttiin kuin luokkahuoneessa, piirustuspöydät sijoituivat käytävän viereen. Etummaisena istuivat toimistopäälliköt, sitten vanhemmat arkkitehdit ja lopuksi nuoremmat arkkitehdit ja NS:kurssilaiset. Ervin tullessa toimistolle hän puhui ensin toimistopäälliköiden kanssa ja viimeiseksi nuorimpien. Toimiston takanurkassa oli pystymankeli, joka siirrettiin pois, kun pienoismallien rakentaja, ”Karhu” tuli istumaan sen paikalle. Ervi oli tarkka, miten piirustukset tehtiin ja hän esimerkiksi laittoi toisinaan työntekijöitensä tekstauskurssille. Tuhon aikaan sijoittui esimerkiksi toimiston saunarakennuksen palo. Sauna oli tapana sytyttää niin, että Ervi soitti käsken puhelimesta, ja tämä johti tulipaloon erään kerran. Ervin vaimolla Runilla oli toisinaan tapana järjestää toimistolla juhlia.” (Kolinen, 2023)

4.2. Esimerkkejä arkkitehdin töistä

Aarne Ervi oli hyvin tuottelias arkkitehti. Arkkitehtuurimuseon tutkimuspäällikkö Juhana Lahden arvion mukaan hänen toimistostaan lähteneitä töitä on 500 - 1000 ympäri Suomen. (Koskinen, 2012)

Ervin tunnetuimpia töitä Tapiolan keskustan lisäksi lienevät esimerkiksi Helsingin yliopiston Porthania-rakennuksen ja Oulujoen voimalaitosten suunnitelmat. Hänen muita huomattavia töitä ovat Turun yliopisto ja lukuisten koulu- ja asuinrakennusten lisäksi Töölön sivukirjasto Helsingissä.

Ervi toimi myös kaavoituksen parissa. Yhteistyö Otto-livari Meurmanin kanssa, sekä asumalähiöperiaatteen ja eri liikennemuotojen erottelun hallinta olivat tärkeitä Ervin kaupunkisuunnittelijan uralla. Vantaanpuisto 1960-luvulla jatkoi Tapiolassa toteutettua luonnonympäristöstä ammentavaa, väljästi sommiteltua esikaupunkimallia. (Lahti, 2019)

Kuva 21

Kuva: Porthania, Helsingin yliopiston rakennus. Rakennustyöt aloitettiin Ervin suunnitelmien mukaan vuonna 1950 ja uusi instituutirakennus vihittiin käyttöön seitsemän vuotta myöhemmin.

Kuva 22

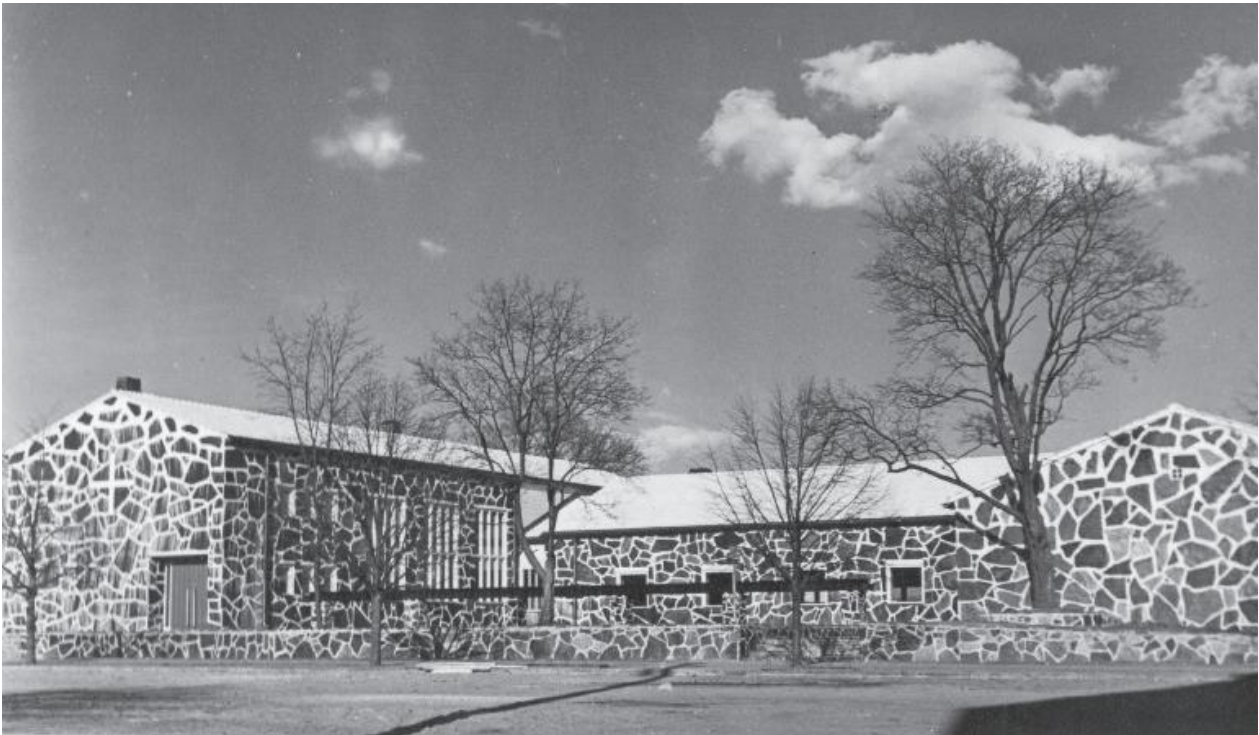
Kuva: Töölön kirjasto avattiin yleisölle joulukuussa 1970.

Kuva 23

Ervin suunnittelema Lohjan yhteislyseo oli valmistuttuaan 1954 Pohjoismaiden suurin oppikoulurakennus.

Kuva 24

Lohjan Seurakuntatalo (Aarne Ervi, 1950). Seurakuntatalo valmistui 1950 suunnittelukilpailun tuloksena, arkkitehti Aarne Ervin suunnitelman mukaan. Siinä oli näkyvissä 1940-luvun romantiikkaa, Ervin rakennusten muuttuessa myöhemmin modernimmiksi.

4.3. Suunnittelu- ja rakentamisvaiheet, rakennus osana Ervin kilpailuvoittoa

Tapiolan keskustan suunnittelukilpailu julistettiin 21.11.1953 ja kilpailuaika meni umpeen 26.4.1954. Aatekilpailun avulla haluttiin löytää maisemaan sopiva arkkitehtonisesti hyvä ehdotus hallinto- liike- ja kulttuurirakennukseksi sekä keskukseen sijoitettavien rakennusten ja rakennusmassojen muotoiluksi ja sijoittamiseksi maastoon. Kilpailualueella olevaa sorakuoppaa sai käyttää hyväksi maiseman muotoilussa ja voitiin harkita ”jopa sorakuopan pohjalla olevan vesialtaan hyväksikäyttöä kaupunkikuvassa”. Näkymä yli peltoaukeaman Otsolahdelle piti jättää rakennuksista vapaaksi ja varsinaisen liikekeskuksen suunnittelussa piti ottaa huomioon, että myymälä- ja liikerakennukset tulitisiin toteuttamaan vaiheittain. Keskustan rakennusalueelle haluttiin sijoittaa kaikki monipuolisen uuden kaupunkikeskuksen tarvitsemat tilat, kuten liikerakennuksia ja pieni kauppatori, hallintorakennus ja juhla-aukio, kirkko, ja yhteisiä tiloja. (Tuomi, 1992 s. 44)

Ervin voittoehdotuksessa puutarhakaupungin luonne pyrittiin säilyttämään ryhmittämällä julkiset rakennukset sorakuopan kohdalle muodostettavan puistolammen ympärille. Lammen etelärannalle esitettiin kaksikerroksista ravintolaa niin, että kohotetun pääkerroksen alla olisi siirrettävien lasiseinien suojaama katukahvila. Keskuksen ”majakkana” oli kauas näkyvä konttoritalo. Kilpailuohjelman lisäksi ehdotettiin keskustaan hotelli-kollektiivitaloa lapsettomille, lähinnä virkamiesperheille ja yksinäisille keskustassa työskenteleville. Kirkko oli voittaneessa ehdotuksessa lammen pohjoispuolella ja se muodosti torneineen Tapiolan keskukseen tulevan eteläisen tien päätteen. (Tuomi, 1992 s. 46)

Liike-elämää palvelevat rakennukset muodostavat oman ryhmänsä sijoittuen siten, että suuri osa asuntoalueille hakeutuvasta jalankulkuliikenteestä ohjautuu ajoneuvoliikenteeltä rauhoitettuna kauppa-aukean halki. Keskustaa hallitsevan korkean konttoritalon ylimpään kerrokseen suunniteltiin näköalaravintola ja pohjakerrokseen liikehuoneistoja, jotka liittyvät matalaan hevosenkengän muotoiseen myymälärakennukseen. (Ervi, 1960)

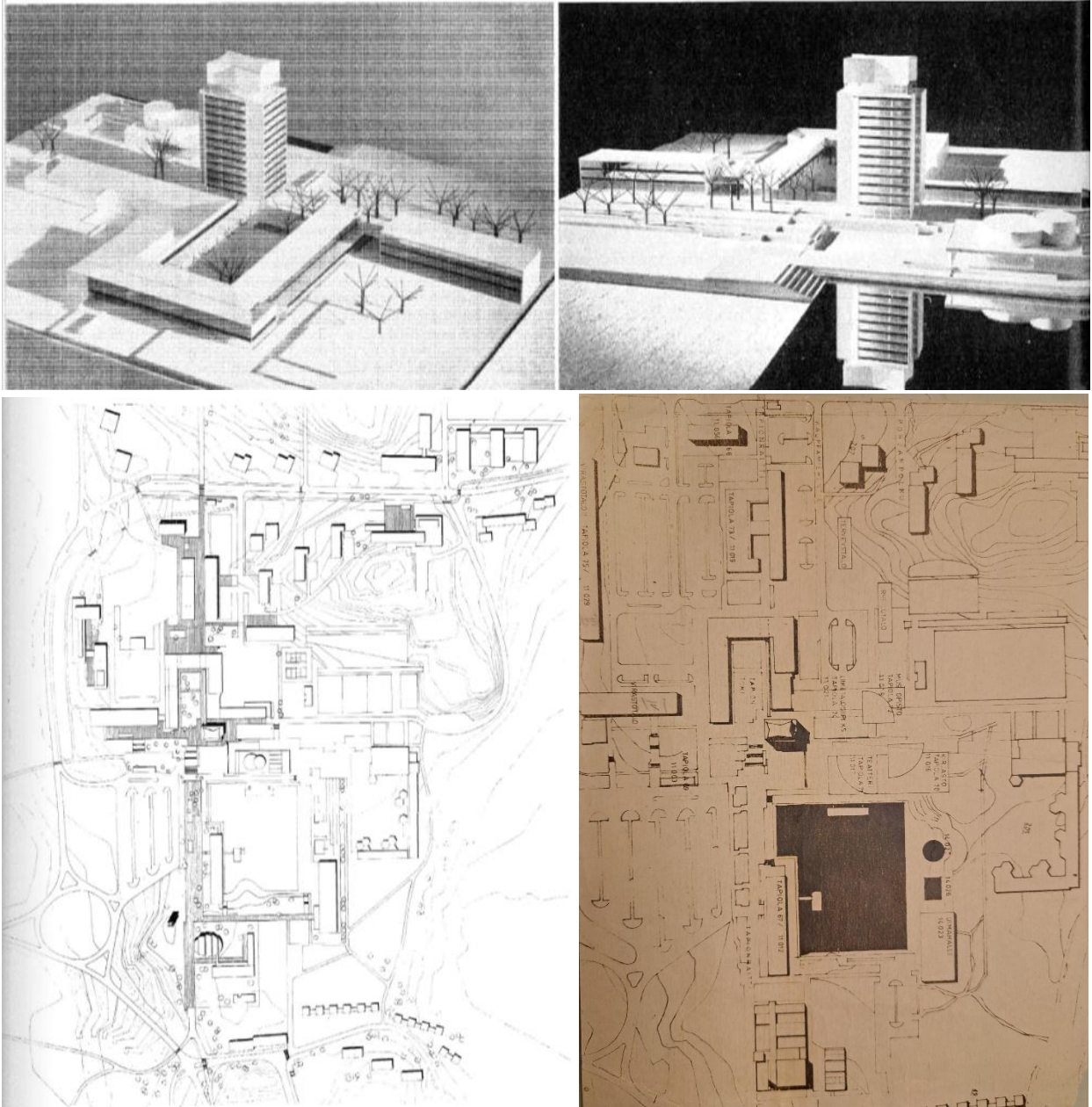
Ervi kehitteli keskustan rakennusten ryhmittelyä voittoa seuranneina vuosina. Liikekeskuksen siirtäminen lähemmäs lammikkoa sekä näkymän avaaminen sen suuntaan aiheutti teatterirakennuksen siirron pohjoisemmaksi. (Tuomi, 1992 s. 46)

Tapiolan keskuskilpailun voitto työllisti Ervin toimiston työntekijäitä. Tapiolan kokonaisuuden suunnittelusta Gunnar Kolinen toteaa seuraavasti:

”60-luvun alku oli tuotteliasta aikaa Ervin toimistossa, koska tuolloin Tapiola alkoi kasvamaan. Torni oli Erville tärkein ja esimerkiksi kruunua hän luonnosteli paljon. Ervin ote ja mielenkiinto oli astetta kevyempi muihin rakennuksiin, nuoremmat arkkitehdit häräsivät muiden rakennusten kanssa. Erville materiaalien käyttö oli tärkeää, ja niistä hän oli tarkka.” (Kolinen, 2023)

Keskusta on myöhemmin laajentunut alkuperäisestä suunnitelmasta ja sen tilahierarkia on muuttunut tiiviimmän ja korkeamman rakentamisen myötä ja kaupallisen keskustan siirryttyä etelään päin. Gunnar Kolinen toteaa kehityksestä näin:

”Kilpailualue oli rajallinen; siinä oli ns. postimerkkikaava ja Ervi kehitteli luonnoksia sen jälkeen. Itse puutarhakaupunki-idea oli Heikki von Hertzenin. Tapiolasta tuli houkutteleva kohde, maan arvo nousi siellä ja tämä on johtanut keskustan laajenemiseen. Esimerkiksi Tapionraitti oli oleellinen osa keskustaa sen valmistuttua.” (Kolinen, 2023)

Kuva 25-27

Arkkitehtilehdessä (12/1961) esiteltyt pienoismalli ja asemaapiirustus.

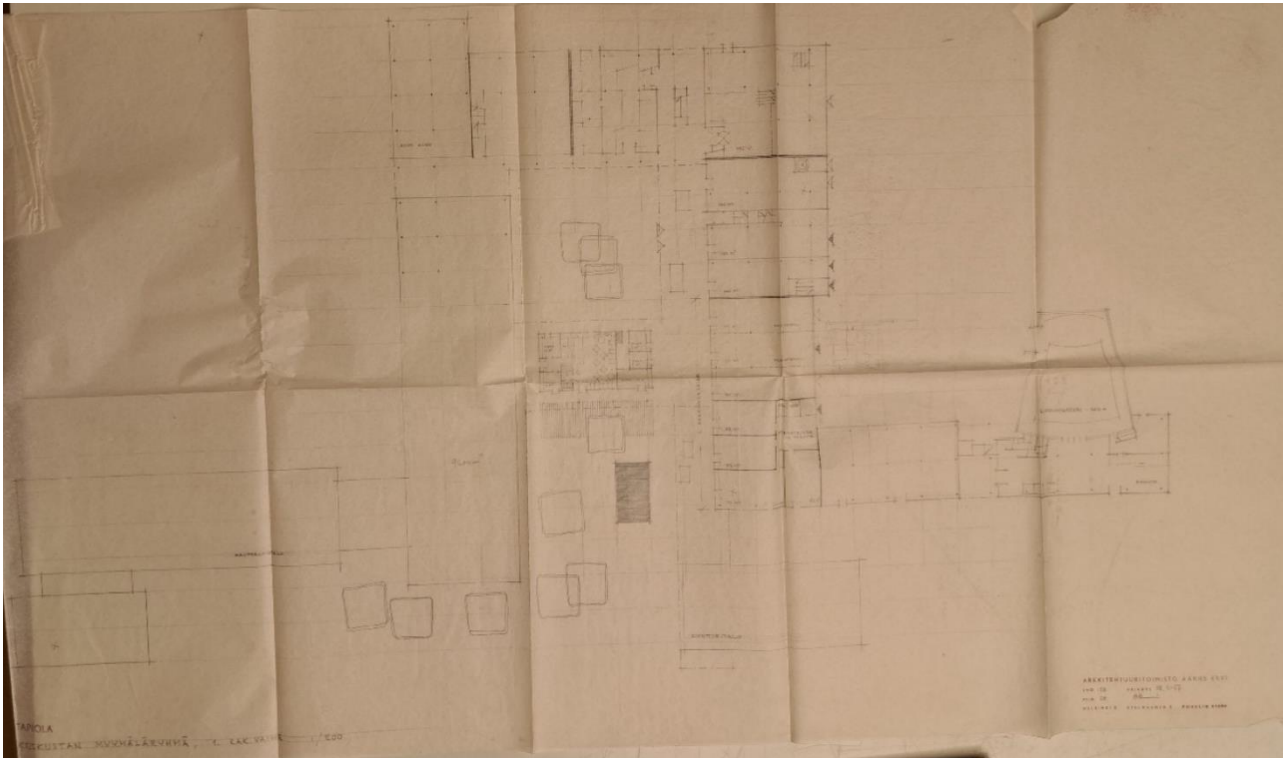
Kuva 28

Arkkitehtuurimuseon arkistosta löytynyt päiväämätön asemaapiirustus, jossa rakennusten käyttötarkoitus on merkitty kuvaan.

Kilpailun jälkeisinä vuosina käsiteltiin liikekeskusten sijoittamista kaupunkien ulkopuolelle yleisemminkin. Helsingin kauppakamarin edustajat kävivät (huolestuneina) Ervin luona keskustelemassa Tapiolan liikekeskuksesta. Oletettiin, että seuraavien 15 vuoden kuluessa ostosmatkojen autoistuminen tekisi myös lähiympäristöjen perheenemännille mahdolliseksi liikekeskuksen käytön. Tästä ajateltiin seuraavan, että Helsingin keskikaupungin vetovoima vähenisi ja että Tapiola alkaisi vetää ostajia aina Pitäjänmäkeä ja Lauttasaarta myöten. Ervi korosti, että keskustan kaikki liikerakentaminen tehtäisiin vasta syntyneen kysynnän perusteella. (Tuomi, 1992 s. 50)

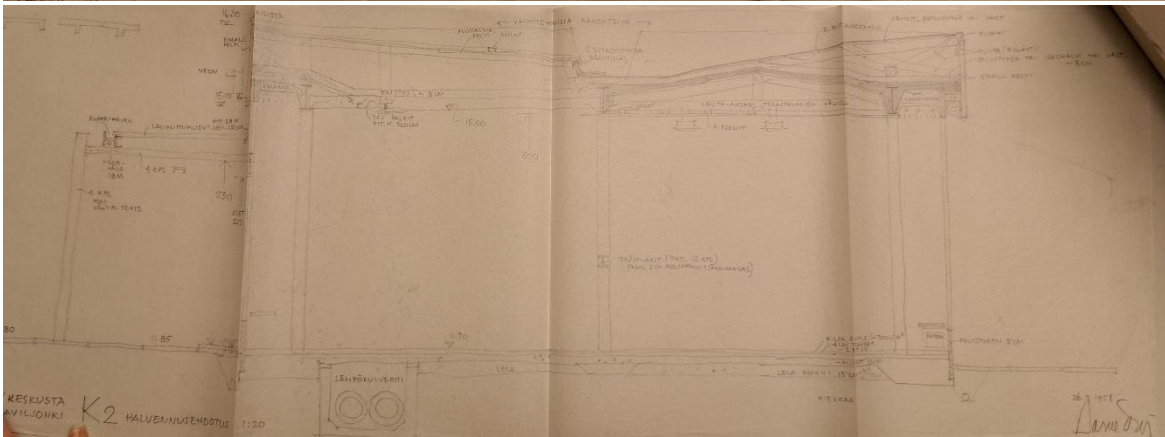
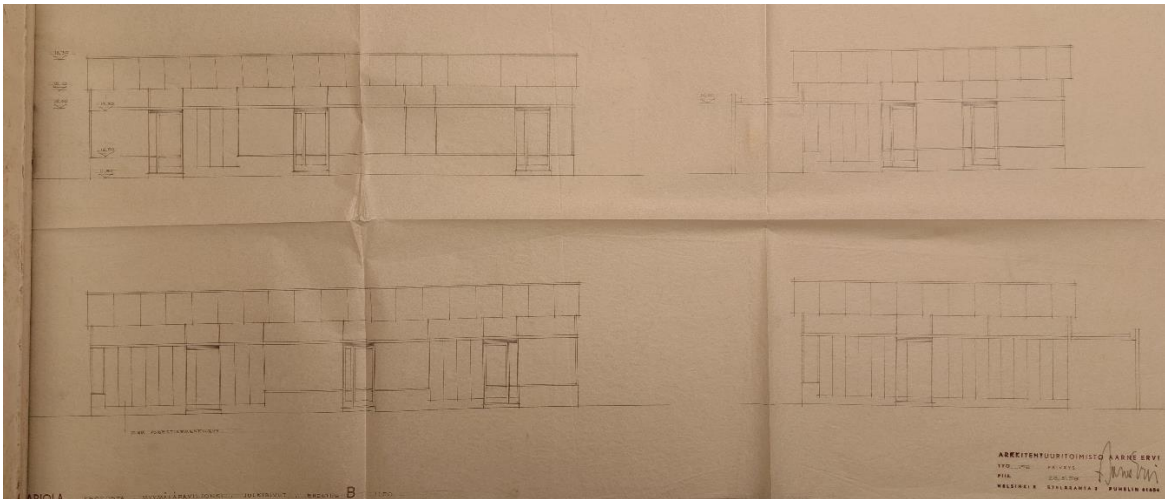
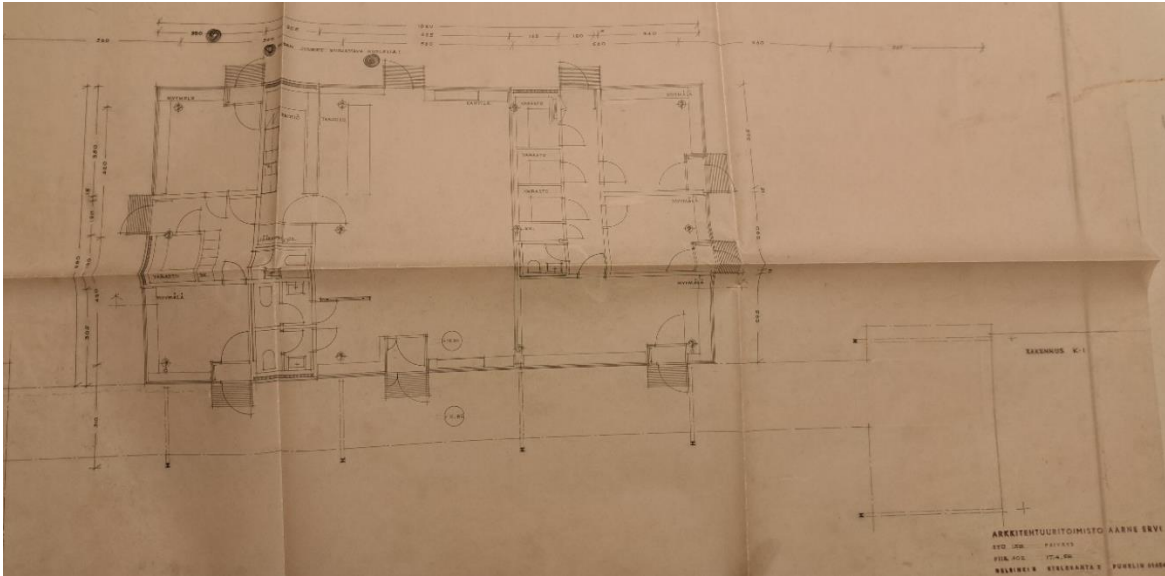
Tapiolan keskustan rakentuminen tapahtui hitaammin kuin asuinalueiden. Korkean konttoritalon suunnittelu eteni Ervin toimistossa luonnosasteelta vasta 1959. Erviltä tilattiin seuraavana vuonna myös ostoskeskuksen kahden seuraavan vaiheen rakennukset. Rakennusohjelma sisälsi kolme myymäläsiipeä. Asuntosäätiö ehdotti, että Ervi käyttäisi pienmyymäläsiivessä perusjakoa 16, 32 ja 48 neliön kokoisiin yksiköihin mahdollisimman suuren järjestelyvaran saavuttamiseksi. (Tuomi, 1992 s. 50)

Liikekeskuksesta tutkittiin runsaasti erilaisia vaihtoehtoja. Liikekeskuksen keskellä oleva aukio suunniteltiin katettavaksi osittain jännitettyjen vaijereiden varaan asetettavilla läpikuultavilla poimumuovilevyillä, joiden suojassa olisi pienehkö torikauppa, joka kulki suunnitelmissa nimellä "myymäläpaviljonki". Tämä rakennus ei kuitenkaan ikinä toteutunut.

Kuva 29

Keskustan myymäläryhmä, rakennusvaihe 1. Piirustus on päivätty 18.11.57. Sisäpihalle kaavaillusta myymäläpaviljongista ("K2") on olemassa melko pitkälle vietyjä suunnitelmia, mutta rakennus ei toteutunut. Suunnitelmaan liittyi vielä tässä vaiheessa U:n muotoisen rakennusmassan jatkuminen pohjois-etelä suuntaisiin siipiin, joista toiseen on sijoitettu elokuvateatteri ja toiseen kauppäläänitalo. Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuvat 30-31

Suunnitellun, rakentamatta jääneen, myymäläpaviljongin ("K2") pohjapiirustus ja julkisivut vuodelta 1958. Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuva 32

Paviljonkiin tehty halvennusehdotus vuodelta 1958. Tämä viittaa siihen, että budjettisyistä paviljonki jäi toteutumatta. Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kokonaisuus, johon kuului osittain kaksikerroksinen ostoskeskus ja torni rakennettiin neljässä vaiheessa. Tapiolan kulttuuri- hallinto- ja liikekeskuksen ensimmäinen rakennusvaihe aloitettiin vuonna 1958, jolloin suoritettiin myös puutarhakaupungin keskustan peruskiven muuraus. Ensimmäiseen rakennusvaiheeseen kuuluivat seuraavana vuonna valmistuneet Tapiolan pankkitalo Oy:n ja Tapiolan liiketalo Oy:n rakennukset, joiden yhteinen kuutiolavuus on noin 10 000 m³. Syksyllä 1959 valmistunut osa oli Suomessa tuolloin alkaneen ostoskeskusmuodin ensimmäisiä edustajia. (Arkkitehtuurimuseo, 2022) (SS, 61)

Aarne Ervin suunnittelemat Keskustorni sekä ostoskeskuksen viimeinen osa valmistuivat vuoden 1961 lopulla. Ostoskeskukseen tuli tiloja eri kokoisille liikkeille kioskista pienoistavarataloon. (Arkkitehtuurimuseo, 2022) Osittain yksikerroksinen ratkaisu on ajalta, jolloin myymälöiden ei uskottu menestyvän katutason yläpuolella. (Tuomi, 1992 s. 149)

Asuntosäätiö pyrki vaikuttamaan siihen, että keskukseen sijoittuisi mahdollisimman monipuolinen joukko hyvin varustettuja ja pätevästi hoidettuja liikkeitä, erityisesti valintatavaraliikkeitä. Päämääräksi asetettiin Tapiolaan liikekeskus, josta ostava yleisö jo etukäteen tietää, että sinne kannattaa mennä, koska siellä on hyvien liikkeiden lisäksi valinnanvaraa (Asuntosäätiö, 1961)

Alkuperäiseen suunnitelmaan kuuluivat myös eteläisen julkisivun puolelle sijoitetut 3 kpl vitriineitä. Vitriinit olivat hintavat ja työmaakokouspöytäkirjojen perusteella niistä käytiin keskustelua. Työmaakokouksessa (10.6.61) on pöytäkirjaan kirjattu että ”aikaisemmin pois jätettäväksi aiotut vitriinit on Asuntosäätiön toim. joht. v. Herzenin toivomuksesta hankittava ja sijoitettava suunnitelmien mukaan.” (työmaakokouspöytäkirja, 1961/06/10) Ervi puolusti vitriineiden kuuluvan kokonaissuunnitelmaan ja niiden olevan sitä myötä oleellisia. (Työmaakokouspöytäkirja, 1961/09/13) Vitriinit kuitenkin jätettiin suunnitelluilta paikoilta lounaisnurkalta pois.

Kuva 33

Tapiontori rakenteilla, kuva itään, 1959

Vasemmalla Tapiontorin pohjoinen osa ja oikealla eteläinen, suunta itään, takavasemmalle nousee Keskustorni myöhemmin

Kuva 34

Liikekeskuksen ensimmäisen osan rakennukset Pankkitalo Oy ja (vas.) ja Tapiolan Liiketalo Oy:n (oik.). Rakennukset harjakorkeudessa alkuvuodesta helmikuussa 59.

Kuva 35

Liikekeskuksen ensimmäisen osan avajaiset, Asuntosäättön valtuuskunnan puheenjohtaja Aku Sumu pitämässä puhetta. Kuva julkaistu sanomalehdessä (US) 17.11.59

Kuva 36

Vasta avattu Elannon liike myymäläkeskuksen ensimmäisessä rakennusvaiheessa

Tapiolan liike-, hallinto- ja kulttuurikeskuksen vihkiminen suoritettiin Tapiontorilla 16.11.59 Heikki von Hertzenin toimesta. Keskukseen ensimmäiseen rakennusvaiheeseen kuului kaksi liikerakennusta, jotka saatiin valmiiksi vajaan vuoden kuluttua keskuksen peruskiven muurauksesta. Tilaisuudessa nähtiin kutsuvieraita, mm. pääministeri V.J. Sukselainen. Heikki von Hertzen piti vihkimispuheen, lausuen mm. seuraavaa:

"Olemme nyt lähteneet rakentamaan ja toteuttamaan kokonaista yhdyskuntakeskusta, "towncenteriä", joka ei tule olemaan pelkästään liikekeskus, vaan joka tämän keskeisen ja tärkeän tehtävänsä ohella pyrkii muodostumaan Tapiolan ja sen laajojen ympäristöalueiden sosiaalisesti kulttuurikeskukseksi. Uskomme, että juuri tässä monipuolisuudessa ja pohjan riittävässä laajuudessa tulee olemaan Tapiolan cityn voima. Ensi keväänä toivomme voivamme panna liikkeelle ostoskeskuksen toisen, huomattavan suuren rakennusvaiheen. Tapiontori ja sen kautta kulkeva, vain jalankulkijoille omistettu Tapionraitti hahmottuvat näin lopulliseen asuunsa... Nykyaikaisen puutarhakaupungin suunnittelussa on jo alun alkaen tavoitteeksi asukkaiden viihtyvyys, johon erilaiset kollektiivilaitokset vaikuttavat voimakkaasti. Niiden puuttuminen tekisi puutarhakaupungista pelkän nukkuma-alueen, josta suuntautuisi taaja-asukkaiden virta aamuisin ja iltaisin emäkaupunkiin. Puutarhakaupunkisuunnittelussa onkin ollut keskeisenä periaatteena käsitys, että asukkaiden on voitava suorittaa ostoksensa ja myös virkistäytyä oman asuntoalueen piirissä." (US, 1959) (Helsingin Sanomat, 1959)

Vastavalmistuneen ostoskeskuksen ensimmäiseen rakennusvaiheeseen muutti mm. Tapiolan apteekki, Posti, Kansallispankki, Sanoma Oy, Oy RAL, Rakennus- ja Insinööritoimista Yrjö Karjalainen Oy, Leipomo Hilden Oy ja Elanto.

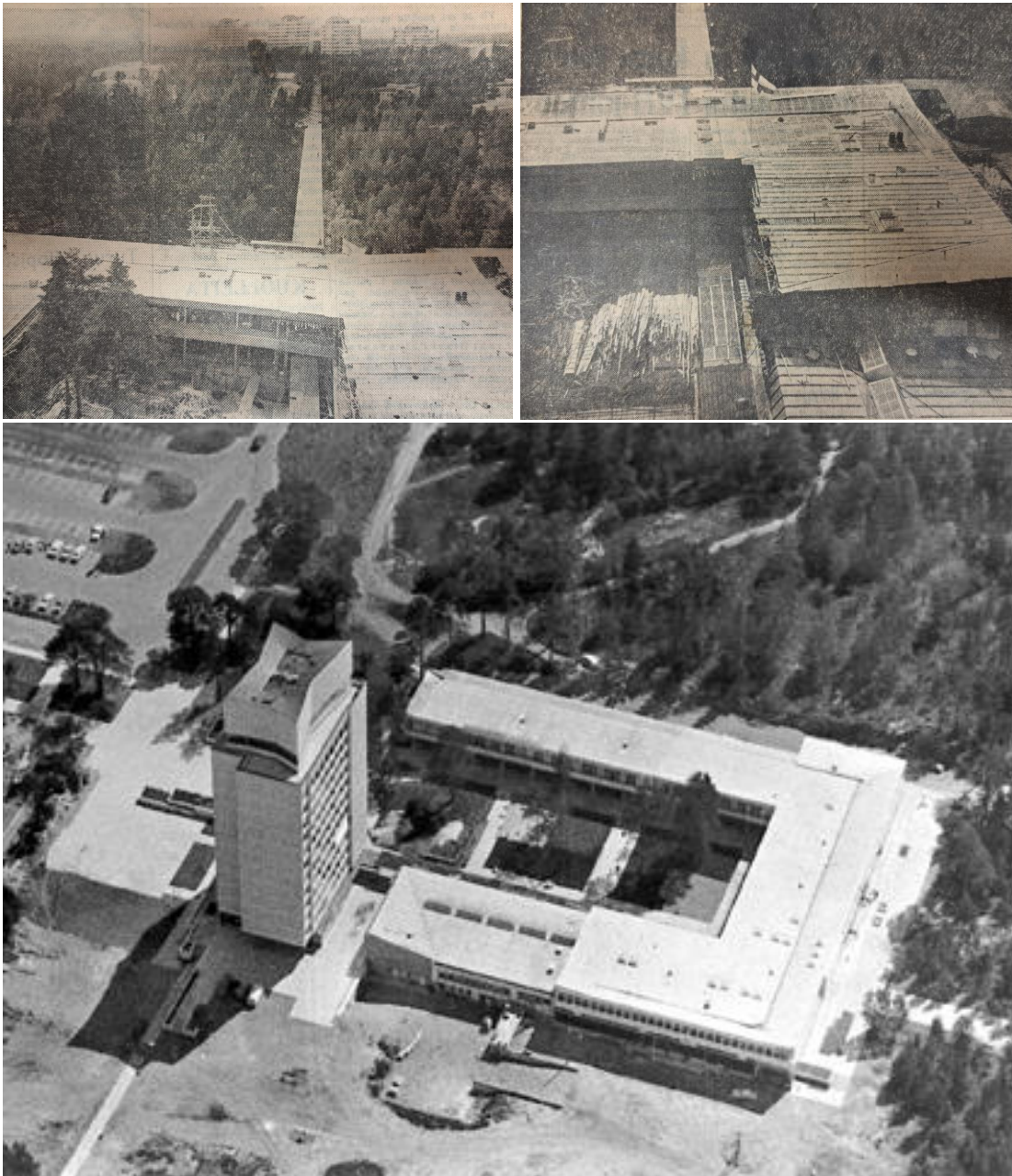
Hevosenkengän muotoon myymälärakennuksen rakennutti Tapiolan ostoskeskus OY ja pääurakoitsijana oli Rakennusura Oy. (KU, 1961). Rakennus pääsi harjakorkeuteensa kesäkuussa 61. Ostoskeskuksen neljännen rakennusvaiheen kuutiotilavuus oli 21.000 m³. Myymälöitä oli 1. kerroksessa 1.625 m², toimisto- ja konttoritilaa 2. kerroksessa 1.738 m² sekä varastotilaa kellarikerroksessa 964 m². Lisäksi rakennuksen yhteydessä on suuri tarkoituksenmukainen väestönsuoja. (US, 1962) Tämä viimeisenä valmistunut osa on tässä rakennushistoriaselvityksessä inventoitava osa.

Valmistuttuaan myymäläryhmässä oli parikymmentä varsin erisuuruista myymälää kioskimaisista myymälöistä parissa kerroksessa toimiviin pientavarataloihin asti. Viimeisen rakennusvaiheen, Tapiolan liikekeskus Oy:n, myymälöitä olivat mm. Rake OY, joka perusti rautakaupantavaratalon, Talous-Osakekauppa, jossa oli tilat tavaroille ja vuodenvaatteille, kemikaalikaupalle ja lasten vaatetusliike.

Toisessa kerroksessa oli järjestetty vastaanottotilat 4 lääkärielle, joilla oli yhteinen opetustila. Lisäksi toiseen kerrokseen siirtyi Tapiolassa jo toiminnassa oleva lääketieteellinen tutkimus- ja hoitolaitos Pisara. Lisäksi rakennukseen tuli baari ja kulta- ja kellosepänliike. (US, 61) Rakennuksessa oli myös Espoon ensimmäinen Alko, jonka avajaiset saivat suuren suosion. Jono oli pitkä ja sitä jouduttiin valvomaan. (Terisalo, 2022)

Tavaran kuljetus oli keskuspihan, Tapiontorin, molemmin puolin ja siten, että vain pohjoisivulta oli yhteydet suoraan kellaritiloihin (eteläsivulla ei kalliomaaston takia ollut kellaria). (Ervi, 1961/12)

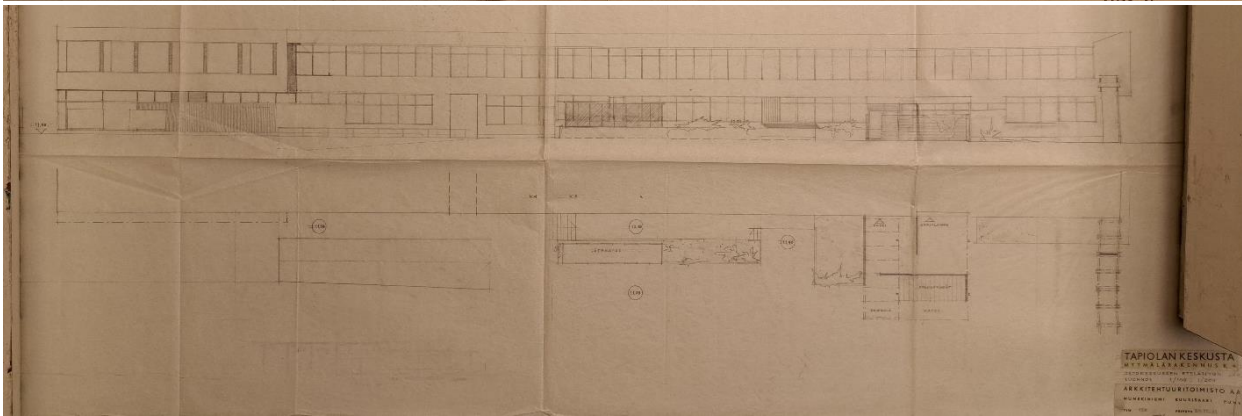
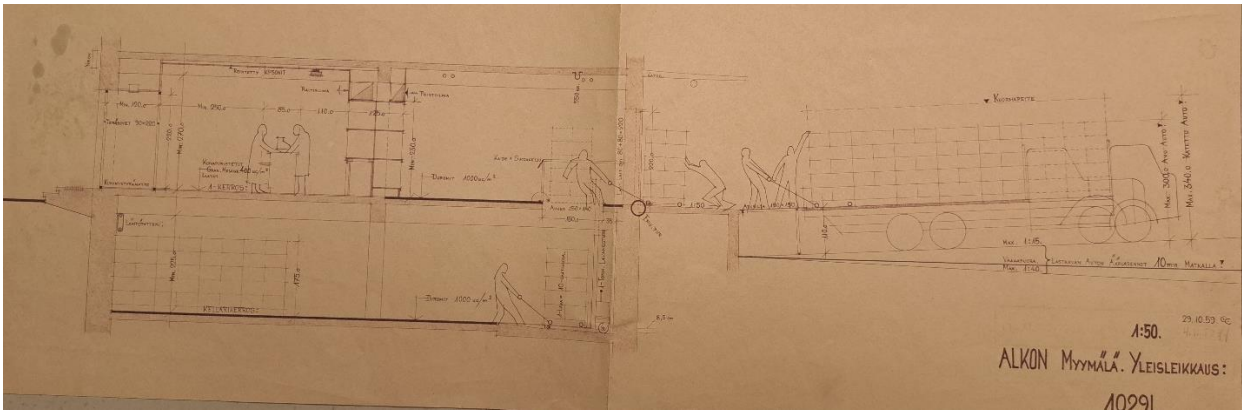
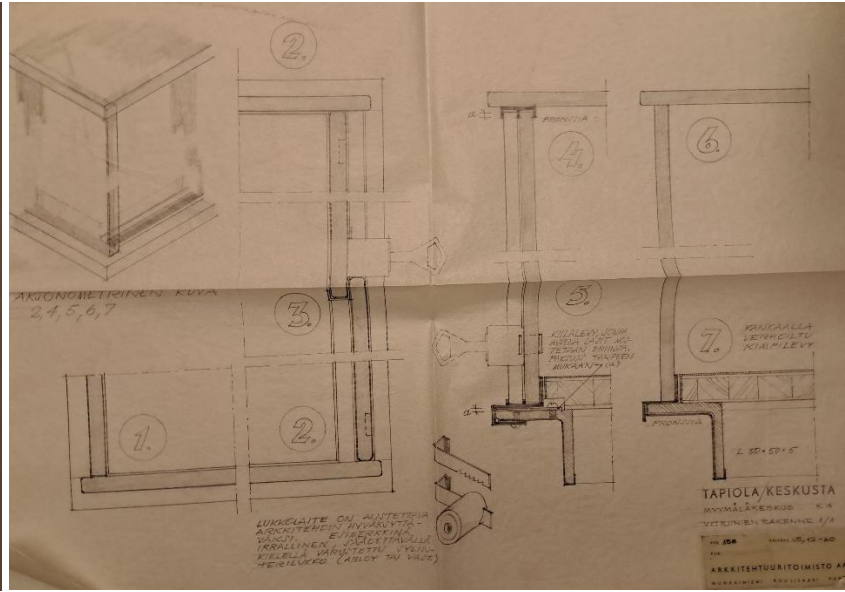
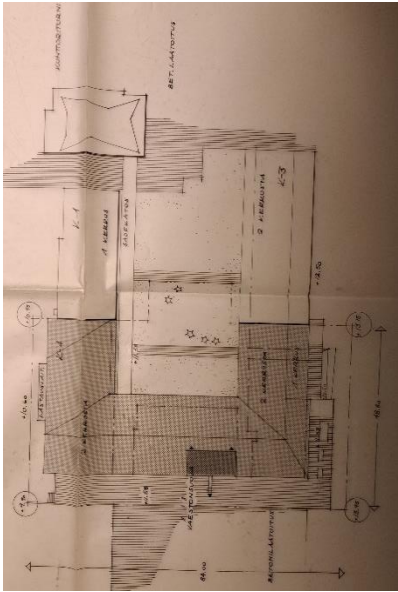
Keskustakokonaisuus täydentyi vuoden 1962 aikana tornin etupuolelle tehdyllä tekoaltaalla ja myöhemmin kirkolla, uimahallilla ja kulttuurikeskuksella.

Kuva 37-38

Harjannostajaisia Tapiiontorin liikekeskuksen viimeiseksi rakennetulle osalle, joka yhdisti rakennuksen hevosenkengän muotoon, vietettiin 9.6.61.

Kuva 39 Keskustorni ja vastavalmistunut ostoskeskus

Kuva 40

Rakennus rakennettiin vaiheittain. Asemapiirroksessa tummemmalla esitetty osa "K4" on tässä selvityksessä tarkemmin käsiteltävä osa. Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuva 41

Vitriineitä suunniteltiin alkuun rakennuksen eteläiselle julkisivulle sijoitettavaksi 3 kpl.

Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuva 42

Alkon myymälän leikkaus. Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuva 43

Etelän puoleiselle julkisivulle oli suunnitteilla mm. roskakatos ja bergolamainen katos, joka yhdistyisi suunniteltuun kauppäläänintaloon, joka jäi rakennusryhmästä toteutumatta.

Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

4.4. Rakennuksen ulkoarkkitehtuuri ja julkisivumateriaalit, rakenneperiaate ja piha-alue

Rakennus on melko kapearunkoinen ”U-kirjain”, runkosyvyyden ollessa noin 16-17 metriä. Hevosenkämäinen muoto rajaa tehokkaasti huolto liikenteen ulkopuolelle rauhalliselta sisäpihalta, Tapiontorilta, jonka suuntaan suurin osa 1. kerroksen liiketiloista aukenevat. Kävelyakseli Tapionraitti kulkee sisäpihan, Tapiontorin, lävitse, johon se nousee leveitä portaita pitkin ja josta se jatkuu rakennuksessa olevien kahden läntisen alikulun kautta Heikintorin suuntaan. Rakennuksen alitse kulkee 3 alikulkukäytävää, joiden tarkoitus oli tehdä kulkeminen itäisestä lähiöstä läntiseen helpommaksi. Tapionraitin (itä- länsi) suuntaiset alikulut ovat leveämpiä kuin etelän puoleinen alikulku ja osoittavat näin alun perin suunnitellut pääkulkusuunnat kevyelle liikenteelle.

Rakennuksen sijoitus ja massoittelu olivat Tapiolan keskuskilpailun palkintolautakunnan näkemyksen mukaan onnistuneita, kuten myös myymälöiden sijoitus pääosin ensimmäiseen kerrokseen ja kapea runkosyvyys:

”Eri aukkioiden ja rakennusryhmien sijoituksen tulisi olla sellainen, että myymälä- ja toimistorakennukset tulisivat lähemmäksi linja-auto- ja pikaraitiotieasemia ja että myymälöiden huolto voisi tapahtua myymäläaukkioiden ulkopuolitse maanpäällisenä...Suuremman keskityksen aikaansaamiseksi on useissa ehdotuksissa sijoitettu liian laajassa mitassa myymälöitä myös toiseen kerrokseen, mitä myymälöiden kannattavuutta ajatellen ei voida pitää suotavana. Niin ikään ei voida pitää onnistuneena sitä, että riittävän myymälätilan aikaansaamiseksi on käytetty liian syviä rakennusrunkoja.”

(Arkkitehti, 1960)

Rakennus on rungoltaan teräsbetonia (pilari-palkkijärjestelmä). Kuormia kantavat pilarit ovat erillään seinärakenteesta, jolloin julkisivujen lasiseinistä muodostuu keveä vaikutelma. 1. kerros on sisennetty Tapiontorin puolelta eteläisellä ja läntisellä julkisivulla ja kuormia kantavat pilarit tulevat toisesta kerroksesta ulos pihalle. Kulkureitit tulevat näin katetuksi. Pohjoisen puolella kulkureitin päällä on keveä teräspilarein kannateltu katos. Pilarit ovat kauttaaltaan melko siroja ja korostavat rakennuksen keveää ilmettä.

Rakennuksen osat K1, K3 ja K4 on erotettu toisistaan teräsbetonisen tai kiviaineisin palomuurin (Työmaakokouspöytäkirja, 1961/5/10). Katto on peltinen lapekatto, jonka väri on alun perin ollut harmaan sävyinen, muutettu punertavaksi ja viimeisimpien saneerausten yhteydessä palautettu lähelle alkuperäistä sävyä. Rakenteiden suunnittelijana on ollut Insinööritoimisto P. Silmula ja myymäläryhmän konstruktiota hoiti lähinnä diplomi-insinööri Ahti Moilanen. (Ervi, 1961/12)

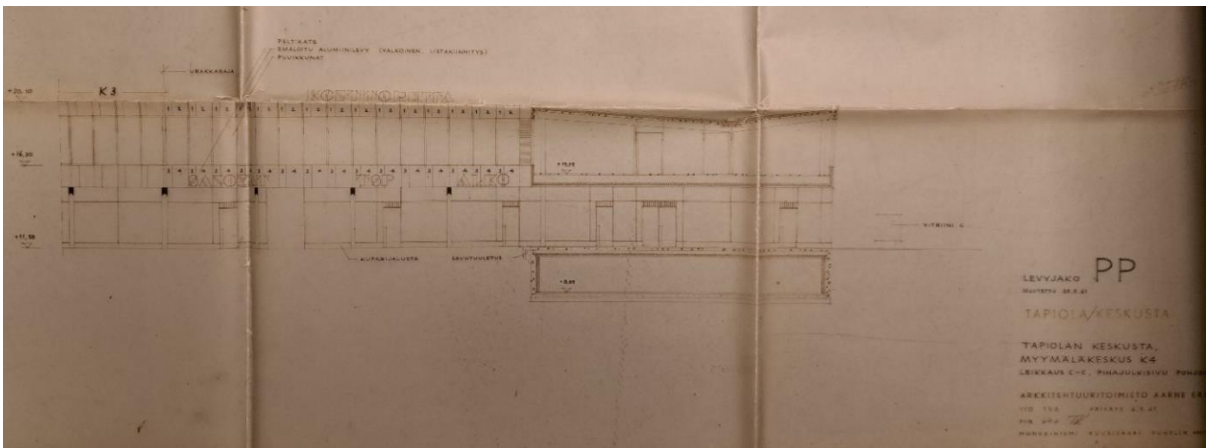
Rakennuksen julkisivut ovat pääosin valkoista emaloitua alumiinilevykasettia. Valmistajana on toiminut Wärtsilä. (Terisalo, 2022) Julkisivulevyt noudattavat leveydeltään jakoa 500mm x 900mm. Levyjen jakosuhte on melko lähellä ns. kultaista leikkausta, jota pidetään taiteessa yleisesti esteettisesti harmonisena.

Vaalealle emalilevyille kontrastia luo etelän ja pohjoisen puoleisilla, ns. ”takajulkisivuilla” käytetty tummanruskeaksi maalattu puupanelointi. Puupanelointia on käytetty suljetumman aukotuksen yhteydessä ja se korostaa julkisivujen suljetumpaa luonnetta. Rakennuksella on selkeä julkisivuhierarkia, jossa tärkeimpiin julkisiin ulkotiloihin, Tapiontorin ja Sampontorin suuntaan avautuvat julkisivut laajoine ikkunapintoineen ovat olleet tärkeimmät. 1. kerrosta hallitsevilla suurilla valaistuilla näyteikkunoilla korostettiin rakennuksen kaupallista luonnetta. Keskustan kaupallisen painopisteen siirryttyä etelään on ympäristön luonne muuttunut ja tämä hierarkia sekoittunut.

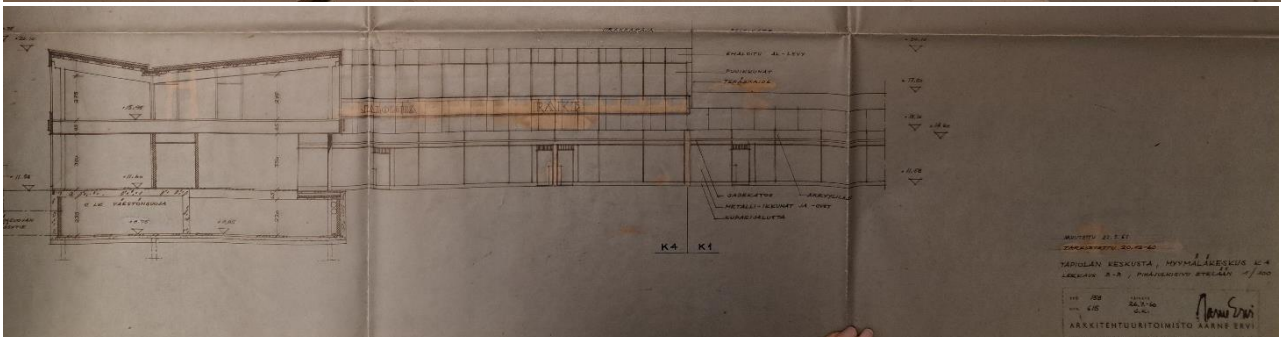
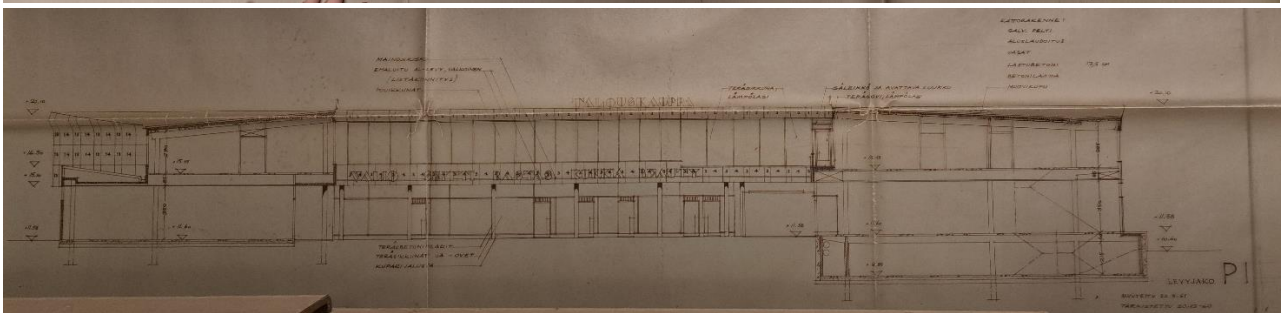
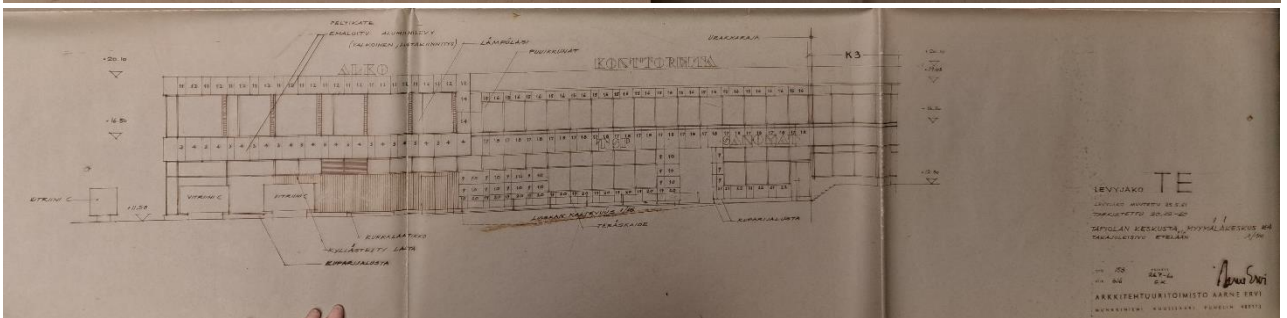
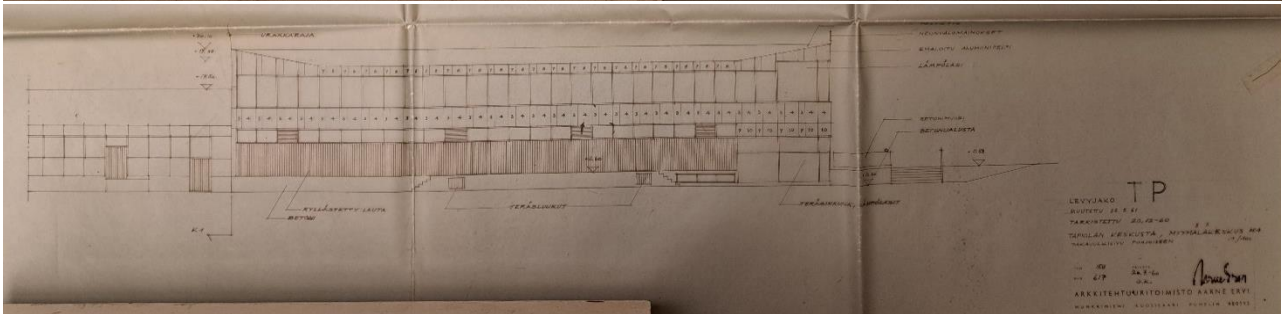
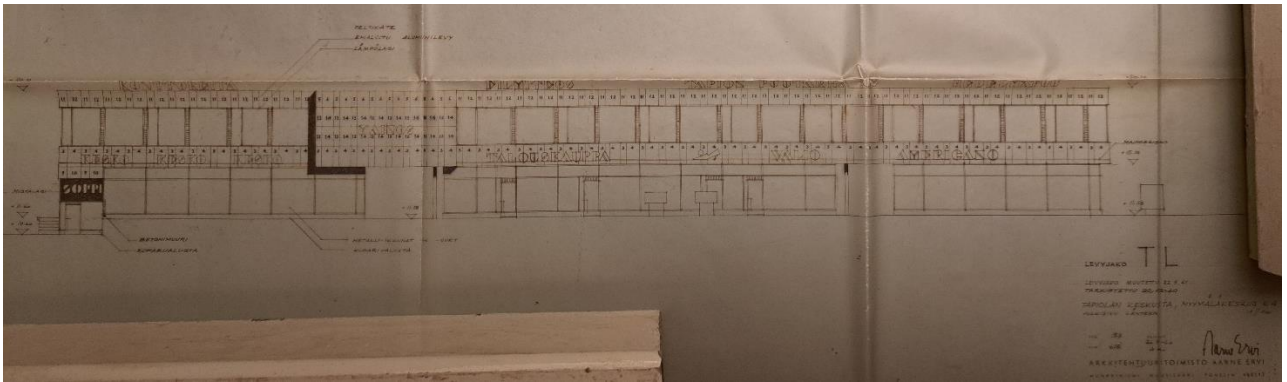
Rakennuksen sokkeleita kiertää pääosin, pois lukien pohjoispuoleinen rakennuslaiturin puoli, kuparinen sokkelipelti.

Kuva 44
Näkymä sisäpihalle ja sisäpihan julkisivuja vuonna 1963.

Kuva 45
Julkisivun emaloidut alumiinilevyt on numeroitu mittojen mukaan julkisivu- ja leikkauspiirroksiin. Leikkaus on alikulun kohdalta, jossa Tapionraitti jatkuu Tapiontorilta Heikintorin suuntaan länteen.
Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuvat 46-50
 Rakennuksen julkisivuja länteen, pohjoiseen ja etelään ja leikkaukset Tapiointorin puolelta länteen ja pohjoiseen.
 Valokuvat alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuvat 51-53

Sisäpihan julkisivuja nykyisellään. Sisäänkäynnit myymälöihin sijoittuvat joko ensimmäisen kerroksen sisäänvedosta johtuvaan syvennykseen, joihin pilaririvi rajaa käytävätilan tai teräspilareilla seisovan katoksen alle pohjoisella puolella.

Kuva 54

Lastauslaiturin puoleinen julkisivu nykyisellään. Julkisivun 1. kerroksen ilme on suljettu ja sitä hallitsee tumma puu.

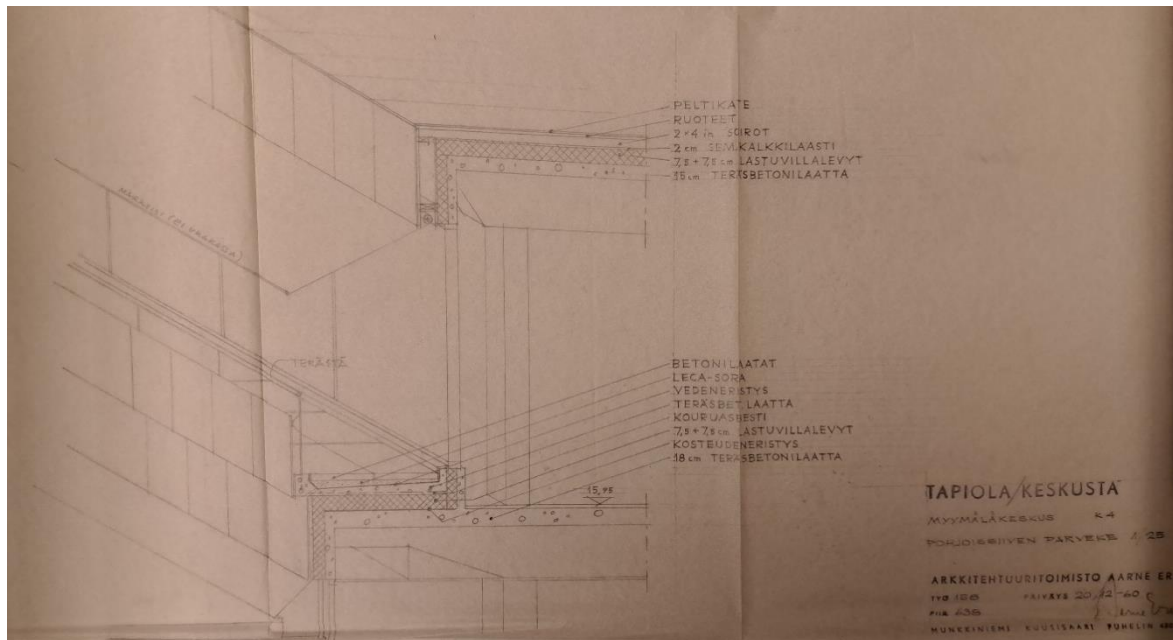

Kuva 55

Sampotorin (lännen) puoleista julkisivua nykyisellään. Logojen alle sijoittuvaa leveintä alikulkua on korostettu julkisivun ulokkeella.

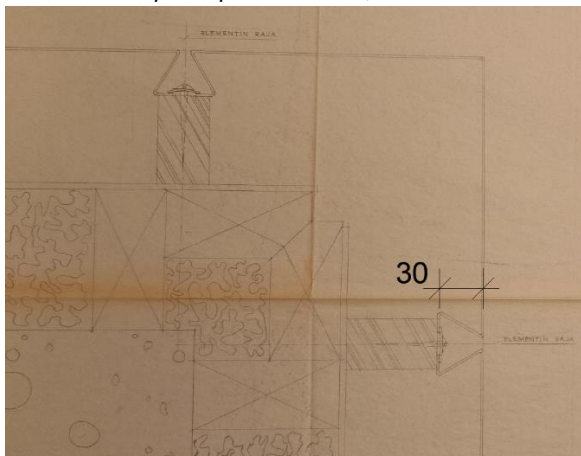
Kuva 56

Etelän puoleinen julkisivu on aukotukseltaan suljetumpaa, kuin lännen ja sisäpihan puoleiset julkisivut.

Kuva 57

Rakennuksen sisäpihan puolella, sohjoisivissä sijaitseva parveke, rakenneleikkaus.
Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuvat 58-59

Julkisivun emaloidut alumiinilevyt on porattu saumoistaan listakiinnityksellä julkisivuun. Levyjen taite kääntyy saumasta sisäänpäin ja levyjen väliin muodostuu näin ollen selkeät varjot.

Kuvat 60-61

Etelän ja pohjoisen puoleisella julkisivulla on käytetty ruskeaksi maalattua puupanelointia, joissa on naarasponttien väliin asennettu rakennuslevyn pala

Kuva 61

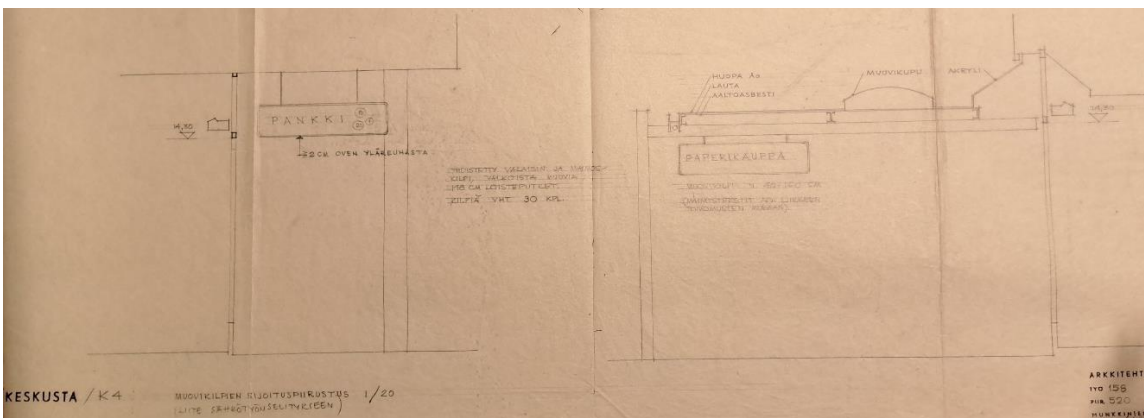
Pilareissa on muottivalun jäljet jätetty näkyviin, jolloin niiden pinta on elävä. Ne muodostavat kujamaisen tilan näyteikkunoiden eteen, joita valaisevat katoksen alapinnan aaltolevyyn upotetut valaisimet ja mainoskilvet.

Kuvat 62-63

Sisäpihan eteläisen julkisivun puolella on metallipilarein kannateltu katos, jossa on akryylikuvuilla katetut valoaukot. Katosten alapinta on aaltolevyä.

Julkisivuihin tulevat mainoskilvet on suunniteltu kiinnitettäväksi joko julkisivussa kulkevaan kiskoon tai ripustettaviksi katoksen yläpinnasta. Yhtenäinen ilme mainosten osalta oli suunnitelmien tavoitteena. Ervi esitti mainoskilville seuraavia vaatimuksia: koko piirustuksen mukainen, kotelo muovia, täysin valaistu, kiinnitys ylhäällä, niin ettei kiinnikkeet aiheuta varjoja. Kirjaimet esim. muovia. (työmaakokouspöytäkirja, 1961/06/10)

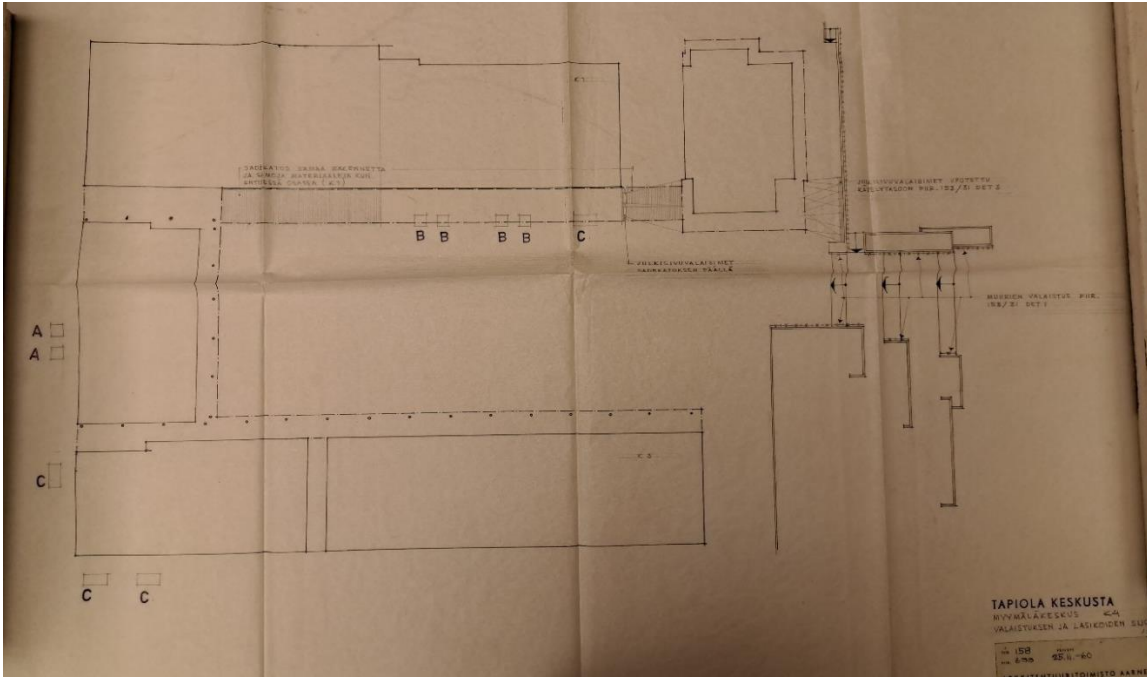
Rakennuksen ulkopuoleinen valaistus ratkaistiin upottamalla katosten yläpintaan upotettavat pyöreät valaisimet, jotka valaisivat kulkureitit rakennuksen ympäriltä yhdessä mainoskilpien kanssa. Lisäksi rakennuksen julkisivuihin asennettiin joitain, niin ikään pyöreitä valaisimia, jotka toivat yleisvaloa. Näyteikkunoiden sisäpuolelle, ikkunoiden alalaitaan suunniteltiin valonheittimet valaisemaan näyteikkunoita, jolloin ikkunat hohtivat valaistuin myös rakennusten ollessa kiinni. Näyteikkunavalaisimet on pääosin poistettu tarkasteltavasta rakennusosasta "K4".

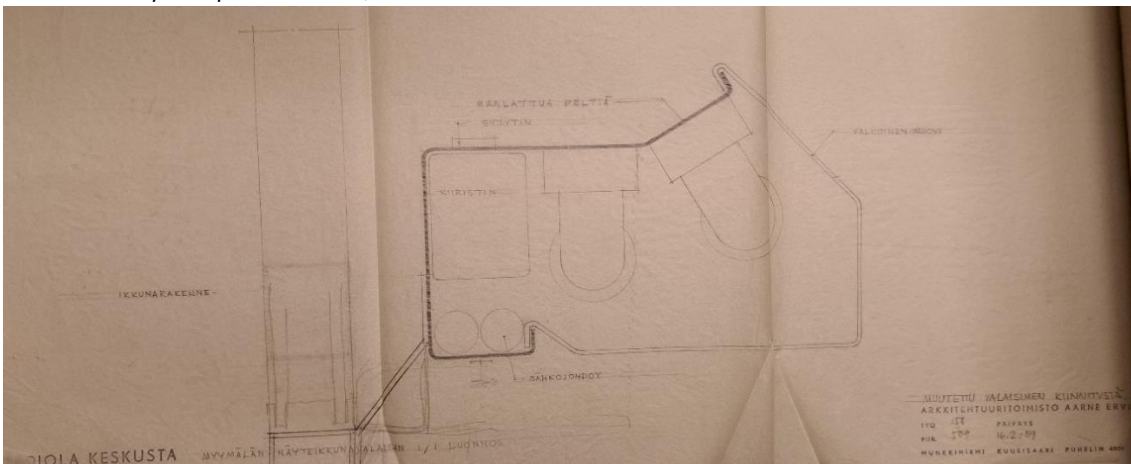
Kuva 64

Mainoskilpien oli tarkoitus toimia myös valaisimina. Yhdistetty mainoskilpi ja valaisin, muovikilpien sijoituspiirustus vuodelta 1960.

Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuva 65
Rakennuksen ja lasikoiden valaistussuunnitelma vuodelta 1960.
Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuva 66
Myymälän näyteikkunavalaisin, luonnos vuodelta 1959.
Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuva 67
Rakennus iltavalaistuksessa. Myös pihan suihkulähde oli valaistu. Kuva vuodelta 1966 – 1983.

Kuvat 68-69
Rakennuksen alkuperäisiä valaisimia katosten alapinnassa ja julkisivussa

Rakennuksessa on sekä metalli-, että puu- ja puualumiini-ikkunoita. Tyypiltään ikkunat ovat pääosin 1. kerroksessa lasiseinän 2-lasisia teräsikkunoita ja puupuitteisia nauhaikkunoita. 2. kerroksessa ikkunat ovat kiinteitä 2-lasisia puualumiini-ikkunoita, joista joka toisessa on tuuletusosa. Keinojuuriklinikan aulan kohdalla, porraskäytävän yläpäässä on kiinteä teräsikkunaelementti.

Ensimmäisen kerroksen sisäpihan julkisivuja kiertää teräslasiseinä, johon teräksiset ikkunaelementit ja ovet on kiinnitetty. Näyteikkunoiden uloimmat lasit ovat olleet alun perin avattavia, ja ne on saranoitu ikkunan yläosista, oletettavasti pesua varten. Sisälasi taas on kiinteä. Osa ulommista lasista on vaihdettu kiinteisiin lämpölaseihin, osa on alkuperäisiä, avattavia. Teräsprofiili on alun perin ollut ruskea, mutta maalattu moneen kertaan. Se on näin menettänyt alkuperäistä ilmettään.

1. kerroksen julkisivujen puupaneloiduilla osilla, etelä- ja pohjoispuolella on seinien yläosassa puupuitteiset, kiinteät nauhaikkunat, jotka ovat alkuperäiset. 2. kerroksen julkisivuja sisäpihan puolella kiertävät puualumiininauhaikkunat, joita oli kahta tyyppiä; vaakajaollisia ikkunoita ja jaottomia. Nämä alun perin jaottomat puuikkunat on vaihdettu myöhemmin puualumiini-ikkunoiksi ja vaakajako on lisätty joka toiseen ikkunaan. Niiden välissä on alun perin kuparia oleva pystyruode. Toisessa kerroksessa on jo rakennuksen rakennusajankohtana sijainnut toimistotiloja, ja osa ikkunoista on ollut jo alkujaan tuuletusikkunalla varustettuja. Toisen kerroksen etelän ja lännen puoleisilla julkisivuilla on käytetty ikkunaelementtejä, joissa on joka toinen ikkuna pystyjaollinen tuuletusosalla varustettu ikkuna.

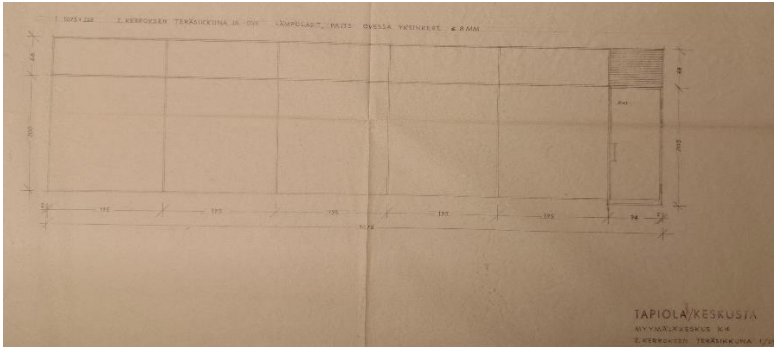
Ensimmäisen kerroksen liiketiloihin on ollut jokaiseen oma sisäänkäyntinsä tuulikaapin kautta. Muutamia ovimuutoksia on tehty jälkikäteen lisäämällä uusia ovia, jotka erottuvat alkuperäisistä detaljeiden osalta. Sisäänkäyntiovet ovat teräsprofiilisia ja niissä on ollut messinkinen tuuletussäleikkö oven yläpuolella. Ovien teräsprofiilit on maalattu valkoiseksi aikojen saatossa, kuten jotkin tuuletussäleiköistäkin.

Kuva 70

Rakennuksen 1. kerroksen teräslasiseinää pohjoisen puoleisen käytävän kohdalta.
Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto
Kuvat 71-72

1. kerroksen teräslasiseinää ja ikkunoiden yläpuolella oleva sarana.

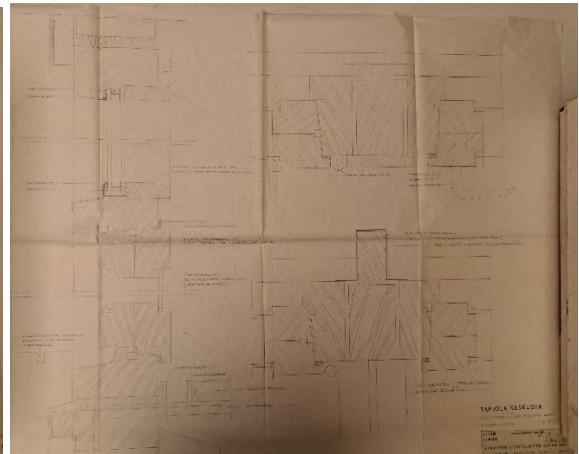
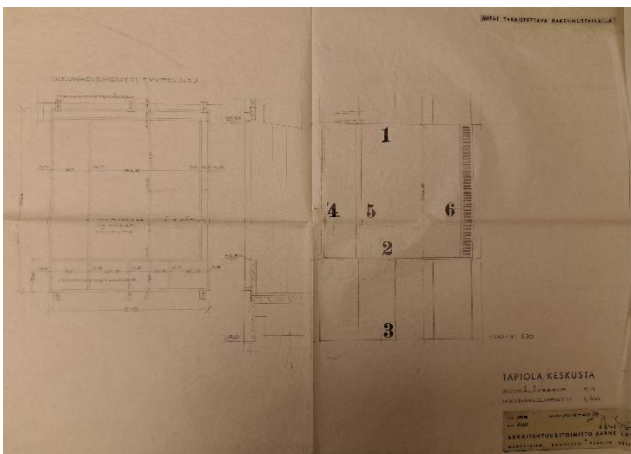

Kuva 73

2. kerroksen teräsikkuna ja ovi, joka johtaa pohjoisen siiven parvekkeelle.
Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuva 74

Teräsikkuna ja puualumiini-ikkunoita kauempana (alun perin puuikkunat)

Kuva 75

Rakennuksen eteläisellä julkisivulla oleva 1. kerroksen puuikkuna

Kuva 76

Rakennuksen ikkunaelementtejä eteläisen julkisivun 2. kerroksessa. Joka toinen ikkuna on pystyjaollinen. Ritilän takana on tuuletusikkuna.

Kuva 77

Rakennuksen puualumiini-ikkunoita sisäpihalle aukenevan julkisivun 2. kerroksessa. Joka toinen ikkuna on vaakajaollinen ja alaosassa on tuuletusikkuna. Ikkunoiden välissä on kupariruode.

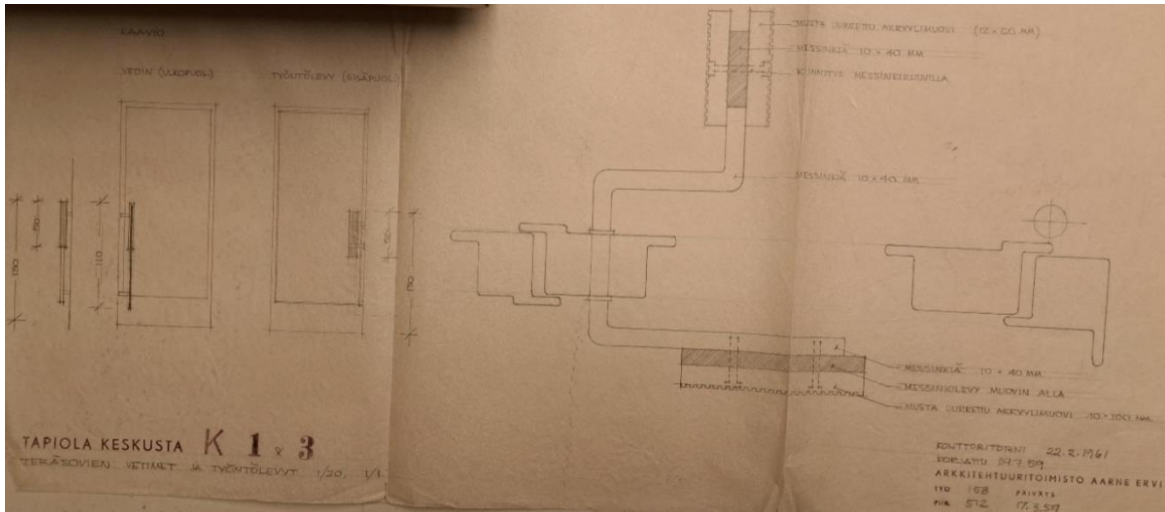
Kuva 78

Elementti-ikkunan arkkitehtipiirustus

Kuva 79

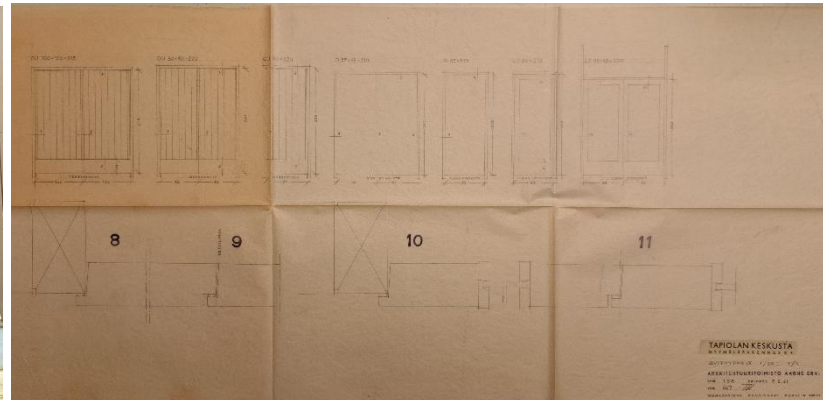
Ikkunadetaljeja puuikkunoista ja kuparilistan liittyminen ikkunaan.

Valokuvat alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuva 80
 Teräsovien vetimet ja työntölevyt
 Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto
 Kuva 81-82

Teräsovi ja teräsoven vedin, lähes kaikissa alkuperäisissä liikkeiden ovissa on alkuperäiset vetimet.

Kuva 83
 Puuovi rakennuksen pohjoisella julkisivulla
 Kuva 84
 Ovityyppejä ja ovidetaljeja. Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Piha-alue

Rakennuksen keskelle jäävä piha-alue, Tapiontori, perustuu Aarne Ervin suunnitelmiin, mutta arkkitehti Jussi Jännekseltä päätettiin pyytää puutarhasuunnitelma (työmaakokouspöytäkirja, 1961/06/10). Keskeiselle paikalle, Tapiontorille nousevien portaiden yläpäähän sijoittui Ervin toimiston suunnittelema kaakeloitu suihkulähde, joka ilta-aikaan oli valaistu.

Pihan kulkuväylät on Tapiolan alueelle tyypillisesti pääosin laatoitettu suorakulmaisella (700mm x 700mm) betonilaatalla. Pihan suunnittelussa huomioitiin olemassa olevat luonnon elementit, kuten puut ja kallionnyppy itäpäädyssä, jotka jätettiin paikoilleen. Ervin luonnoksissa esiintyvä lasten leikkipaikka toteutui suihkulähteen viereen, mutta myymäläpaviljonki jäi Tapiontorin puolelta pois, ilmeisesti kustannussyistä. Sampotorin puolelle sijoitettiin kioski ja toiminnallisempia elementtejä, kuten toinen lasten leikkipaikka ja siellä sijaisi myös pitkään Asuntosäätiön lahjoittama liukumäki. Torikauppaakin harjoitettiin aivan Tapiontorin kupeessa, sille johtavien itäpuolisten portaiden juurella nykyisellä Aarne Ervin aukiolla pihan itäpuolella.

Parkkialueet sijoitettiin Tapionraitin eteläpuolelle, ja huoltoliikenne tapahtui pääasiassa rakennuksen pohjoispuolelle sijoitellun lastauslaiturin kautta. Tapiontorin sisäpiha jäi myymälärakennuksen rajaamien massojen sisään erilleen autoliikenteestä ja siitä muodostui keidasmainen alue, jossa ihmiset oleskelivät mielellään. Talviaikaan Tapiontorilla järjestettiin esimerkiksi joulutori.

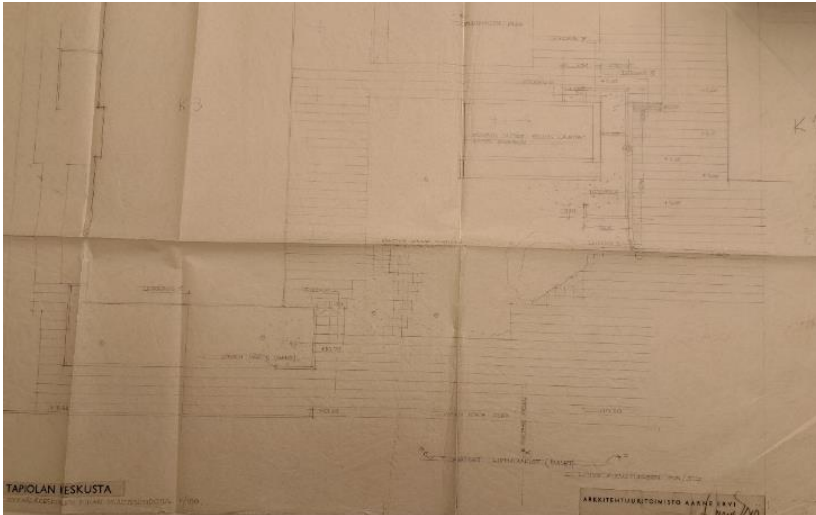
Alkuperäinen piha-alue oli olemukseltaan keidasmainen ja värikkäät, laajat kukkaistutukset jäsensivät ja rajasivat piha-aluetta. Eri toimintoille oli erotettu omat alueet tarkkarajaisesti pihamateriaalein. Tapiontorille johtivat leveät portaat idän puolella ja näin Tapionraitti ikään kuin huipentui tilallisesti Tapiontorille.

Kuva 85

Ravintolan terassipöytiä Tapiontorilla 1960-luvulla.

Vasemmalla Tapiolan keskustorni, oikealla Tapiontorin ostoskeskus, jossa Yhdyspankki, Kansallis-Osakepankki ja Säästöpankki.

Kuva 86

Ervin toimiston laatimaa pihasuunnitelmaa. Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuva 87

Valmis piha suihkulähteeseen, joka noudattelee pitkälti Ervin ehdotusta.

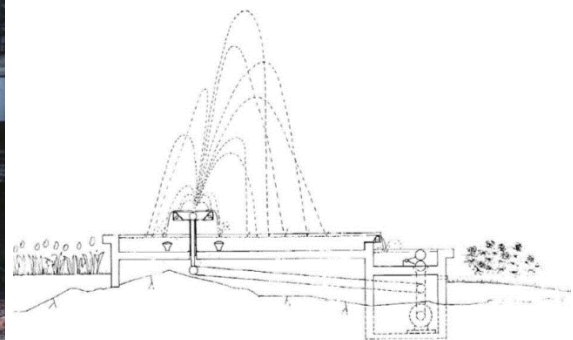

Kuva 88

Keskeinen osa pihaa oli nyt jo purettu suihkulähde. Se oli päällystetty turkoosinvihreillä Arabian laatoilla ja siinä oli 9 kappaletta ylöspäin suunnattuja valonheittäjiä.

Kuva 89

Suihkulähde, leikkaus.

Kuva 90

Tapiontorilla oli lasten leikkikeline, joka esiintyi valmistuneen kaltaisena sommitelmana jo Ervin pihasuunnitelmissa. Leikkikelinettä ei ole enää jäljellä.

Kuva 91

Tapiolan ostoskeskuksen ja Heikintorin väliin jäävä Sampotori. Rakennusten eteläpuolelle sijoittuivat alun perin laajat parkkikentät, jossa oli tilaa noin 350 autolle. Nykyään kaupunki on kasvanut näiden paikalle.

Kuva 92

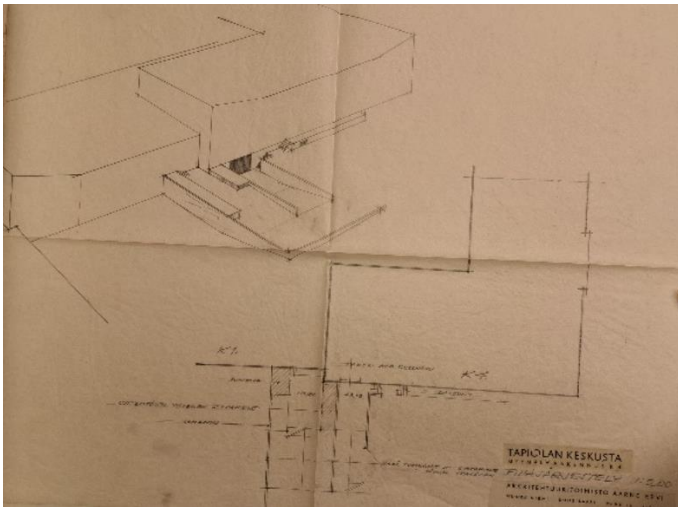
Puistotädin mökki Sampotorilla

Kuva 93

Rakennuksen eteläpuolella oli vielä 1970-luvulle metsäinen kaistale, josta kulki polku Westendiin.

Vasemmassa alakulmassa toimistorakennus Raitinlukko, siitä oikealle Heikintori, Tapiontori, Keskustorni, keskusallas ja Tapiolan uimahalli.

Kuva 94

Ervin toimiston laatimaa suunnitelmaa pohjoispuolen pihajärjestelyistä.

Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuva 95

Rakennuksen ympäristöä pohjoispuolelta kuvattuna 1970-luvulta.

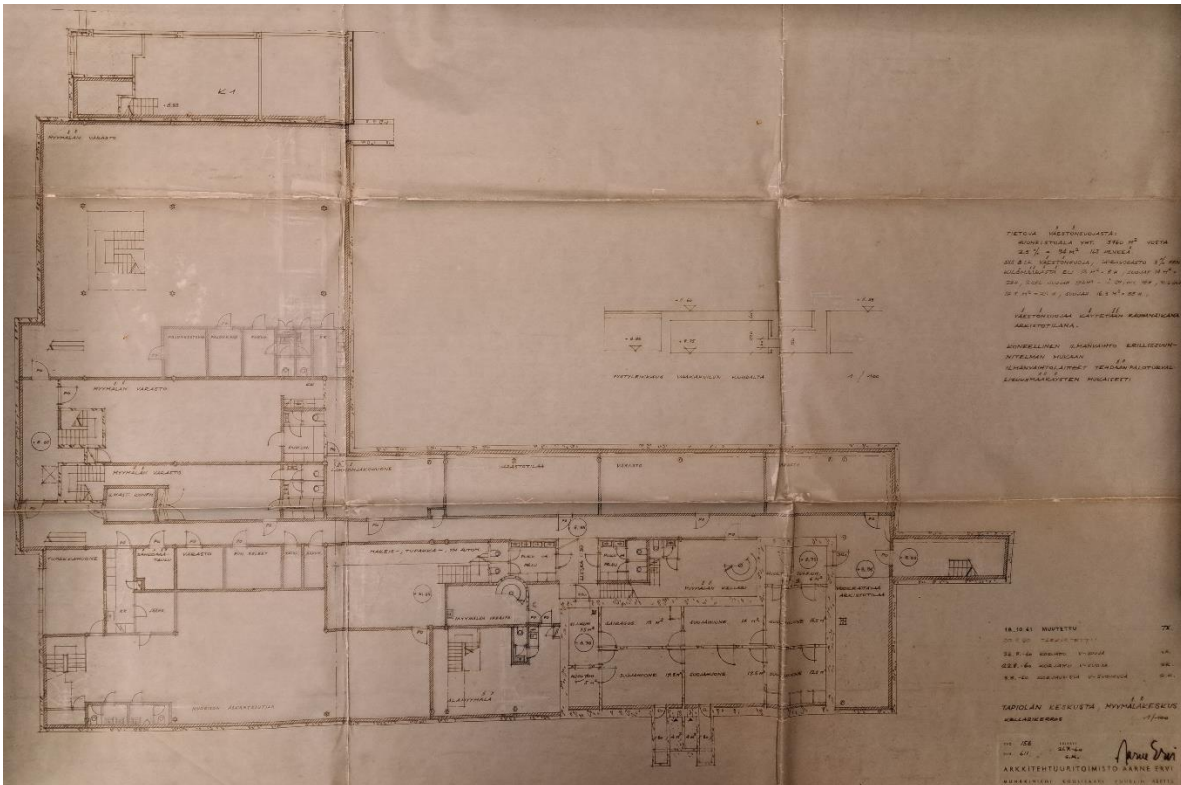
4.5. Pohjaratkaisu

Tapiontorin liikekeskuksen ensimmäiseen kerrokseen on alkuperäisissä suunnitelmissa sijoitettu liiketiloja. Liiketilojen näyteikkunat aukesivat Tapiontorin ja Sampotorin puoleisille julkisivuille. Liiketilojen sijoittelu 1. kerrokseen oli Tapiolan keskustakilpailun palkintolautakunnan perusteluissa onnistunut ratkaisu, sillä tuohon aikaan ei pidetty kannattavana sijoittaa liiketiloja muualle, kuin maantasoon.

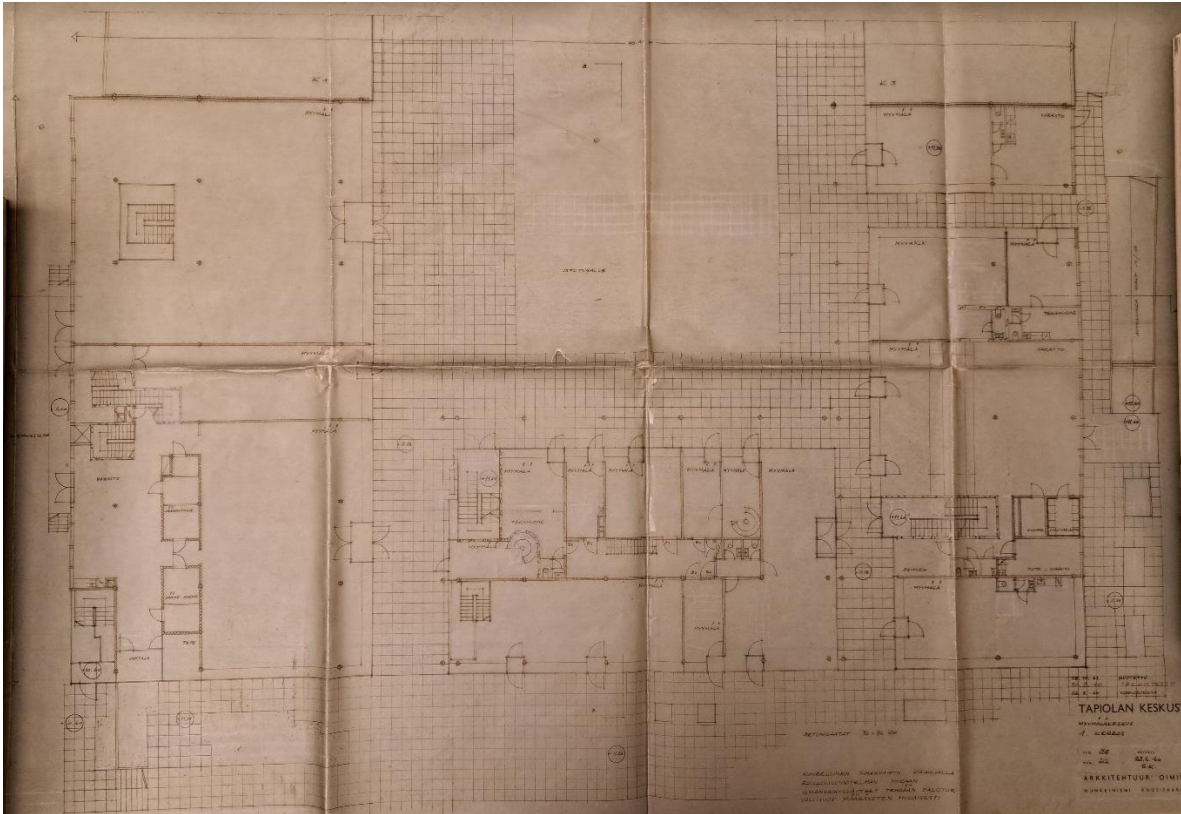
Ensimmäisen kerroksen lävistää kolme alikulkua, joista kaksi jatkavat Tapionraittia Heikintorin kauppakeskuksen suuntaan ja yksi suuntautuu etelään. Kokonaissuunnitelman kannalta oli tärkeää, että autoliikenne ei häiritse jalankulkuliikennettä. Huolto liikenne järjestettiin pääasiassa rakennuksen pohjoisen julkisivun puolelta, jonne oli tehty lastauslaituri tarkoitusta varten.

Toisessa kerroksessa on neliömääräisesti vähemmän pinta-alaa, kuin ensimmäisessä, sillä 2. kerroksen runko on eteläisimmässä siivessä 1. kerrosta kapeampi. Pohjoissiivessä taas 2-kerroksinen osa loppuu K4 ja K1 osien taitteeseen, jättäen tornille ilmaa kohota rakennusryhmän maanmerkiksi.

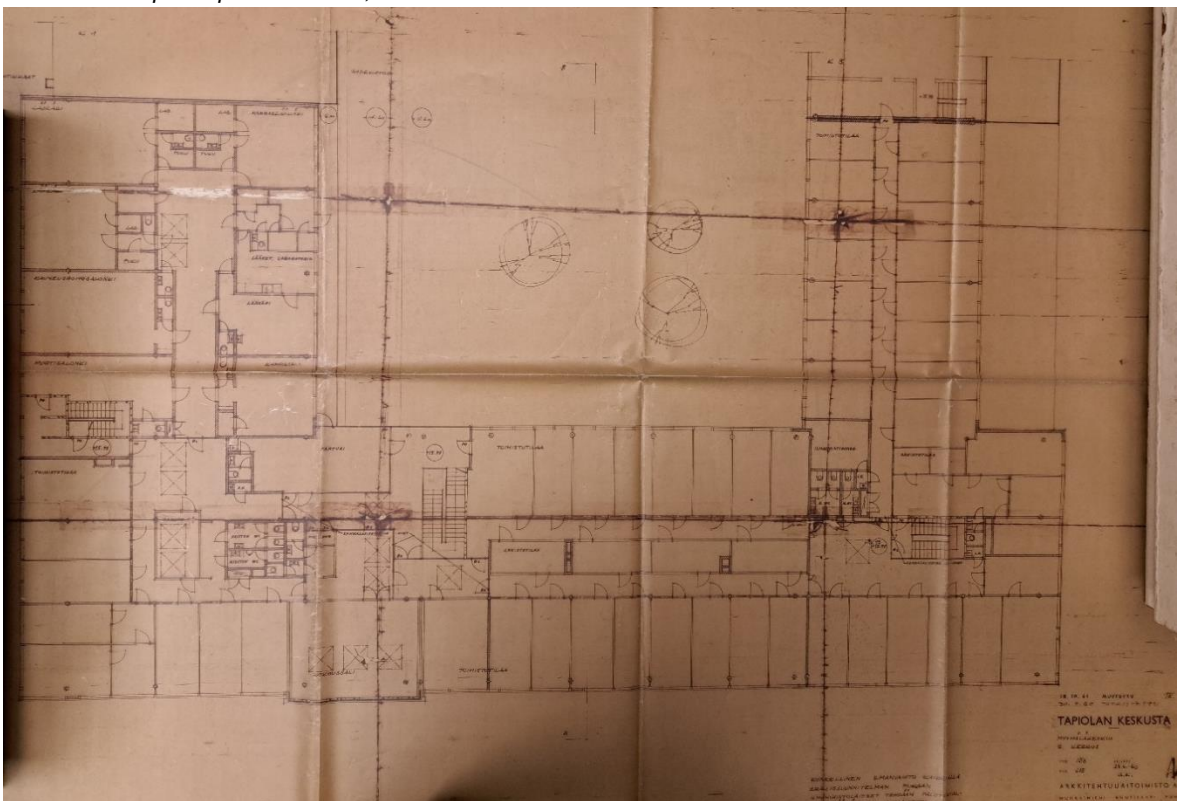
Toisessa kerroksessa on ollut alun perinkin toimistotiloja etelän ja lännen puoleisessa siivessä ja toimiston pohjaratkaisu oli ajalle tyypillinen koppikonttori, pitkällä keskikäytävillä. Lisäksi siellä oli itsepalveluruokala, lääkärin vastaanottotiloja sekä tilat kampaamolle ja parturille. Rakennuksen K4 osaan oli suunniteltu myös hissi, joka päätettiin jättää rakennusvaiheessa pois rakennuttajan toimesta. (Työmaakokouspöytäkirja, 1961/3/29) Tarkasteltavaan rakennusosaan on myöhemmin rakennettu hissit Kelan tiloihin ja keinojuuriklinikan tiloihin. Rakennuksessa oli myös kellari, johon on sijoitettu liikkeiden aputiloja ja väestönsuoja. Kellari ei ulotu eteläisimmän siiven alle.

Kuva 96
Kellarikerroksen pohjapiirustus
Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

Kuva 97
 1. Kerroksen pohjapiirustus
 Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

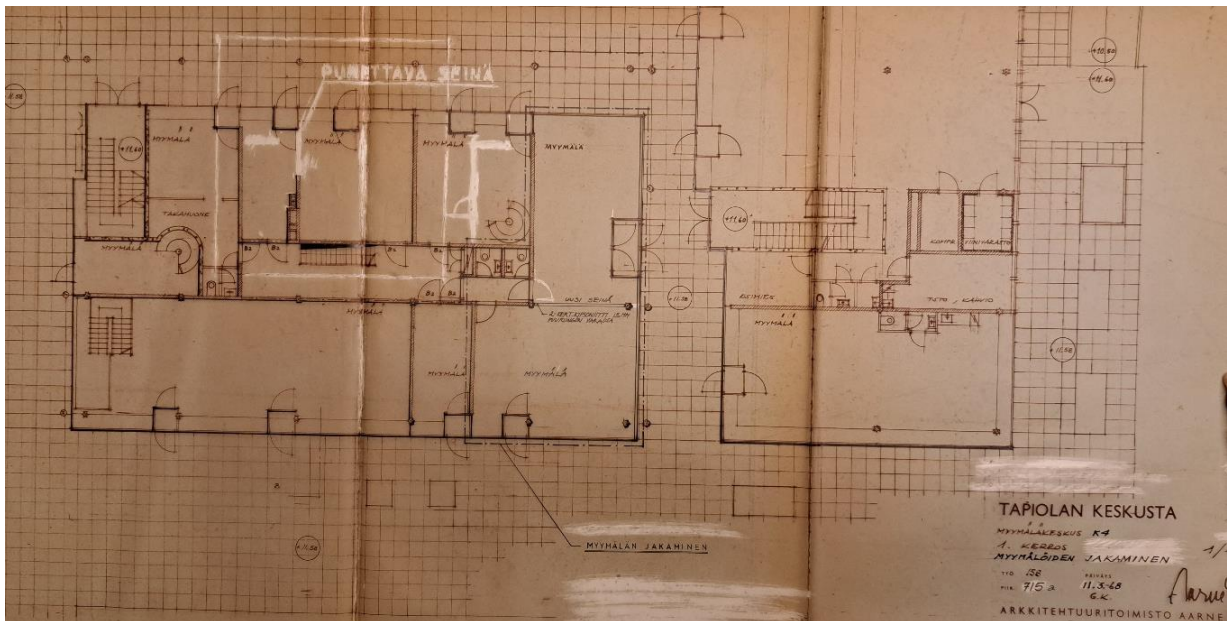
Kuva 98
 2. Kerroksen pohjapiirustus
 Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

4.6. Esimerkkejä tehdyistä muutoksista ja suunnitelmista

Tapiontorin liikekeskuksen osan "K4" (Tapiolan Ostoskeskus Oy) ja piha-alueen keskeiset muutosvaiheet ja tehdyt toimenpiteet. Muutokset arkkitehtuurimuseon arkistosta, Espoon lupapistepalvelusta, Matinkylän huollon arkistosta, Arkkitehdit Leppänen Oy:n omasta arkistosta ja Espoon kaupunginmuseolta.

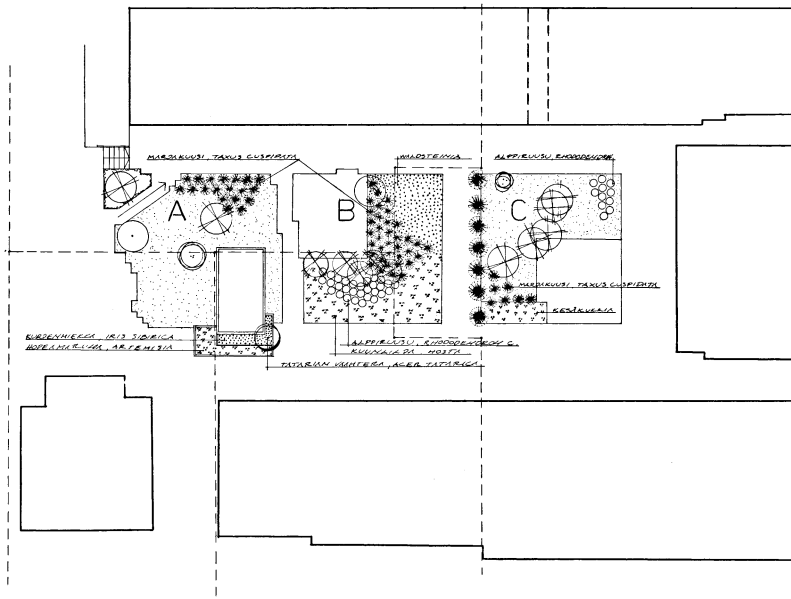
1962	SOK:n myymälähuoneiston väliseinien purku 1. kerroksessa, arkkitehtitoimisto Aarne Ervi (Lupapiste Espoo)
1964	Käytävöiden poisto ja välisen seinän purku 2. kerroksen toimistotiloissa, arkkitehtitoimisto Aarne Ervi (Lupapiste Espoo)
1966-1968	Myymälän jakaminen ja myymälöiden välisen seinän purku 1. kerroksessa, arkkitehtitoimisto Aarne Ervi (Arkkitehtuurimuseon arkisto, Lupapiste Espoo)
1974	Tilamuutoksia 2. kerroksen toimistotiloissa. Lounaiskulman konttorikoppien purku ja muuttaminen asiakastiloiksi, saniteettitilat läntisen siiven keskiosiin (Lupapiste Espoo)
1976	Tilamuutoksia kellaritiloissa, varastojen purku ja uusien rakentaminen (Lupapiste Espoo)
1978	Huoltokäytävä ja huoltoluiska rakennuksen eteläpuolelle (Lupapiste Espoo)
1978	Viheralueen saneeraus, TL Oy/ ympäristöhuolto osasto (Espoon kaupunginmuseon arkisto)
1979	Pankin tilat rakennuksen luoteispäättyyn 1. kerrokseen, tilamuutoksia 1. kerroksessa ja kellarissa. Sisäänkäynnin paikkaa muutetaan ja tiloihin tehdään uusi alakatto. Eteläisen julkisivun alikulun kohdalta puretaan liiketilan ulko-ovi. (Lupapiste Espoo).
1981	Hissin rakentaminen Kelan tiloihin, lounaisen alikulun kohdalle porrashuoneeseen ja porrashuoneen sisäänkäyntioven siirto (Lupapiste Espoo)
1983	Konttoritilojen tilamuutoksia 2. kerroksessa. Arkistoa laajennetaan ja konttorihuoneiden pinta-alaa pienennetään (Lupapiste Espoo)
1989	Uusi tuulikaappi ja aputila 1. kerroksen myymälään (Lupapiste Espoo)
1990	Pankkia laajennetaan ja pankkisaliin, 1. kerrokseen, liitetään lisää tilaa vierisestä liiketilasta. Pikapankin paikkaa muutetaan (Lupapiste Espoo)
1995	Pohjoissiiven 1. kerroksessa sijaitseva liikehuoneisto muutetaan rautakaupasta pelihalliksi, rakennus- ja lvis-muutostyö (Lupapiste Espoo)
1997	Eteläsiiven 1. kerroksessa sijaitsevat kolme liikehuoneistoa yhdistetään (Lupapiste Espoo)
1997-1998	2. kerroksen ikkunoiden uusiminen. Tässä yhteydessä eteläisen julkisivun sisäänvedetyn 2. kerroksen ikkunajaon muutos, lisäämällä tuuletusikkuna joka toisen rivi-ikkunan alareunaan. Tuuletusikkunat lisätty tässä yhteydessä myös sisäpihan puolella joka toiseen ikkunaan. (Lupapiste Espoo)
2004-5	Hissin rakentaminen Keinojuuriklinikan rappuun (Lupapiste Espoo)
2004-5	Peltikatteen uusiminen (Matinkylän huolto Oy:n arkisto)
2007	2. kerroksessa tilamuutoksia, toimistohuoneita muutetaan hammaslääkäriklinikan hoituhuoneiksi (Lupapiste Espoo)

- 2012** Kellarikerroksessa tilamuutoksia ja sisäporras puretaan pankin tiloissa 1. kerroksen ja kellarin välissä (Lupapiste Espoo)
- 2012** Suomen keinojuuriklinikan peruskorjaus; 2. kerroksessa tilamuutoksia, märkätilan laajennus, väliseinien purku taukotilan tieltä ja toimenpidehuoneiden väliseinien siirtoja, tiloihin uusia iv-kanavia. Huoneistokeskuksen ja Tiger Storen peruskorjaus 1. kerros (Lupapiste Espoo)
- 2012** Kelan koppikonttoreiden väliseinien purku ja toimistotilojen muuttaminen avotiloiksi (Lupapiste Espoo)
- 2013** Vesikatteiden uusiminen ja uusia päätelaitteita katolle, parvekkeen ja katoksen kunnostus, pihalaatoituksen paikkakorjaus. (Matinkylän huolto Oy:n arkisto) (Leppänen Arkkitehdit Oy:n arkisto)
- 2016** Kiinteistön LVI- ja sähköjärjestelmiä uudistetaan, märkätiloja kunnostetaan ja alakattoja sekä valaistusta uudistetaan. Kiinteistöön kuuluva lastauslaituri kunnostetaan ja itäjulkisivulle rakennetaan kotelo iv-kanaville. (Leppänen Arkkitehdit Oy:n arkisto) Kelan liiketilojen peruskorjaus (Matinkylän huolto Oy:n arkisto)
- 2018** Peltikatteiden maalaus ja julkisivujen metalliosien huoltomaalaus (Matinkylän huolto Oy:n arkisto)

Kuva 99

1. Kerroksen myymälämuutokset, arkkitehtitoimisto Aarne Ervi, vuosi 1968
Valokuva alkuperäispiirustuksesta, Arkkitehtuurimuseon arkisto

TAPIONTORI 4.250
 VIHEDÄLÄISEN JÄNEKKAUS
 TE OY, SYMBALETTIMUOTO-05
 SUUN. EN (PIIRI) 24. 09.08.1978

Kuva 100
 Piha-alueen saneeraussuunnitelma vuodelta 1978

Kuva 101
 Nyt jo poistettu parkkihalliin johtava huoltokäytävä ja huoltoluisa rakennuksen eteläpuolella rakennettiin 1978.

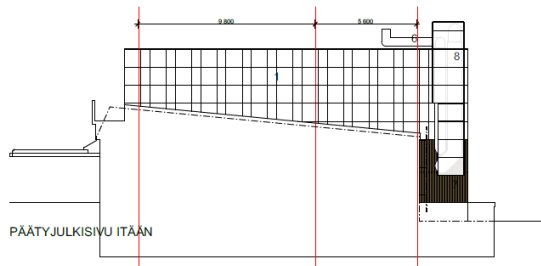
Kuvat 107-110

Ensimmäisen kerroksen alakatot uusittiin pääosin vuonna 2016. Ennen remonttia alakatot olivat pääosin metallikasettia ja ne vaihdettiin kipsilevyjärjestelmäalakattoihin. Kuvat silloisesta Kenkä-Tapion liiketilasta, rakennuksen eteläsiivestä 1. kerroksesta.

Kuvat 111-112

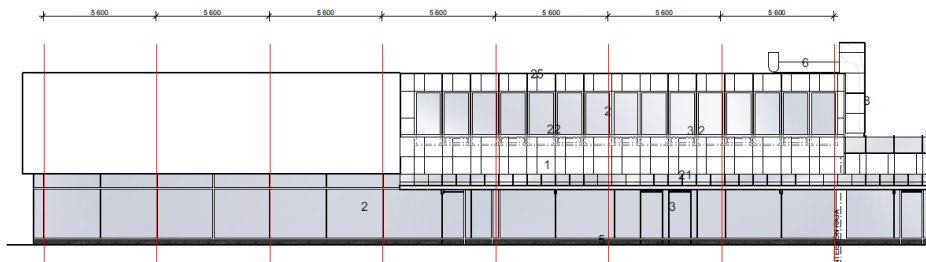
Alun perin sisäpuoleiset, sitä kiertävät 2. kerroksen ikkunat ovat olleet vaakajaottomia. Ikkunasaneerauksen yhteydessä 1990-lopulla ikkunat vaihdettiin puualumiini-ikkunoihin ja joka toiseen ikkunaan lisättiin tuuletusikkuna ikkunan alalaitaan.

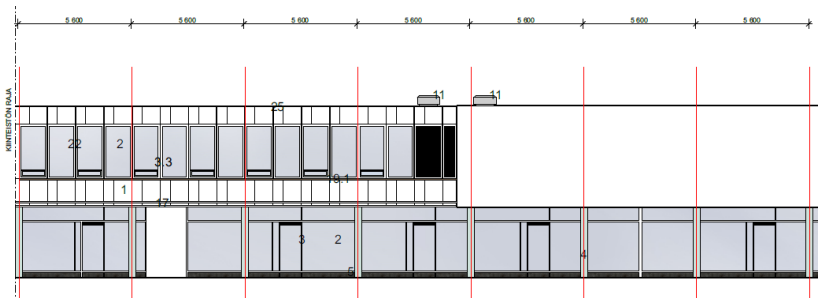
Päätyjulkisivu itään

Sisäpihajulkisivu itään

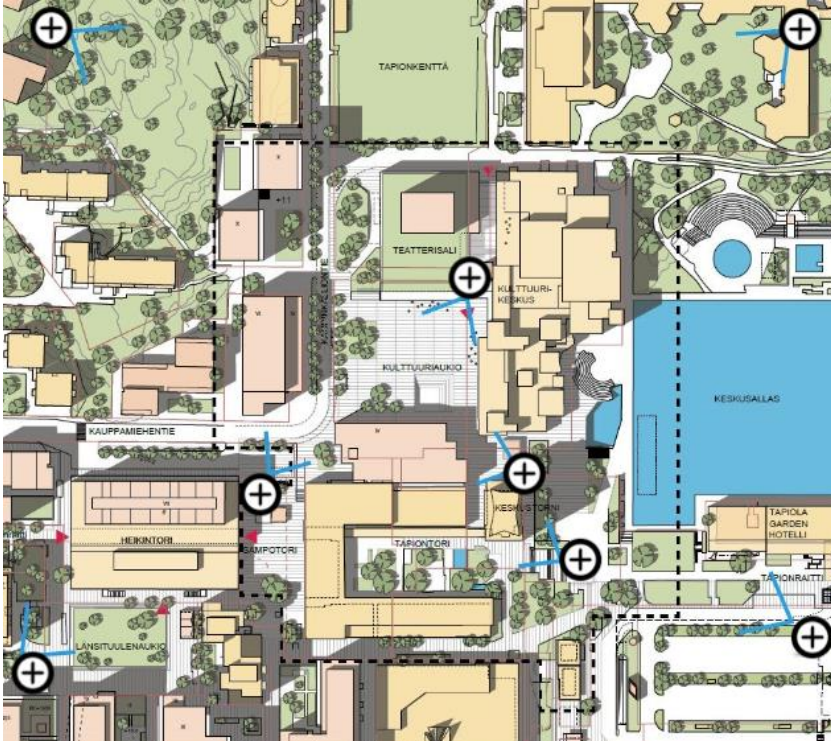
Sisäpihajulkisivu etelään

Sisäpihajulkisivu pohjoiseen

4.8. Tulevat muutokset

Rakennuksen pohjoisen puoleinen alue tulee muuttumaan lähitulevaisuudessa huomattavasti. Rakennuksen pohjoispuolella rakentuu kulttuuriaukio, jonka yhteyteen tulee teatterirakennus. Marimekko-talo ja keilahallin talo on tarkoitus purkaa. Kiinteistökehitys HGR Property Partners valmistelee suunnitelmaa toimisto- ja liiketaloille, jotka toisivat 1000 uutta työpaikkaa vilkastamaan Kulttuuriaukiota. (Espoon kaupunki, 2022)

Kuvat 113-114

Aluekuva kulttuuriaukion ympäristöstä ja havainnekuva Sampotorilta kulttuuriaukiota kohti (2022)

4.9. Yhtäläisyyksiä muihin rakennuksiin

Tapiolan keskusta oli Ervin suunnitelmissa yhtenäinen kokonaisuus. Lähikortteleissa ja -alueella sijaitsee useita 1950-1960 luvulla rakennettuja Ervin toimiston suunnittelemia rakennuksia, joista keskeisin on Tapiolan keskustorni, joka kuuluu samaan rakennuskokonaisuuteen Tapiontorin liikekeskuksen kanssa. Liikerakennuksen matala muoto antaa tornille ilmaa kohota alueen maanmerkiksi. Myös tornissa on käytetty julkisivuissa pääosin emaloitua alumiinia.

Heikintorin ostoskeskusta suunniteltiin Ervin toimistossa jo Tapiontorin liikekeskuksen rakentamisen aikoihin 60-luvun alussa. 60 erikoisliikkeen muodostama yhteistavaratalo oli Suomen ensimmäinen täysin katettu ostoskeskus. Rakennuksen suunnittelun aikaan epäiltiin vielä suuresti kannattaisiko liiketiloja sijoittaa toiseen kerrokseen. Rakennus muodostaa yhdessä Tapiontorin liikekeskuksen kanssa samalla tasolle etenevän liikeakselin. (Tuomi, 1992 s. 55) Vaikka rakennus oli kauppakeskuksena askel modernimpaan suuntaan, luovat sen vaaleat, linjakkaat julkisivupinnat värikkäine markiiseineen sopusointoisen rakennusparin Tapiontorin liikekeskuksen kanssa.

Kuva 115

Heikintori ja Tapiolatorin liikekeskus ja väliin jäävää piha-aluetta ja Sampotoria 1970-luvun alussa

Kuva 116

Heikintorin rakennus ja Sampotoria

Kuva 117
Keskustorni ja Tapiontorille johtavat portaat 1970-luvun alusta.

Ervin Tapiolassa sijaitsevista rakennuksista löytyy paljon samoja elementtejä. Vuonna 1955 valmistunut elokuvateatteri Kino Tapiola on myös matala 1950-luvun rakennus, jossa on suuret ikkunapinnat ja vaalea julkisivu. Ohuet pilarit, jotka kannattelevat katosta pääsisäänkäynnin edustalla, korostavat rakennuksen keveää vaikutelmaa. Rakennusta suunniteltiin käytettäväksi myös kokouksiin ja juhlatilaisuuksiin. Teatterin eteishalli pyrittiin tekemään ilmavaksi ja aukeamaan näkymiltään ulkotilaan. Halliin sijoitettiin erillisiä kioskitiloja ja rakennuksen takaosaan autohalli ja huoltoasema.

Tapiolan suunnitteluperiaatteen mukaan asunalähiöissä oli omat kaupalliset keskuksensa. Heikki ja Kaija Sirenin suunnittelema Pohjantorin lähiökeskus valmistui vuonna 1962. Se oli yksikerroksinen matala rakennus, joka suunniteltiin joka puolelta katoksella suojatuksi. Yksikerroksisia ostoskeskuksia suosittiin, koska liikkeiden uskottiin menestyvän vain maan tasossa. (Tuomi, 1992 s. 33) Ratkaisu, jossa katetut kulkureitit kiertävät rakennuksen edustaa, on sama kuin Tapiontorin liikekeskuksessa on käytetty sisäpihan puolella. Myös tässä rakennuksessa pilarit on sijoitettu erilleen ulkoseinistä ja vaikutelma on kevyt.

Kuva 118

Kaija ja Heikki Sirenin suunnittelema ostoskeskus Pohjantori valmistui 1962, kuva noin vuodelta 1965-1970.

Kuva 119

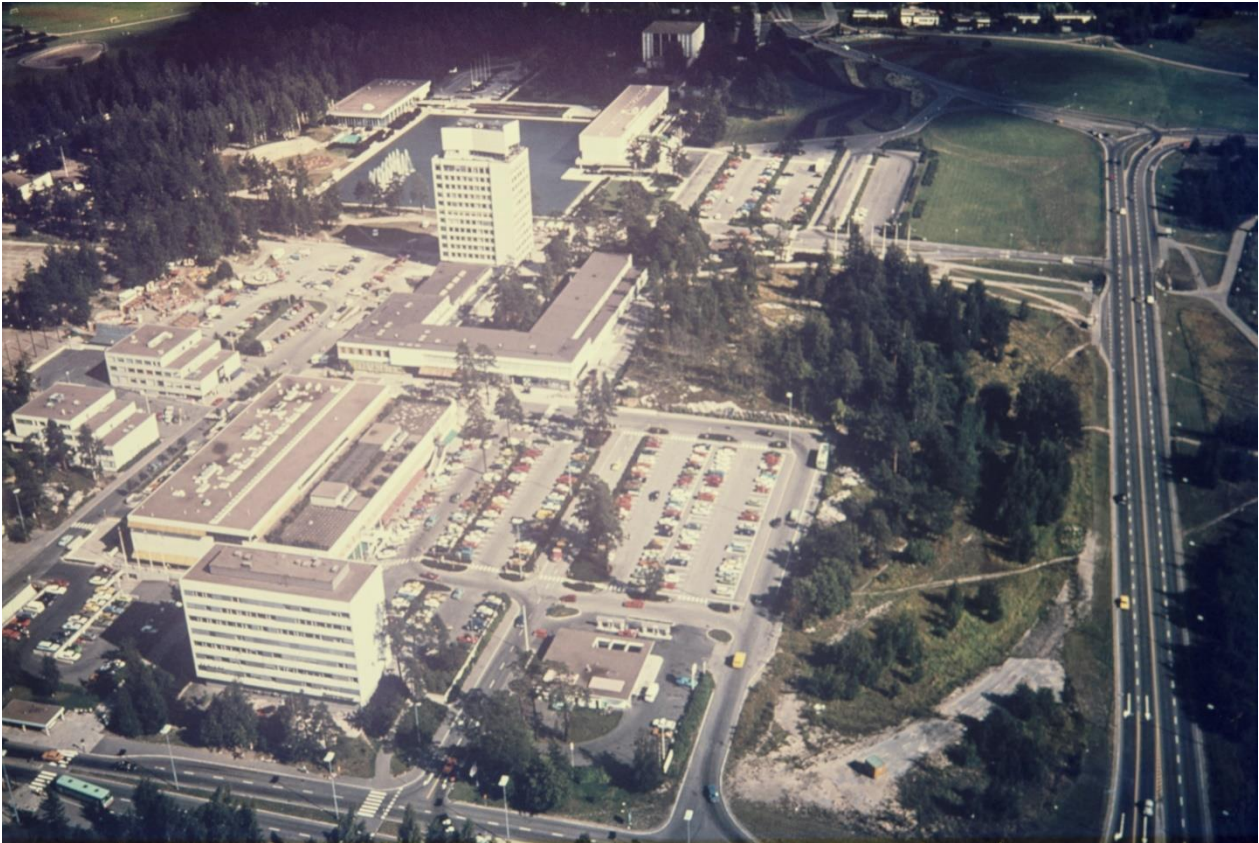
Kino Tapiolan sisäänkäynti

4.10. Lähiympäristö

Tapiolan alkuperäinen keskusta on rakentunut Ervin kilpailuvoiton mukaan. Keskustasuunnitelman keskeiset rakennukset, kuten uimahalli ja torni sekä sorakuopan paikalle rakennettu keskusallas, ovat vielä jäljellä.

Keskusta on kuitenkin kasvanut voimakkaasti etelään päin, josta alkuperäisen keskustan väljyys ja aukiot ovat hävinneet. Alkuperäisen Tapiolan henkeen kuuluivat värikkäät istutukset ja istutuslaatikot, toiminnalliset elementit, kuten leikkipaikat ja toriaukeat. Tällä hetkellä ympäristön ilme on hyvin riisuttu ja vähemmän jäsentynyt verrattuna alkuperäiseen.

Keskustan alueella oli ulkosyöttöinen liikenne, ja laajat parkkialueet olivat sijoittuneet keskustan tuntumaan Tapiontorin liikekeskuksen etelä- ja pohjoispuolille, jättäen Tapionraitin selkeäksi kevyen liikenteen pääkaduksi. Kauppakeskukset ja kaupallisten toimintojen painopiste on hiljalleen sijoittunut etelämpään ja parkkipaikkojen paikalle on kohonnut korkea rakentamista. Keskustan tilahierarkia hävinnyt ja keskustassa orientoituminen on muuttunut.

Kuva 120

Alkuperäinen keskusta hahmottuu vanhassa valokuvassa Tapionraitin ympärille, vahvana itä-länsi suuntaisena akselina. Torni on ollut alueen selkeä maanmerkki. Nyt parkkialueiden tilalla on rakennuksia.

Kuvat 121-122

Tapiatorin liikekeskuksen etelän puoleista rakennuskantaa.

Kauppakeskus Länsituuli edustaa 2020-luvun rakentamista ja se avautui vuonna 2021. Ainoa kauppakeskuksen käytössä oleva liikerakennus on 1980-luvun arkkitehtuuria.

Kuvat 123-124

Länsipuolella kohoaa 1970-luvun lopulla valmistuneita kerrostaloja ja niiden jatkeena Heikintorin kauppakeskus.

Kuva 125

Sampotoria pohjoisesta päin kuvattuna.

Kuva 126

Rakennuksen pohjoispuolella sijaitseva Marimekkotalo, jota on kaavailtu purettavaksi.

Kuva 127

1960-luvulta peräisin oleva City-kioski Sampotorilla.

Kuva 128

Näkymää rakennuksen itäpuolelta, vasemmalla kulttuurikeskus ja taustalla Ervin suunnittelema uimahalli.

Kuva 129-130

Heikintorin kauppakeskusta ja sen vieressä kohovia kerrostaloja. Taustalla pilkottaa Tapiontorin liikekeskus.

5. Nykytilan inventointi

5.1 Julkisivujen nykytila

Rakennus säilynyt hyvin pitkälti alkuperäisessä ulkoasussaan, mutta siinä on havaittavissa ajan tuomaa patinaa ja eri aikoina tehdyissä korjaustöissä tehtyjen muutosten tuomaa jälkeä. Ervin arkkitehtuurissa yksityiskohdat ja materiaalien käyttö on näytellyt suurta roolia, ja tältä osin rakennuksen autenttisuus on paikoitellen kärsinyt.

Erän suuri rakennuksen ilmeeseen vaikuttanut muutos on, että alun perin ruskeat näyteikkunoiden metallikehikot on maalattu pinnaltaan vaaleiksi. Julkisivujen alkuperäiseen ilmeeseen vaikuttanut muutos on myös 2. kerroksen puuikkunoiden saneerauksen yhteydessä tehty, tuuletusikkunan sijoittaminen joka toisen ikkunan alaosaan.

Emaloidut julkisivukasetit on huoltomaalattu, jolloin niiden alun perin kiiltävä emalipinta on hävinnyt. Taloteknisiä hormoneja on rakennettu myöhemmin ja katolle ja pohjoisen ja itäisen päädyn julkisivuille on lisätty päätelaitteita. Kaseteissa on myös reikiä aikojen saatossa niihin tehdyistä kiinnityksistä ja lommoja. Katto on ollut alun perin harmaa sävyllään, sitten punainen ja saneerausten yhteydessä vaihdettu taas sävyllään harmaaksi.

Kuva 131

Eteläistä julkisivua. Läpikulku tältä puolelta on kapeampi kuin ja läntisellä puolella sijaitsevat ja näin ollen pimeämpi. Kelan markiisit ovat rikki ja markiisien kangas on kiedottu markiisin runkoon kiinni. Punertava lumieste rakennuksen katolla ei ole alkuperäinen ja häivyttää räystäslinjan terävyyttä.

Kuva 132

Lastauslaituri sijaitsee edelleen rakennuksen pohjoisella sivulla ja se on remontoitu vuonna 2016.

Kuva 133

Sisäpihan pohjoisella julkisivulla sijaitsee parveke, johon on jälkikäteen asennettu sadeveden ulosheittäjiä, joista vesi on roiskunut julkisivulevyille.

Kuva 134-135

Rakennuksessa sijaisevien yritysten valomainoksia läntisellä julkisivulla. Valomainoksien alla on kiinnityslistat, mutta julkisivukasettien alaosissa näkyy reikiä vanhoista kiinnityksistä. KC-beauty centerin lippa on rakennettu jälkikäteen ja alun perin sen kohdalla oli markiisi.

Kuva 136-137

Etelän puoleinen läpikulkua on huomattavasti kapeampi, kuin läntiset, kohti Sampotoria ja Heikintorin kauppakeskusta johtavat, ja näin pimeän oloinen. Alkuperäiset pääkulkusuunnat tulivat selkeästi esiin läpikulkujen hierarkiassa.

Kuvat 138-139

Alkuperäinen metalliovi, joka johtaa liiketiloihin. Oven metallirunko on maalattu jälkeempään valkoiseksi. Vetimet ovat suurelta osin alkuperäisiä, kuvassa alkuperäiset olko-oven ja tuulikaapin vetimet.

Kuvat 140-142

Metalliovien yläosissa oleva tuuletussäleikkö. Nämä on pääosin jätetty maalaamatta, ja ne ovat pysyneet suurelta osin alkuperäisinä. Osa ulko-ovien alaosassa olevista postiluukuista on paikallaan, osa hitsattu umpeen.

Kuvat 143-144

Julkisivuun jälkikäteen tehty ovi eteläisellä julkisivulla ja Kelan hissiin asennuksen yhteydessä tehty ovimuutos. Detaljien erot, kuten alkuperäisten vetimien, ja Sol-pesulan ovesa kuparisen potkupellin ja tuuletussäleikön puuttuminen, vaikuttaa rakennuksen yleisilmeeseen yhtenäisyyteen sitä vähentävästi.

Kuvat 145-147

Osa näyteikkunoiden ulommista lasista on vaihdettu kiinteiksi ja yläsaranallinen, ulompi, avautuva ikkunaelementti korvattu. Ikkunalasien vaihtoja on tehty paikoitellen ja eri ajankohtina. Näin ollen puitteiden detajjiikka on muuttunut pelkistetyimmäksi ja sirommaksikin, joka ei sinällään vaurioita rakennuksen arkkitehtuuria, mutta heikentää yhtenäistä yleisilmettä. Ylimmässä kuvassa vasemmalla uusittu lasi ja oikealla alkuperäinen.

Kuva 148-150

Alkuperäisiä, kiinteitä puupuitteisia ikkunoita ja ovia eteläisellä julkisivulla ja alkuperäinen, sekä myöhemmin lisätty julkisivuvalaisin vierekkäin. Maali on paikoin hilseillyt ikkunan puitteista ja ovesta, ja puu on päässyt lahoamaan ja halkeilemaan.

Kuva 151-152

Pohjoisen julkisivun puuikkunoiden puitteet on huoltomaalattu ajallaan ja ne ovat pysyneet paremmassa kunnossa. Yksi pohjoisen julkisivun kellarin kolmesta puuikkunasta on vaihdettu saneerauksen yhteydessä ilmastointiritilään.

Kuva 153

Pohjoisen julkisivun puualumiini-ikkunoihin on myös vaihdettu joka toinen ikkuna vaakajaolliseksi. Jakopuiden väri on vihertävä. Muista julkisivuista poiketen pohjoisen puolella ikkunoiden välissä oleva ruode on valkoinen, kuten jo rakennuksen valmistumisaikaan.

Kuva 154

Alkuperäisten kuparipeltien päälle on asennettu sävyltään punertavan ruskea metallipelti. Sävy on alkuperäisestä poikkeava. Kuva keinojuuriklinikan parvekkeen ikkunasta.

Kuva 155

Rakennuksen kupariset sokkelipellit ovat inventoitavassa osassa alkuperäiset ja monin paikoin kuprulla. Niihin on myös roiskunut paikoin maalia.

Kuva 156

Rakennuksen etelän puolella on pätkä harmaaksi maalattua betonisokkeliä. Naapuriyhtiön kupariset sokkelipellit ja emaloidut julkisivulevyt on uusittu.

Kuvat 157-159

Rakennuksen alun perin emaloitua alumiinia olevat julkisivulevykasetit on osin vaihdettu uusiin eteläisellä julkisivulla. Alkuperäisten levyjen emalipinta on maalattu ja se poikkeaa alkuperäisestä kiiltävästä emalipinnasta ja on erisävyinen uusittujen levyjen kanssa. Uusittujen levyjen sauma ei kuitenkaan luo levyjen väliin detajliikalle oleellista selkeää varjoa, koska sauman syvyys ja muoto on erilainen.

Kuva 160

Ponttaus etelän puoleisessa julkisivussa on tehty epätyypillisesti, mutta se luo myös laudoitukseen oman ilmeensä. Ponttien välisten levyosien maalaus on uusinnan yhteydessä jätetty tekemättä etelän puolella.

Kuva 161

Metallilaatta sisäpihan pohjoispuolisella julkisivulla kertoo yhtiöiden vaihtumisen.

Kuvat 162-163

Julkisivujen ilme on kärsinyt materiaalien rispaantumisesta ja rikkoontumisesta, sekä esimerkiksi näkyviin jätetyistä sähkövedoista.

Kuvat 164-165

Rakennuksen detaljointi perustuu yksinkertaisuuteen ja linjakkuuteen. Katosta kannatteleviin metallipilareihin on myöhemmin lisätty vedenheitinkourut ja valaisinlyhdyt, jotka on tosin osin poistettu. Tämä on heikentänyt katoksen autenttista ilmettä.

Kuvat 166-167

Valkoiseksi maalatut ikkunanpuitteet näyttävät päälle liimatuilta kuparista/messinkistä detaljiikkaa vasten ja rakennuksen autenttinen ilme on kärsinyt.

Kuvat 168-170

Julkisivuissa on eri aikoina asennettuja IV-päätelaitteita.

Kuva 171-172

Rakennuksen katto oli valmistumisen jälkeen harmaa peltikatto, joka muutettiin myöhemmin punaisen sävyiseksi. Nykyään katto on muutettu vastaamaan alkuperäistä väritystä. IV-laitteita on tullut aikojen saatossa hyvin paljon lisää katolle.

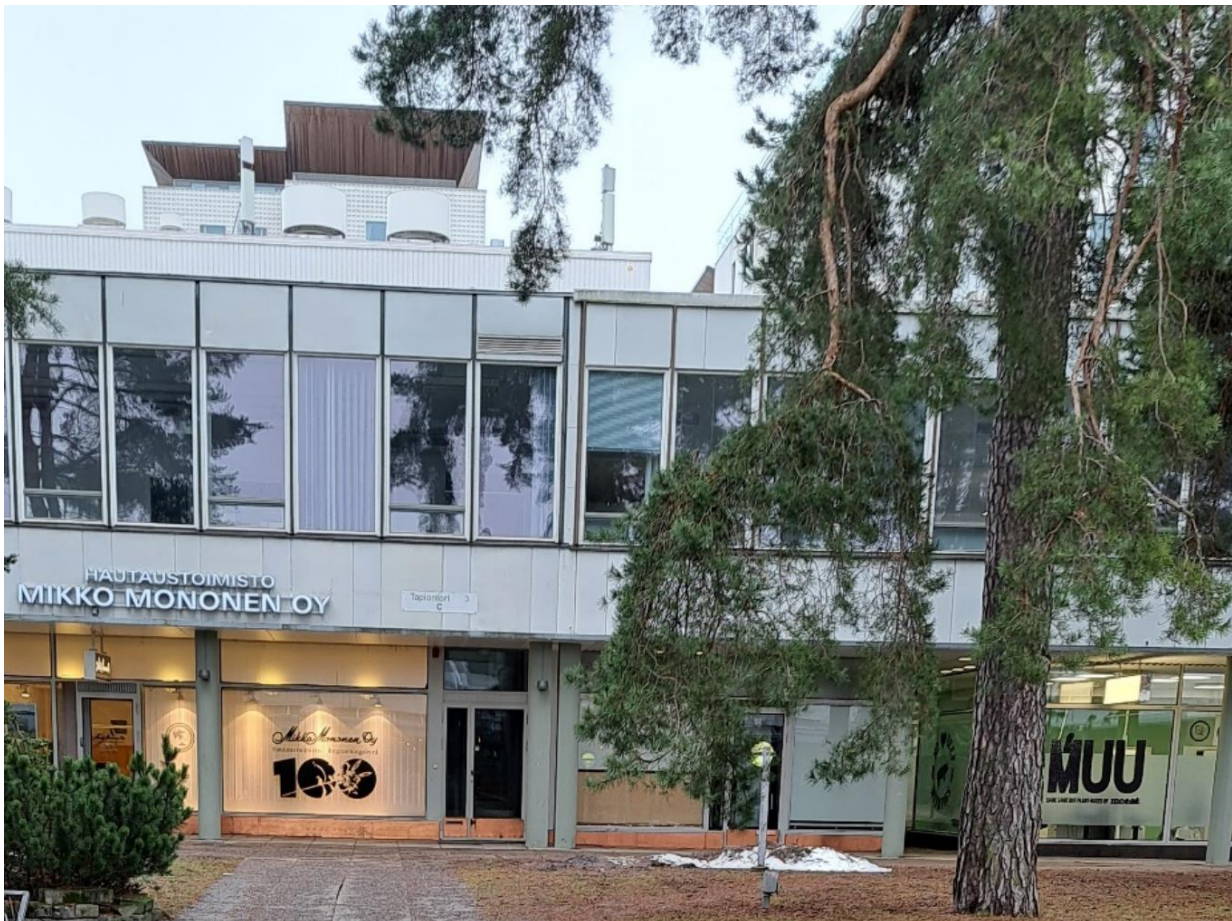
Kuva 173-174

Rakennuksen pohjoisen puoleisen siiven parveke toteutettiin piirustusten mukaan niin, että siinä oli teräksinen käsijohde ylälaudassa. Käsijohde on myöhemmin poistettu.

Kuva 175-176

Rakennuksen räystäspeltti on alun perin ollut huomattavasti sirompi. Markkiisit kuuluivat alkuperäiseen kokonaisuuteen. Nykyään osa markiiseista on rikki, eikä niitä pystytä käyttämään.

Kuva 177

Rakennuskokonaisuudessa on kolme erillistä yhtiötä, joihin on tehty kunnostustöitä eri aikoihin. Kuvassa oikealla rakennushistoriaselvityksessä tarkasteltu osa, jossa räystäspeltti, sokkelipellit ja ikkunoiden väliset pystyruoteet eroavat ulkonäöltään vasemmalla olevasta osasta.

5.2 Piha-alueen nykytila

Rakennuksen sisäpiha Tapiontori on menettänyt vihreää ja jäsenneiltyä ilmettään, joka sillä alun perin oli. Vaikka pihajärjestelyt ovatkin säilyneet suurelta osin alkuperäisen kaltaisena, piha-alueen materiaalit ovat osin rapautuneet ja istutusten monipuolisuus on vähentynyt sekä ylisuuriksi kasvaneet pensaat tukkineet näkymiä. Myös kokonaisuuteen kuulunut suihkulähde on purettu.

Kuva 178-179

Suuri suihkulähde loi alun perin näyttävän elementin pihalle. Sen rungosta on jäljellä osa. Vaalean turkoosi laatoitus (ei alkuperäinen) on huonossa kunnossa. Pääosa rungosta on purettu ja vesiallas korvattu istutuksilla.

Kuva 180

Heikki von Hertzenin patsas, ”Häikäistynyt” sijaitsee leveiden portaiden tasanteella, jotka johtavat Tapiontorille. Ervi käytti usein porrastusta luomaan tilahierarkiaa.

Kuva 181

Osa pensaista on kasvanut suuriksi ja ne estävät näkymiä pihalla ja luovat varjoisuutta. Alkuperäisen pihan ilmeeseen kuuluivat vapaat näkymät läpi piha-alueen ja suuret istutusaltat, jossa oli matalahkoa kasvillisuutta.

Kuvat 182-183

Alun perin istutuksia valaisivat sirot ja matalat pihavalaisimet, joita ei ole enää jäljellä. Nykyiset pihavalaisimet eivät vastaa alkuperäistä ilmettä.

Kuva 184

Alun perin selkeät ja terävälinjaiset muodot ja tarkkarajaiset pintamateriaalien vaihtelut luovat harmonisen ja yksinkertaisen sommitelman olemassa olevien luonnonelementtien, kuten puiden ja kallionnyppyn kanssa.

Kuva 185

Pihan reheväksi päässyt kasvillisuus on tukkinut näkymiä, eikä se ole kovin monipuolista. Piha-alueiden materiaalien rajat eivät ole enää teräviä ja linjakkaita ja tämä luo ränsistynyttä ilmettä, jossa pihan arkkitehtuurinen idea ja luonne häipyy.

Kuva 186

Alun perin eri toiminnoille tarkoitetut alueet sekä istutusalueet olivat jäsenneiltyjä ja piha muodosti harmonisen kokonaisuuden yhdessä rakennuksen kanssa.

Kuva 187

Etelän puoleinen raitti käsittää pyörätelineitä, penkin ja parkkihallin hissien sisäänkäynnin, ja se on yleisilmeeltään suunnittelemattoman oloinen.

5.3 Sisätilojen nykytila

Rakennus on säilynyt alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan liikerakennuksena ja monet vuokralaiset ovat pitkäaikaisia. Esimerkiksi Kenkä-Tapio on ollut rakennuksessa sen käyttöönotosta lähtien. Yrittäjäpariskunnan jäätyä eläkkeelle on liiketila vuokrattu eteenpäin.

Kaupan ala on muuttunut runsaasti rakennuksen reilun 60 vuoden elinkaaren aikana ja tiettyjä toimialoja on hävinnyt ja vuokralaisia vaihtunut sitä mukaa. Viereen rakentuneet kauppakeskukset ovat imeneet ostovoimaa ja osan liikkeistä. Tapiontorin liikekeskuksen etu näihin verrattuna on varsin maltillisen kokoiset liiketilat, jotka sopivat varsinkin pienemmille toimijoille ja liiketilojen avautuminen suoraan katutilaan.

Rakennuksen tilaratkaisuja on muutettu ajan saatossa rakennusta koskevien tarpeiden mukaisesti ja näin ollen alkuperäisiä pintamateriaaleja ei ole juurikaan jäljellä. Lattiamateriaalit ovat pääosin muovimattoa tai laattalattiaa ja alakatot pääosin kipsilevyalakattoja. Alkuperäiset metallilevyalakatot on poistettu tarkasteltavasta rakennusosasta. Alkuperäisiä detaljeja, kuten pattereita ja tuulikaappien alkuperäisiä vetimiä on rakennuksessa säilynyt kuitenkin melko paljon.

Kuvat 188-189

Keinojuuriklinikan porraskäytävää ja sen detaljiikkaa. Käsijohde on alkuperäinen. Askelmat on päällystetty harmahtavalla muovimatolla.

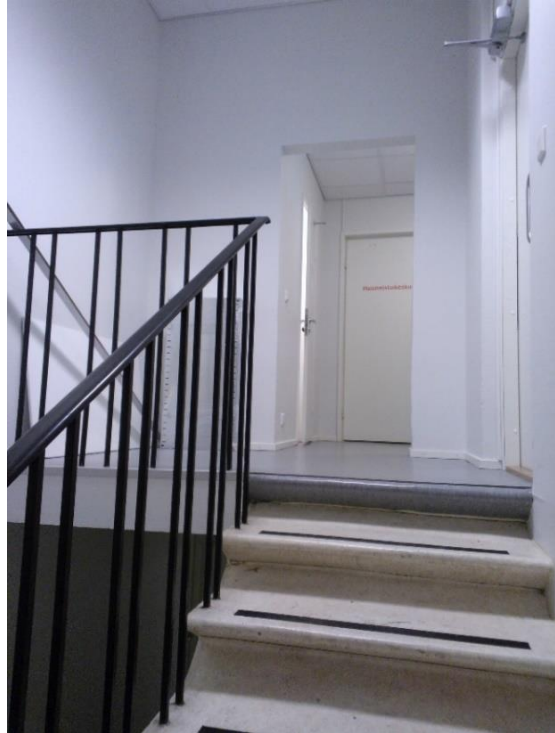
Kuva 190-191

Hissi on tehty myöhemmin keinojuuriklinikan porraskäytävään. Ulko-oven vetimet ovat alkuperäiset.

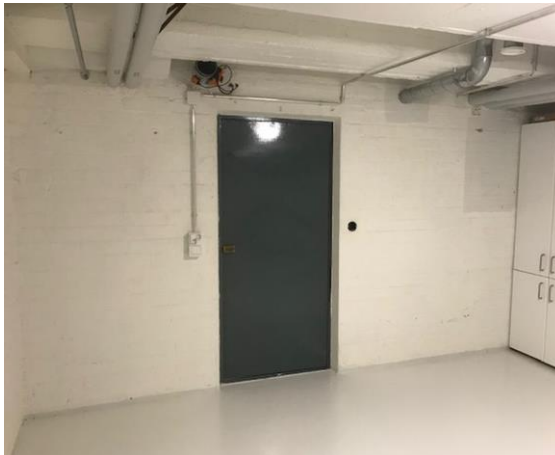
Kuvat 192-194

Keinojuuriklinikan porraskäytävän yläaulan lasiseiniä, joista on käynti Kelan tiloihin. Tilat ovat valoisat suurten ikkunapintojen ja monesta suunnasta tulevan päivänvalon ansiosta. Aulasta aukenevat suuret ikkunat Tapiatorille. Lasiseinän ovet ovat alkuperäiset. Leveät ikkunapenkit kuuluivat alkuperäisiin suunnitelmiin. Ervin arkkitehtuuriin kuuluvat yleisesti luonnonvalon runsas käyttö sisätiloissa ja näkymät rakennusten tiloista toiseen.

Kuvat 195-196

Ensimmäisestä kerroksesta kellarin johtavia porraskäytäviä rakennuksen länsipuolella ja lounaiskulmassa, kaiteiden pinnajako on yhtenäinen.

Kuvat 197-198

Rakennuksen kellaritiloja.

Kuvat 199-202. Yleisnäkyviä ensimmäisen kerroksen liiketiloista; "Muun" tilat (ent. Kenkä-Tapion tila) etelän puoleisessa osassa ja Huoneistokeskuksen sekä kiinalaisen ravintolan tilat rakennuksen pohjoissiivessä.

*Kuva 203. Ensimmäisen kerroksen länsipuolella sijaitseva KC-beautyn liiketila.
Kuva 204. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitseva liiketilan saniteettitila. Lattiassa käytetty vanhaa mukailien rakentamisajankohdalle tyypillistä kuusikulmaista laattaa, vaikka tila on saneerattu.*

Kuva 205

Yleisnäkymää keinojuuriklinikan 2. kerroksen hoituhuoneesta, joka sijaitsee rakennuksen lounaiskulmassa.

Kuvat 206-207

Yleisnäkymää Kelan tiloista, 2. kerroksesta, joka on muutettu koppikonttoritoimistosta avoiloiksi. Ensimmäisessä kuvassa aulaa, jonka takana neuvotteluhuone ja toisessa kuvassa etelän puoleisia työskentelytiloja. Kaikki pintamateriaalit on uusittu.

Kuvat 208-209

Rakennuksen alkuperäisiä puuikkunoita 1. kerroksessa. Ikkunoiden sisäpuoleinen kunto vaihtelee.

Kuvat 210-211

Rakennuksen ikkunat on toisessa kerroksessa pääosin vaihdettu n. 1997-1998. Elementti-ikkunoissa (vasen kuva) oli tuuletusosa jo alun perin joka toisessa ikkunassa. Ikkunoiden alaosassa olevat tuuletusikkunat on lisätty jälkikäteen.

Kuvat 212-213

Tuulikaapit ovat alkuperäisiä, tosin niidenkin metallipinnat on maalattu. Ovensulkimet on osin vaihdettu, mutta alun perin ne olivat messinkiä, kuten saranatkin. Vasemmalla alkuperäinen ovensuljin.

Kuvat 214-215

Alkuperäiseen detajiiikkaan kuuluva messinkinen lista tuulikaapin ikkunan ja seinän liitoskohdassa ja messinkinen ovensarana, myös alkuperäinen

Kuva 216

Ulko-ovien sisäpuolella oli alun perin kupariset potkupellit, kuten ulkopuolellakin. Sisäpuoleiset ovat säilyneet kunnoiltaan parempana, kuin ulkopuoliset pellit.

Kuva 217

Alkuperäinen sisäoven vedin, joita oli säilynyt monessa liiketilassa

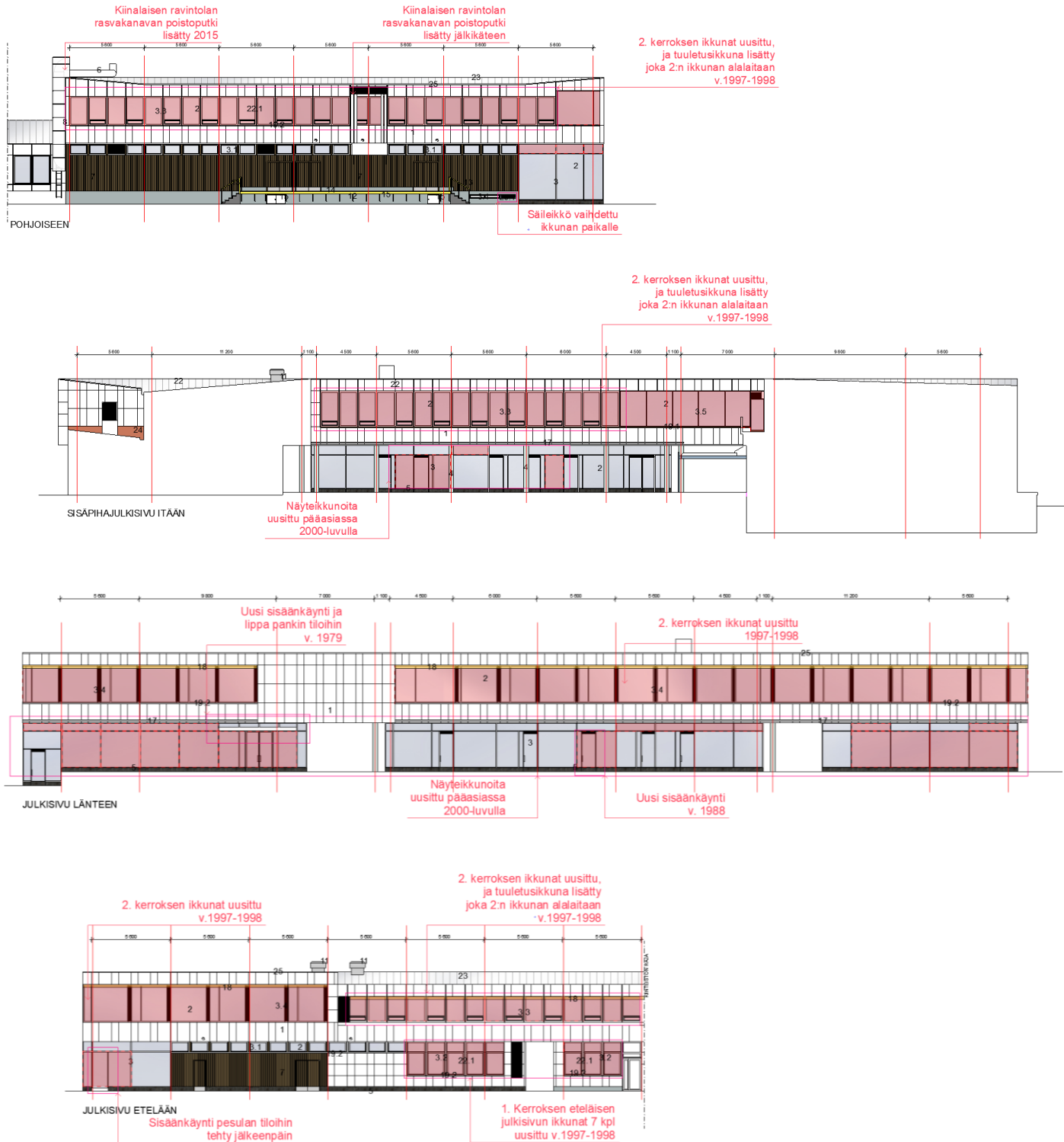

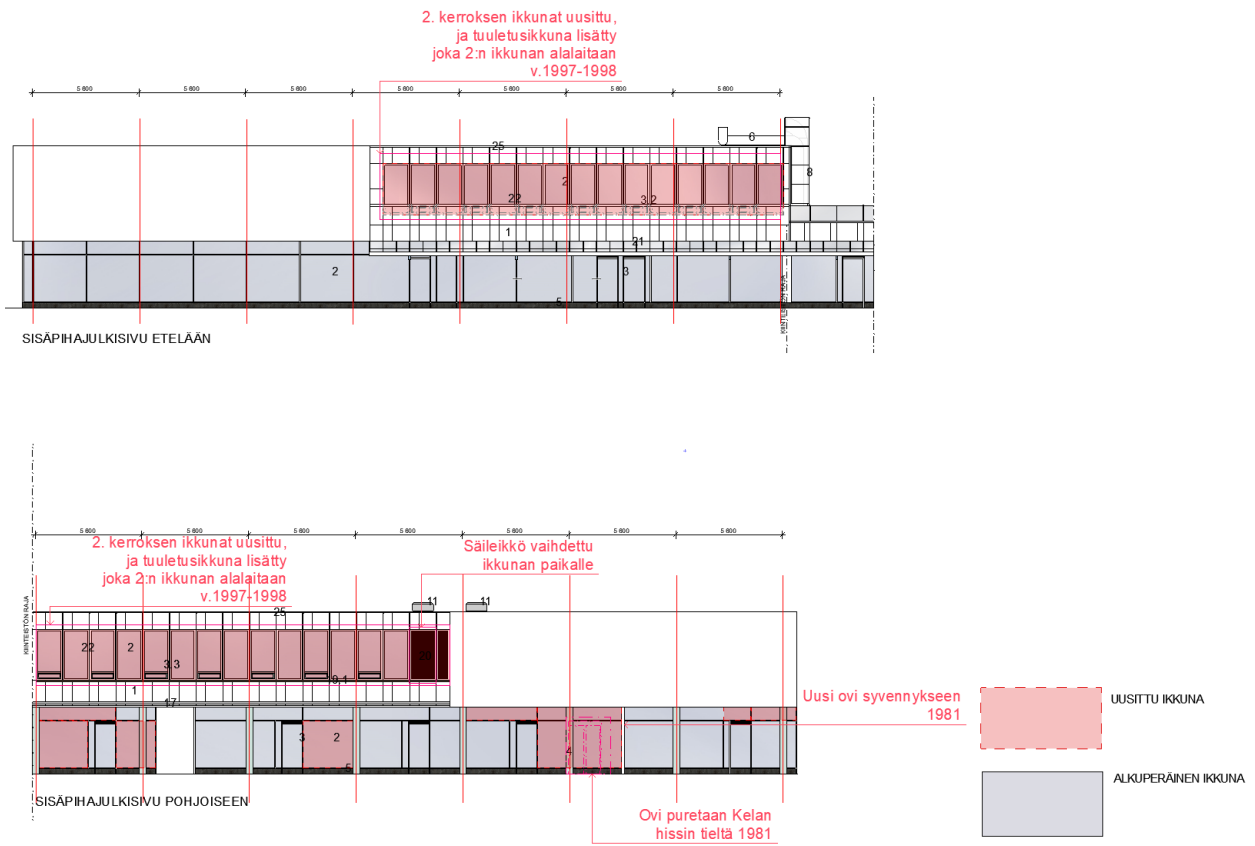
Kuva 218-220

Patterit ovat pääosin alkuperäisiä, mutta joitain sähköpattereita on lisätty jälkikäteen rakennukseen.

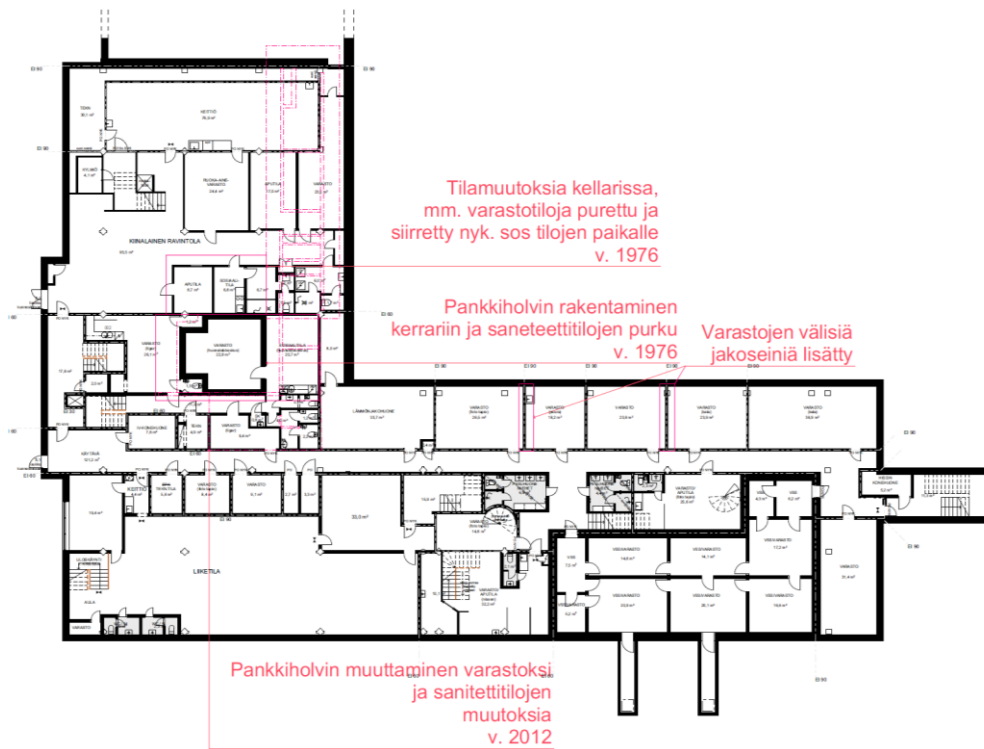
5.4 Säilyneisyyskaaviot

Julkisivut

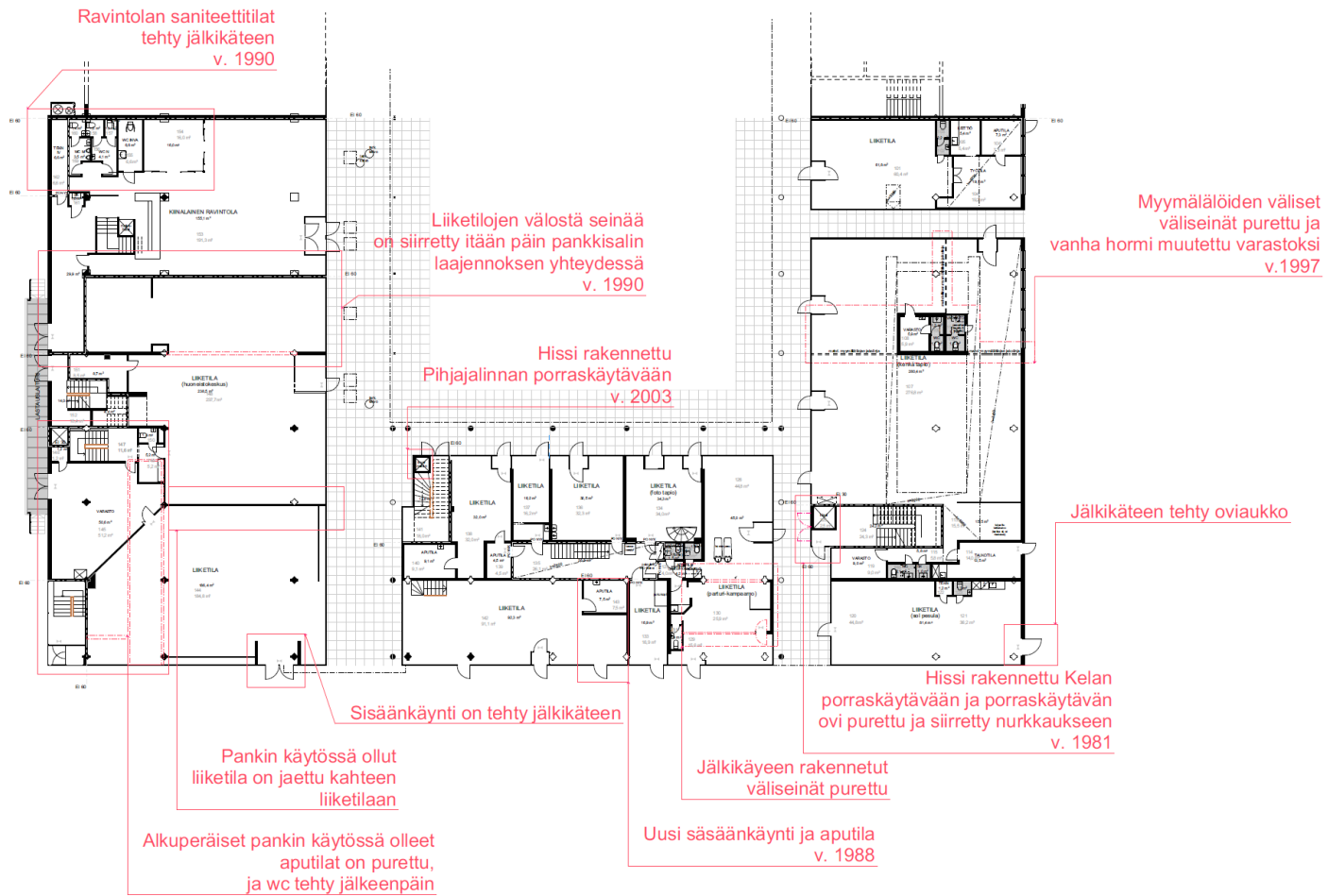

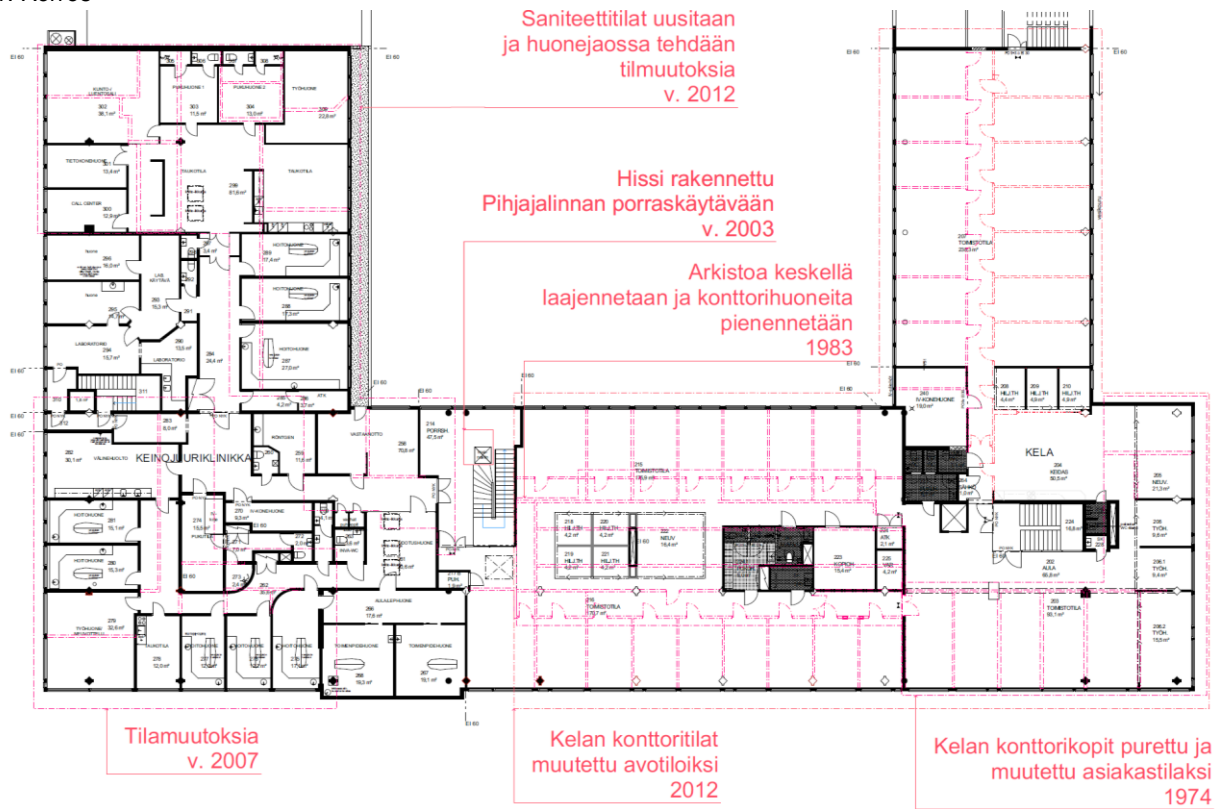
Pohjat

Kellarikerros

1. Kerros

2. Kerros

6. Yhteenveto

Tapiolan alue, sekä sen oleellisena osana Tapiolan alkuperäinen keskusta, on merkittävä osa suomalaista rakennusperintöä. Vaikka keskusta on menettänyt osan autenttisesta luonteestaan, on se silti vielä tunnistettava. Tapiontorin liikekeskus ja sen keskellä sijaitseva Tapiontori on olennainen osa Ervin Tapiolan keskustasuunnitelmaa.

Rakennus kuvastaa hyvin oman aikakautensa kaupallista rakentamista, jolloin kauppakeskukset olivat vasta rantautumassa Suomeen. Tapiolan keskustan alue käsittääkin ajallista kerroksellisuutta erityisesti kauppakeskusten osalta. Matalasta Tapiontorin liikekeskuksesta siirryttiin katettuun Heikintoriin, jonka jälkeen rakentuivat eteläpuolelle massiiviset ja monikerroksiset Ainoa ja Länsituuli.

Ulkoisesti tarkasteltuna rakennus on säilyttänyt tunnistettavuutensa kaupunkikuvassa näihin päiviin asti. Sen julkisivuihin ei ole tehty merkittäviä muutoksia, vaikka rakennuksen yleisilme onkin rähjäinen. Tapiontorin liikekeskus on säilynyt alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan liikerakennuksena ja lähes kaikissa liiketiloissa oli vuokralaisia selvityksen tekohetkellä. Myös liikkeiden toimialakanta on säilynyt monipuolisena ja osin alkuperäisen kaltaisena. Suoraan katutasoon aukeavat liikkeet ja liiketilat elävöittävät katu- ja kaupunkikuvaa.

Eteläisen julkisivun puolelle ei ollut alkuperäisissä suunnitelmissa kaavailtu näin massiivista rakentamista, kuin siellä nyt on. Nyt suljetun oloinen eteläinen julkisivu aukeaa julkiseen kaupunkitilaan ja sitä vastapäätä aukeavat suuret lasifasadit. Keskustan muutos on saanut Tapiontorin liikekeskuksen tuntumaan kaupunkikuvassa irralliselta.

Tapiontori, eli rakennuksen piha-alue, on tärkeä osa rakennuskokonaisuutta ja Ervin keskustasuunnitelmaa, jonka oleellinen osa, Tapionraitti, johtaa sen lävitse. Piha-alue ei enää houkuttele ihmisiä viettämään aikaa ulkona, joka oli alkuperäisen Tapiolan hengen mukaista. Erityisesti vanhoja valokuvia vertailemalla huomaa selkeän muutoksen Tapiontorin piha-alueen toiminnallisuuteen ja siisteyteen. Ajanvietto on siirtynyt katettuihin kauppakaskuksiin, joita viereen on rakentunut useita. Tämä ei ollut Tapiolan puutarhakaupungin alkuperäinen idea, sillä luontoyhteys oli tärkeä suunnitteluperiaate.

7. Lähteet

- Arkkitehti** Tapiolan keskustan suunnittelukilpailu [Aikakausjulkaisu] // Arkkitehti. - 1960.
- Arkkitehtuurimuseo** Arkkitehdit, Aarne Ervi [Online]. - 2022. - <https://www.mfa.fi/kokoelmat/arkkitehdit/aarne-ervi/>.
- Ervi Aarne** Helsingin läntisten lähialueiden asemakaavallisesta kehittämisestä [Lehtiartikkeli] // Arkkitehti. - 1960.
- Ervi Aarne** Tapiolan keskusta [Aikakausjulkaisu] // Arkkitehti. - 1961/12. - s. 192.
- Ervi Aarne** Tapiolan puutarhakaupungin keskusta [Aikakausjulkaisu] // Arkkitehti. - 1960.
- Espoon kaupunki** Espoo [Online] // Kulttuuriaukion suunnittelussa kiinnostaa uuden rakentamisen soveltuminen nykyiseen ympäristöön. - 21. 6 2022. - <https://www.espo.fi/fi/uutiset/2022/06/kulttuuriaukion-suunnittelussa-kiinnostaa-uuden-rakentamisen-soveltuminen-nykyiseen-ymparistoon>.
- Helsingin Sanomat** [Lehtiartikkeli] // Helsingin Sanomat. - 17. 11 1959.
- Ilonen Arvi** Arkkitehtuuriopas, Espoo, Kauniainen, Vantaa [Kirja]. - Keuruu : Otavan Kirjapaino Oy, 2009.
- Karvinen Erkki** Kannelmäen Ostoskeskus [Aikakausjulkaisu] // Arkkitehti. - 1960.
- Kolinen Gunnar** [Haastattelu]. - 10. 1 2023.
- Koskinen Anssi Kaarlo** Mestariarkkitehdin töitä esitellään Jyväskylässä, <https://www.ksm.fi/paikalliset/2691025> [Lehtiartikkeli] // Keski-suomalainen. - 13. 1 2012.
- KU** [Lehtiartikkeli] // KU. - 18. 2 1961.
- Lahti Juhana** Rakennettu hyvinvointi [Online] // Aarne Ervi – ahkera kilpailija ja kaupunkisuunnittelija. - 2019. - <https://www.rakennetuhyvinvointi.fi/fi/kaupunkien-kasvun-kaavoitus/aarne-ervi-ahkera-kilpailija-ja-kaupunkisuunnittelija>.
- Lahti Juhana** Yhdyskuntasuunnittelun seura RY [Online]. - 2023. - <https://www.yss.fi/journal/tapiolan-keskustasuunnitelma-1954/>.
- Maisala Pertti** Espoo-Oma lukunsa, kaupunkisuunnittelun, kaupunkirakentamisen ja kaavoitushallinnon kehitys vuoteen 2000 [Kirja]. - Helsinki : Lönnberg painot oy, 2008.
- Panzar Mika** [Haastattelu]. - 31. 1 2023.
- SS** [Lehtiartikkeli] // SS. - 18. 2 61.
- Tapiontorin liikekeskuksen esittelylehtinen. - [s.l.] : Asuntosäätiö, 1961.
- Terisalo Lauri** [Haastattelu]. - 13. 10 2022.
- Tuomi Timo** Tapiola [Kirja]. - Jyväskylä : Gummerus kirjapaino Oy, 1992.
- työmaakokouspöytäkirja** [Raportti]. - 1961/06/10.
- Työmaakokouspöytäkirja** [Raportti]. - 1961/09/13.
- Työmaakokouspöytäkirja** [Raportti]. - 1961/5/10.
- Työmaakokouspöytäkirja** [Raportti]. - 1961/3/29.
- US US** [Lehtiartikkeli]. - 21. 1 1962.
- US US** [Lehtiartikkeli]. - 10. 6 61.
- Uusi Suomi** [Lehtiartikkeli] // US. - 17. 11 1959.
- von Herten Heikki** Tapiolan puutarhakaupungin suunnittelusta [Aikakausjulkaisu] // Arkkitehti. - 1960.
- Wikipedia** Suomi 1950-luvulla [Online]. - 6. 12 2022. - https://fi.wikipedia.org/wiki/Suomi_1950-luvulla.

Arkistolähteet:

Arkkitehtuurimuseon arkisto
Espoon kaupunginmuseon arkisto
Asuntosäätiön arkisto (luovutettu Espoon kaupunginmuseolle)
Espoon kaupungin rakennusvalvonnan arkisto (Lupapiste Kauppa)
Rakennuslupapiirustukset
Vanhat valokuvat, piirustukset, asiakirjat ja sopimukset

Kuvalähteet:

Kansikuva: Vanha postikortti Tapiolan ostoskeskuksesta vuodelta 1964

<https://www.huuto.net/kohteet/espoo-tapiola-tapiontorin-u-liikekeskus-suihkuhahde-1964/573309940>

Johdannon lintuperspektiivikuva:

Espoon kaupunginmuseon valokuva-arkisto

Kuva 1: Asuntosäätiö. www.rakennettuhyvinvointi.fi/fi/kaupunkien-kasvun-kaavoitus/aarne-ervi-ahkera-kilpailija-ja-kaupunkisuunnittelija

Kuva 2: Espoon kaupunginmuseo, Asuntosäätiö, Lehtikuva. <https://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profium.com%252Fespoo%252Fkohde%252FKohde-52A62D4B-76FD-E045-1D09-9040ACC557CB?imgid=1>

Kuva 3: kuvankaappaus: Dokumentti-filmi Presidentti Vorošilov Tapiolassa. Oy Filmisieppo, 1956.

https://www.finna.fi/Record/kavi.elonet_elokuva_643426

Kuva 4: Museovirasto, Historian kuvakokoelma.

<https://finna.fi/Record/museovirasto.46EABD9ABBEE89504E97EADDBD33ECF6>

Kuvat 5–8: Ortokuvat vuosilta 1969, 1976, 2005 ja 2019. Espoon karttapalvelu 2023.

Kuva 9: Kirjasta Tapiola (Tuomi T. 1992), alun perin julkaistu: Asuntopolitiikka 4/1958

Kuva 10: Arkkitehti 1-2/1960

Kuva 11: Vanha postikortti Tapiolasta. www.huuto.net/kohteet/tapiola-garden--city-ilmakuva---vari-----p95/573625668

Kuva 12: Hagalundin rakennussuunnitelma, 1945. Kirjasta Tapiola (Tuomi T. 1992)

Kuva 13: Kirjasta Espoo-Oma lukunsa, kaupunkisuunnittelun, kaupunkirakentamisen ja kaavoitushallinnon kehitys vuoteen (Maisala P. 2000)

Kuva 14: kilpailuehdotus, arkkitehti Pentti Ahola, (1958) Kirjasta Espoo-Oma lukunsa, kaupunkisuunnittelun, kaupunkirakentamisen ja kaavoitushallinnon kehitys vuoteen (Maisala P. 2000)

Kuva 15: Asemakaavakartta. Espoon karttapalvelu 2022.

Kuvat: 16-19 Arkkitehti, vuodelta 1960

Kuva 20: Aarne Ervi, Arkkitehtuurimuseo. <https://www.mfa.fi/kokoelmat/arkkitehdit/aarne-ervi/>

Kuva 21: Porthania. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Porthania>

Kuva 22: Töölön kirjasto. https://fi.wikipedia.org/wiki/Töölön_kirjasto

Kuva 23: Lohjan yhteislyseo. https://issuu.com/peeveeoy/docs/opas_guide_web/s/11807099

Kuva 24: Lohjan seurakuntatalo. Salenius, Viljo,

http://issuu.com/peeveeoy/docs/opas_guide_web/s/11807099

Kuva: 25-27: Pienoismalli ja asemapiirustus, Arkkitehti 12/1961

Kuva 28: Arkkitehtuurimuseon arkisto, Arkkitehtitoimisto Aarne Ervi

Kuvat 29-32: Arkkitehtuurimuseon arkisto, Arkkitehtitoimisto Aarne Ervi

Kuva 33: Tapiontori rakenteilla. Espoon kaupunginmuseo, Bäckström, Pehr-Erik.

<http://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252Farchive%252FArchivedObject-15CA3E73-9F78-376B-76E0-6086B2FD1E60>

Kuva 34: Espoon kaupunginmuseo, Asuntosäätiön arkisto, Lehtileike 22.2.59

Kuva 35: Espoon kaupunginmuseo, Asuntosäätiön arkisto, Lehtileike, Uusi Suomi 17.11.59

Kuva 36: Espoon kaupunginmuseo, Asuntosäätiön arkisto, Lehtileike

Kuva 37: Espoon kaupunginmuseo, Asuntosäätiön arkisto, Lehtileike, Helsingin Sanomat 10.6.61

Kuva 38: Espoon kaupunginmuseo, Asuntosäätiön arkisto, Lehtileike, "US" 10.6.61

Kuva 39: MFA, <http://www.mfa.fi/kokoelmat/tietopaketti/tapiola/tapiolan-alueet/tapiolan-keskus/aarne-ervin-suunnittelemaa-kohteita/>

Kuvat 40-43: Arkkitehtuurimuseon arkisto, Arkkitehtitoimisto Aarne Ervi

Kuva 44: Espoon kaupunginmuseo, Kanerva, Teuvo (1963). <https://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252FKohde%252FKohde-B822280A-68CB-8864-9AAD-AFC4C8F962B0>

Kuvat 45-50: Arkkitehtuurimuseon arkisto, Arkkitehtitoimisto Aarne Ervi

Kuvat 51-56: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuvat 57-58: Arkkitehtuurimuseon arkisto, Arkkitehtitoimisto Aarne Ervi

Kuvat 59-63: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuvat 64-66: Arkkitehtuurimuseon arkisto, Arkkitehtitoimisto Aarne Ervi

Kuva 67: Espoon kaupunginmuseo, Kanerva, Teuvo (1966-1983). www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252FKohde-E0B43336-B900-9289-F389-1E344F6FCB0F?imgid=1

Kuvat 68-69: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 70: Arkkitehtuurimuseon arkisto, Arkkitehtitoimisto Aarne Ervi

Kuvat 71-72: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 73: Arkkitehtuurimuseon arkisto, Arkkitehtitoimisto Aarne Ervi

Kuvat 74-77: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuvat 78-80: Arkkitehtuurimuseon arkisto, Arkkitehtitoimisto Aarne Ervi

Kuvat 81-83: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 84: Arkkitehtuurimuseon arkisto, Arkkitehtitoimisto Aarne Ervi

Kuva 85: Espoon kaupunginmuseo, Mäkinen, Jouko, (1964-1969 noin)

<https://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-29D3CFC8-097F-3A10-B9F5-FF087AC80EA0>

Kuva 86: Arkkitehtuurimuseon arkisto, Arkkitehtitoimisto Aarne Ervi

Kuva 87: Espoon kaupunginmuseo, Mäkinen, Jouko. [www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-](http://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-39DB9679-1320-DFBC-61B4-65CC2E06A686)

[www.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-39DB9679-1320-DFBC-61B4-65CC2E06A686](http://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-39DB9679-1320-DFBC-61B4-65CC2E06A686)

Kuva 88: Espoon kaupunginmuseo, Mäkinen, Jouko. [www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-](http://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-E54F170A-E5B9-1DD6-D292-C5351B5C95B0)

[www.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-E54F170A-E5B9-1DD6-D292-C5351B5C95B0](http://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-E54F170A-E5B9-1DD6-D292-C5351B5C95B0)

Kuva 89: Arkkitehti-lehti 12/61

Kuva 90: Espoon kaupunginmuseon arkisto

Kuva 91: Espoon kaupunginmuseo, Kanerva, Teuvo (1964-1969 noin).

www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-2857B2A9-BD19-AE8A-D792-1ACB872B8532

Kuva 92: Espoon kaupunginmuseo, Kanerva, Teuvo (1972). [www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-](http://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-36FFE9EB-22A8-A2CE-5315-DE2E926264A0)

[www.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-36FFE9EB-22A8-A2CE-5315-DE2E926264A0](http://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-36FFE9EB-22A8-A2CE-5315-DE2E926264A0)

Kuva 92: Espoon kaupunginmuseo, Kanerva, Teuvo (1972). [www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-](http://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-36FFE9EB-22A8-A2CE-5315-DE2E926264A0)

[www.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-36FFE9EB-22A8-A2CE-5315-DE2E926264A0](http://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-36FFE9EB-22A8-A2CE-5315-DE2E926264A0)

Kuva 93: Espoon kaupunginmuseo (1969 - 1970 noin). [www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-](http://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-0C07E69D-55F6-DF7A-9FCB-2DE31B51EC03)

[www.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-0C07E69D-55F6-DF7A-9FCB-2DE31B51EC03](http://www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profiium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-0C07E69D-55F6-DF7A-9FCB-2DE31B51EC03)

Kuva 94: Arkkitehtuurimuseon arkisto, Arkkitehtitoimisto Aarne Ervi

Kuva 95: Harala, Pentti. Vanha postikortti. www.tapiolankilta.fi/tapiola/tapiolan-historia/

Kuvat 96–99: : Arkkitehtuurimuseon arkisto, Arkkitehtitoimisto Aarne Ervi

Kuva 100: : Espoon kaupunginmuseo

Kuva 101: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 102: Insinööritoimisto Jukka Silver

Kuva 103: Karves Oy

Kuva 104: Arkkitehtitoimisto Hormia Oy, Lupapistekauppa, Espoo

Kuvat 105-110: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 111: Espoon kaupunginmuseo

Kuva 112: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuvat 113-114: Espoon kaupunki. <https://www.espoo.fi/fi/hankkeet/tapiolan-kulttuuriaukion-kokonaisuus#valmisteluvaihe--38908>

Kuva 115: Espoon kaupunginmuseo, Kanerva, Teuvo (1972). www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-F1CEDBDD-9BDA-7839-B2D7-156973D349C6

Kuva 116: Espoon kaupunginmuseo, Kanerva, Teuvo (1972). www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-75A896D5-872D-481E-5E94-CC3BBB4090EB

Kuva 117: Espoon kaupunginmuseo, Kanerva, Teuvo (1971). www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-121C1441-AE52-5015-3205-519E67630CAB

Kuva 118: Pohjantori. Espoon kaupunginmuseo. (1965 – 1970 noin www.finna.fi/Record/ekm.urn:nbn:fi-ekmhttp%253A%252F%252Fwww.profium.com%252F espoo%252Fkohde%252FKohde-0D1A6DC1-1EBD-34B4-B9C7-64227076A5E6)

Kuva 119: Kino Tapiola. https://fi.wikipedia.org/wiki/Kino_Tapiola

Kuva 120: Espoon kaupunginmuseon arkisto

Kuvat 121-163: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 164: Espoon kaupunginmuseon arkisto

Kuva 165: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 166: Espoon kaupunginmuseon arkisto

Kuvat 167-170: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 171: Espoon kaupunginmuseon arkisto

Kuva 172: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 173: Espoon kaupunginmuseon arkisto

Kuva 174: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 175: Museovirasto, historian kuvakokoelma, Kanerva, Teuvo (1971).
<https://www.finna.fi/Record/museovirasto.7FDA8D0EFC64BF5D0A1B4085190BE60B>

Kuvat 176-181: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 182: Espoon kaupunginmuseon arkisto

Kuva 183: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 184: Espoon kaupunginmuseon arkisto

Kuva 185: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 186: Espoon kaupunginmuseon arkisto

Kuvat 187-197: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 198: Oikotie asunnot (2023)

Kuvat 199-203: Leppänen arkkitehdit Oy

Kuva 204: Aktia LKV (2023)

Kuvat 205-220: Leppänen arkkitehdit Oy